

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DİN GÖREVLİLERİNE GÖRE SEVGİ EVLERİNDE DİN
EĞİTİMİ: KASTAMONU İLİ ÖRNEĞİ**

SALİH ÇOBAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi İslam MUSAYEV
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Turgay GÜNDÜZ

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Salih ÇOBAN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİN GÖREVLİLERİNE GÖRE SEVGİ EVLERİNDE DİN EĞİTİMİ: KASTAMONU İLİ ÖRNEĞİ

SALİH ÇOBAN

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ İSLAM MUSAYEV

Çocukların aile bütünlüğünün çeşitli nedenlerle sağlanamadığı, anne veya babasının maddi ve manevi olarak çocuğa bakacak imkânı olmadığı durumlarda çocukların devlet tarafından korunma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sevgi/Çocuk Evleri bu çocukların bakımlarının sağlandığı birimler olarak görev yapmaktadır. Sevgi/Çocuk Evleri'nde yaşayan çocukların din eğitimi ihtiyacının büyük bir kısmı bu kurumlarda görev alan din görevlileri tarafından karşılanmaktadır. Bu gerçeklerden hareketle Din Görevlilerine Göre Sevgi Evlerinde Din Eğitimi: Kastamonu İli Örneği isimli bu araştırmanın amacı da Kastamonu Çocuk/Sevgi Evlerinde verilen din eğitiminin çocuklar üzerindeki etkisini din görevlilerinin görüşlerine göre belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiş ve model olarak durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; 2024 yılında Kastamonu ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sevgi/Çocuk Evlerinde görev yapan 11 din görevlisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılığıyla toplanmış olup verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen derslerin; Kur'an okuma, sureleri bilme ve ibadetlere yönelme gibi kazanımlara katkı sağladığı, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimini destekleyerek olumsuz alışkanlıklardan uzaklaşmalarına yardımcı olduğu, gezi ve uygulamalı faaliyetlerin de çocukların derse olan bağlarını güçlendirdiği ve öğrenmeyi daha somut hale getirdiği, öğrencilerin din derslerine olan ilgisinin, kullanılan yöntemler, aile desteği ve bireysel farklılıklar gibi faktörlere bağlı olarak değiştiği görülmüştür. Çocukların en çok; "İnanç ve İman, Kader ve Kaza" ile "Ölüm ve Ahiret" konularında zorlandıkları görülmüştür. Bununla birlikte görevlilerin hizmet içi eğitim ihtiyacının olduğu, standart bir programa ihtiyaç duydukları, ekonomik ve maddi imkanlar açısından desteklenmesi gerektiği, iş yoğunluğundan dolayı motivasyon desteğine ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bu bağlamda uygulamalı etkinliklerin artırılması, kurumsal iş birliğinin güçlendirilmesi, toplumsal farkındalığın artırılması, kurum sonrası izleme süreçlerinin etkili bir şekilde değerlendirilmesi konularında öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER: Din Eğitimi, Sevgi/Çocuk Evleri, Din Görevlileri.

Haziran 2025, 134 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

RELIGIOUS EDUCATION IN 'SEVGİ EVLERİ' ACCORDING TO RELIGIOUS OFFICIALS: THE CASE OF KASTAMONU

SALİH ÇOBAN

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES
SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR. İSLAM MUSAYEV**

In cases where children's family integrity cannot be ensured for various reasons, and their parents do not have the financial and moral means to take care of the child, the need for state protection arises. For this reason, Love/Children's Homes under the Ministry of Family and Social Policies serve as units where these children are cared for. Most religious education needs of children living in Sevgi Evleri are met by the religious officials working in these institutions. Religious Education in Houses of Love According to Religious Officials: The Case of Kastamonu Province study aims to determine the effect of religious education given in Kastamonu Sevgi Evleri on children according to the opinions of religious officials. The research was conducted within the framework of the qualitative research method and a case study. The research study group comprises 11 religious officials working in Sevgi Evleri affiliated with the Ministry of Family and Social Policies in Kastamonu in 2024. The data were collected through a semi-structured interview form developed by the researcher, and a content analysis technique was used to analyze the data. As a result, the lessons given in Sevgi Evleri contributed to achievements such as reading the Qur'an, knowing surahs, and turning towards worship, supported children's social and cognitive development and helped them to move away from harmful habits, excursions, and practical activities strengthened children's bonds to the lesson and made learning more concrete. Students' interest in religious lessons varied depending on methods, family support, and individual differences. It was observed that children had the most difficulty with "Faith and Belief, Destiny and Accident," and "Death and the Hereafter." In addition, the officers need in-service training, a standard program, support in terms of economic and financial opportunities, and motivational support due to their workload. In this context, increasing applied activities, strengthening institutional cooperation, raising social awareness, and effectively evaluating post-institutional monitoring processes have been suggested.

KEYWORDS: Religious Education, Love/Children's Homes, Religious Officials

June 2025, 134 Page

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans sürecimin en başından beri beni hep destekleyen saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi İslam MUSAYEV'e ve değerli aileme ve burada araştırmamızın temelini oluşturan anket çalışmasının uygulanmasında desteklerini gördüğüm Sevgi/Çocuk Evleri'nde din eğitimi veren Kastamonu İl Müftülüğü'ne bağlı din görevlilerine şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca araştırma düzenleme sırasında yardımlarını esirgemedi yol gösteren ve destekleyen araştırmamızı inceleyerek kıymetli eleştiri ve önerilerini sunan Dayım İhsan İşlek'e, Tarık Sağlam kardeşime ve Edebiyat Öğretmeni Ali Öztürk hocama teşekkür ederim.

Salih ÇOBAN

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Problemi	2
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Literatür Taraması	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Korunmaya Muhtaç Çocuk.....	9
2.1.1 Sevgi Evi/Çocuk Evleri Sitesi.....	10
2.1.2 Çocuk Evi	11
2.2 Kur'an-ı Kerim' de Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Önemi.....	13
2.3 Sünnette Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Önemi.....	18
2.4 Türkiye'de Sevgi/Çocuk Evlerinin Gelişimi ve Yaygınlaşması	20
2.5 Sevgi Evi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi	23
2.5.1 Din Eğitiminin Sevgi Evi/Çocuk Evleri Açısından Önemi	23
2.5.2 Din Eğitiminin Kişilik Gelişimi Üzerine Etkileri	36
2.5.3 Sevgi/Çocuk Evleri'nde Ahlaki ve Din Eğitimi Uygulamaları	39
2.5.4 Sevgi/Çocuk Evlerindeki Eğitimin Topluma Entegrasyon Amacı	41
2.5.5 Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitiminin Öne Çıkan Yönleri.....	43
3. YÖNTEM.....	46
3.1 Araştırmanın Modeli	46
3.2 Çalışma Grubu.....	47
3.3 Veri Toplama Aracı.....	48
3.4 Veri Toplama Süreci ve Etik Prosedürler.....	49
3.5 Verilerin Çözümlemesi.....	50
3.6 Geçerlilik ve Güvenirlilik	51
3.7 Araştırmacının Rolü	51
4. BULGULAR	53
4.1 Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde Verdikleri Din Eğitimi Hakkında Genel Bilgiler	53
4.2 Haftalık Ders Süresinin Yeterli Olup Olmadığına Yönelik Görevli Görüşleri.....	56
4.3 Öğrencilerin Ön Hazırlık Durumlarına Yönelik Bulgular.....	57
4.4 Öğrencilerin Din Eğitimine İlgilerine Yönelik Bulgular.....	59
4.5 Din Eğitimi Dersinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere Yönelik Bulgular.....	61
4.6 Eğitim Materyallerinin Etkililiğine Yönelik Bulgular	64
4.7 Ergenlik Döneminin Derse Etkisine Yönelik Bulgular	66

4.8	Öğrenci Sayısının ve Öğrenciler Arasındaki Yaş Farkının Din Eğitimi Dersine Yönelik Bulgular	69
4.9	Sevgi/Çocuk Evlerindeki Sorumlu ve Bakım Görevlilerinin Din Eğitimi Dersine Etkilerine Yönelik Bulgular.....	70
4.10	Uygulanan Din Eğitimi Programı ile İlgili Sorunlara Yönelik Bulgular	73
4.11	Çocukların En Çok Soru Yönelttiği Dinî Konular ile İlgili Bulgular	75
4.12	Anlatımında En Çok Zorlanılan Konulara Yönelik Bulgular.....	77
4.13	Çocuklarla Alakalı Karşılaşılan Güçlüklerle Yönelik Bulgular	79
4.14	Sevgi/Çocuk Evlerindeki Derslerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bulgular	81
4.15	Verilen Dinî Eğitimin Kalıcılığını Sağlamak İçin Öneriler	82
4.16	Çocukların Toplumda Daha İyi Bir Yetişkin Olması ve Psikolojik Durumunun Daha İyi Olması İçin Kurumların Nasıl Geliştirilebileceğine Yönelik Bulgular	84
4.17	Kurumlarda Çalışabilecek Görevlilerde Bulunması Gereken Niteliklere Yönelik Bulgular	87
4.18	Görevlilerin Mesleki Gelişim Engellerine Yönelik Bulgular.....	89
4.19	Kurumdaki Din Görevlilerinin Çocuklara Daha İyi Bir Eğitim Verebilmesi İçin Çocukların Geçmişi ile İlgili Bilgi Sahibi Olup Olmamlarına Yönelik Bulgular	91
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	94
5.1	Araştırmanın Birinci Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Verilen Din Eğitimi Yeterli Midir?” Sorusuna Yönelik Tartışma	94
5.2	Araştırmanın İkinci Alt Problemi Olan Sevgi/Çocuk Evlerinde Verilen Din Eğitiminin Müfredat İçeriği Yeterli Midir? “Sorusuna Yönelik Tartışma.....	99
5.3	Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi Hizmeti Veren Din Görevlilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Tartışma	102
5.4	Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi Veren Din Görevlileri Yeterli Bilgiye Sahip Midir?” Sorusuna Yönelik Tartışma.....	103
5.5	Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Olan “Din Görevlilerinin Sevgi/Çocuk Evlerindeki Din Eğitiminin İyileştirilmesi İçin Tavsiyeleri Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Tartışma	108
5.6	Sonuç ve Öneriler	110
5.6.1	Din Görevlilerine Yönelik Öneriler	116
5.6.2	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sevgi/Çocuk Evleri Birimi Yöneticilerine Yönelik Öneriler	117
5.6.3	İl Müftülüğü Sevgi/Çocuk Evleri Yöneticilerine Yönelik Öneriler ...	118
	KAYNAKLAR	119
	EKLER.....	125
	EK A Veri Toplama Aracı.....	126
	EK B Etik Kurul Raporu	129
	EK C İşbirliği Protokolü.....	130

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1 Araştırmaya katılan görevlilere ait demografik bilgiler	47
Tablo 4.1 Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde verdikleri din eğitimi hakkında genel bilgiler.....	53
Tablo 4.2 Haftalık ders süresinin yeterliliğine yönelik katılımcı görüşleri	56
Tablo 4.3 Öğrencilerin ön hazırlık durumlarına yönelik bulgular	57
Tablo 4.4 Öğrencilerin Din Eğitimi dersi ilgisine yönelik bulgular	59
Tablo 4.5 Derste kullanılan yöntem ve tekniklere yönelik görüşler	62
Tablo 4.6 Eğitim materyallerinin etkililiğine yönelik bulgular	64
Tablo 4.7 Ergenlik döneminin derse etkisine yönelik bulgular	66
Tablo 4.8 Öğrenci sayısının ve yaş farkının sürece etkisine yönelik bulgular.....	69
Tablo 4.9 Sorumlu ve bakım görevlilerinin Din Eğitimi dersine etkisine yönelik bulgular	71
Tablo 4.10 Programda yaşanan sorunlara yönelik bulgular.....	73
Tablo 4.11 Çocukların görevlilere en çok soru yönelttiği dinî konulara yönelik bulgular	75
Tablo 4.12 Çocuklara anlatımında en çok zorlanılan konulara yönelik bulgular	77
Tablo 4.13 Görevlilerin çocuklarla alakalı ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarına yönelik bulgular	79
Tablo 4.14 Derslerin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik bulgular	81
Tablo 4.15 Çocuklara verilen dinî eğitimin onların hayatlarında kalıcılığını sağlamak için öneriler	83
Tablo 4.16 Sevgi/Çocuk Evleri'ndeki çocukların topluma daha iyi bir yetişkin ve psikolojik durumu daha sağlam bir birey kazandırmak için kurumları nasıl geliştirilebileceğine yönelik bulgular.....	85
Tablo 4.17 Kurumlarda çalışabilecek olan görevlilerin sahip olası gereken niteliklere yönelik bulgular	87
Tablo 4.18 Görevlilerin mesleki olarak kendilerini geliştirmek istediklerinde karşılaştıkları problemlere yönelik bulgular	89
Tablo 4.19 Din Görevlilerinin çocukların geçmişi ile ilgili bilgi sahibi olup olmamalarına yönelik bulgular	91

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Bkz.	: Bakınız
Bs.	: Baskı
cc.	: Celle Celâluhü
Çev.	: Çeviren
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
G.	: Görevli
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
No.	: Numara
S.	: Sayfa
Sav.	: Sallallahü Aleyhü Vessellem
SHÇEK	: Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
Vb.	: Ve benzerleri
Vs.	: Ve saire
Yay.	: Yayınları

1. GİRİŞ

Günümüzde korunmaya ihtiyacı olan bireylerin yaşamını sürdürdüğü ortamlardan biri de Sevgi/Çocuk Evleri'dir. Çeşitli nedenlerle bu durumda yaşamaya mecbur kalan çocukların birçok ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçların başında korunma, barınma, şefkat, merhamet ve eğitim gelmektedir. Her ne kadar maddi ihtiyaçları karşılsa da bu öğrencilerin manevi takviyeye gereksinimi bulunmaktadır. Sevgi/Çocuk Evleri'nde kalan bireylerin karşılaştıkları olaylar neticesinde oluşan travmalar, onları hem kişisel gelişimlerinde hem de dinî ve ahlaki eğitim süreçlerinde hassas bir yaklaşıma muhtaç hale getirmektedir. Bu korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaşamlarında karşılaştıkları istismar, ihmal, şiddet güvensizlik gibi olumsuz duygular, din eğitimi gibi manevi alanlara karşı da onları mesafeli ya da kapalı duruma getirmektedir. Bu sebeple onlara verilecek olan din eğitimi büyük bir hassasiyetle ve dikkatle yürütülmelidir.

Sevgi/Çocuk evlerinde kalan çocuklar; Neden bu duruma düştüklerini, neden annesiz veya babasız büyüdüklerini, neden terkedildiklerini, neden yurtda yaşamak zorunda kaldıklarını sorgulamaktadırlar. Çocuklar, yetiştirme yurdu veya Sevgi/Çocuk Evleri'nde yaşamak mecburiyetinde kalma durumlarının sebeplerini sorgulayarak, bu durumun kökenlerine ilişkin karmaşık ve içinden çıkılmaz bir düşüncelere kapılmaktadırlar. Aynı zamanda çocuklardaki güven duygusunun zedelenmesinden dolayı, gelecek endişesi, sahipsizlik, kimsesizlik, çaresizlik, acizlik; dayanacak, güvenecek, itimat edecek bir melce, bir kaynak arayışları ortaya çıkmaktadır.

Hayatın çeşitli zorlukları içerisinde bulunan çocuklara yönelik en önemli yardım, onların manevi gelişimlerine katkıda bulunmak ve özellikle Allah'a olan itikat duygularını güçlendirmek amacıyla din eğitiminin verilmesi olmalıdır. Allah inancı öğretilmesi, çocukların içinde bulundukları zorluklarla başa çıkmalarında manevi bir kuvvet oluşturarak, psikolojik ve sosyal açıdan daha sağlam bir temel kazanmalarına katkıda bulunabilir. Kimsesizlik duygusuna bağlı olarak ortaya çıkan sevgi, güven ve tevekkül gibi duygusal boşlukların en güzel ve özenli şekilde doldurulması, din eğitimi aracılığıyla mümkün olacaktır. Din eğitimi, çocuklara yalnızca dinî bilgiler vermekle

kalmaz, ayrıca güven duygusunu yeniden geliştirir, aidiyet duygusu kazandırır ve geleceğe umutla bakma hususunda da önemli katkılar sunmaktadır.

Eğitim faaliyetleri sürecinde, Allah inancına bağlı olarak İslam dininin ortaya koyduğu temel ahlaki kurallara dayanarak, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara kimlere güvenileceklerini ayırt etme kabiliyeti kazandırmak ve onları hayata karşı olumlu bir bakış açısıyla yönlendirmek gerekmektedir.

Sorunlara önlem almak için Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından korunmaya muhtaç bireylere yapılan protokol neticesinde din eğitimi verilmektedir. Bu protokol ilk defa 2007 yılında imzalanmış olup, zamanla Türkiye genelinde Diyanet İşleri Başkanlığı ASHB'ye bağlı Sevgi/Çocuk Evleri'nde din eğitimi hizmetlerini artırmıştır. Sosyal hizmetlerde görev alan din görevlilerinin sadece bilgi veren kişiler değil, aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan çocukların duygusal dünyalarına empatiyle yaklaşabilen, onları anlayabilen ve güven verebilen eğitimciler olmaları beklenmektedir. Bu araştırmada, Sevgi/Çocuk Evleri'nde görev yapan din görevlilerinin gözüyle Kastamonu Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen din eğitiminin değerlendirilmesi yapılmıştır.

1.1 Araştırmanın Problemi

Sevgi/Çocuk Evleri'nde yaşayan çocukların din eğitimi ihtiyaçlarının büyük bir kısmı, bu kurumlarda görev yapan din görevlileri tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle, din eğitimi sürecinde din görevlilerinin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve çocukların karşılaşılabileceği problemlere yönelik tedbirler geliştirmek amacıyla bu çalışmanın yapılması uygun görülmüştür. Kurumda görev yapan din eğitimcilerinin eğitim seviyesi, görevlerindeki tecrübeleri ne derecededir, pedagojik eğitim almışlar mı, travma yaşamış bireylerle nasıl iletişim kurmaları gerektiği konusunda din görevlilerinin bilgi düzeyleri; çocukların zihinlerindeki büyük soru işaretlerini giderebilecek bilgi, tecrübe, pedagojik anlayış ve hassasiyete sahip olup olmadıkları bu çalışmada ele alınması gereken önemli bir konudur.

Sevgi/Çocuk Evleri'nde göreve başlayacak din görevlilerinin, çocuklarla ilk karşılaşmaları ve tanışma anında nasıl bir yaklaşımda bulunmaları gerektiği, bu süreçte

çocuklara verecekleri ilk izlenimin nasıl olacağı ve sahip oldukları pedagojik birikimin yeterliliği önemli bir temel problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar din eğitimi dersine karşı nasıl bakıyorlar, bu derse ilgili ve açıklar mı, yoksa yaşadıkları durumların etkisiyle yaratıcıya karşı soğuk ve kapalı bir halleri mi var sorularına da cevap aranacaktır. Bu hassas ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaşadıkları travmalar göz önünde bulundurulduğunda, onları incitmeden duygusal dünyalarına dokunmak, yaralarını sarmak ve hayata yeniden tutunmalarını sağlamak nasıl mümkün olabilir sorusu da bu çalışmanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu süreçte din eğitimi derslerini yürüten din görevlisinin pedagojik, psikolojik ve iletişimsel açıdan özel bir bilgi birikimine sahip olması beklenmektedir. Ancak, bu donanımın yeterli olup olmadığı da çalışmamızın yoğunlaştığı ana problemlerden biridir.

Çocuk/Sevgi Evleri'nde görev yapan din görevlilerinin, din eğitimi ve öğretimi sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaştıkları; bu çalışmanın ise öncelikle eksikliklerin tespit edilmesine ve ardından söz konusu olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlamayı amaçladığı görülmektedir. Çalışmamızdaki ana problemimiz ise *“Kastamonu Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen din eğitiminin din görevlileri açısından değerlendirilmesi nasıldır”* sorusudur. Araştırmanın temel problemi çerçevesinde aşağıdaki hususlar alt problemler olarak ele alınmıştır.

1. Din görevlilerine göre Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen Din Eğitimi yeterli midir?
2. Din görevlilerine göre Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi veren din görevlileri yeterli formasyona sahip midir?
3. Din görevlilerine göre Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen Din Eğitiminin müfredat içeriği yeterli midir?
4. Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi hizmeti veren din görevlerinin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
5. Din görevlilerinin Sevgi/Çocuk Evlerindeki Din Eğitiminin iyileştirilmesi için tavsiyeleri nelerdir?

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yaşamın getirdiği bazı talihsizliklerden dolayı Sevgi/Çocuk Evleri'nde yaşamaya mecbur olan korunmaya muhtaç bireylerin, her insanın sahip olduğundan çok daha fazla türde ihtiyaçları vardır. Bu küçük bireyler kendi barınma ihtiyaçlarını karşılayamazlar. Güvenilir kişilere rastlamazlarsa kötü niyetli kişilerce, kötü amaçlar uğruna zarar görebilirler. Yaşadıkları tüm üzücü, zor durumlara karşı çıkacak psikolojik bir savunma mekanizmasına henüz sahip değildirler. Karşılaştıkları her türlü çalkantılı olayları yorumlama, anlama, kabullenme ve sonraki durumları bütün bunlara göre planlayıp çözüm bulma kabiliyetlerini kazanmaları gerekmektedir. Çocukların hem maddi hem de manevi açıdan güçlenerek geleceğe umutla bakan, kendine güvenen, kararlı ve bilinçli bireyler olarak yetişmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu sürecin sağlıklı ilerleyebilmesi için çocukların, özellikle çevrelerine karşı kendilerini güvende hissetmeleri gerekmektedir.

Bu gelişim sürecinde din görevlileri, çocuklara rehberlik eden ve onları manevi açıdan destekleyen önemli bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Sevgi/Çocuk Evleri'nde görev yapan din görevlilerinin, çocukların yaş dönemlerine uygun dinî ve manevi ihtiyaçlarına yanıt verebilmeleri beklenmektedir. Zira bu çocuklar, geçmişte yaşadıkları olumsuzluklardan hem duygusal hem de davranışsal olarak etkilenmektedir. Bu nedenle sunulan din eğitiminin yalnızca teorik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması; aynı zamanda çocuklara güven veren, moral sağlayan ve ait olma duygusunu kuvvetlendiren bir yönünün de bulunması gerekmektedir. Böylelikle çocukların sağlıklı bir kimlik geliştirmeleri desteklenmiş olacaktır.

Din Görevlileri, çocukların olumsuz duygu ve düşüncelerine, davranışlarına karşı anlayış ve hoşgörü ile yaklaşıp onların kendi problemlerine çözümler üretebilmelerini sağlamalıdır. Amacımız din görevlilerinin, din eğitimi ve çocuklara yaklaşım konusundaki birtakım eksikliklerini görüp tamamlamaktır. Din görevlilerinin Sevgi/Çocuk Evleri'nde görev esnasında karşılaştıkların problemleri tespit edip çocuklara en verimli din eğitimi sunabilmektir.

Sevgi/Çocuk Evleri'nde çalışan bir din görevlisi, korunmaya ihtiyacı olan bu küçük bireylerin, yetişkin olduklarında kendilerini gerçekleştirmiş, hayata ümit ve güven duyguları ile bakan, kendinden emin bireyler olması amacıyla elinden gelen her şeyi yapmalıdır. İşte bu çalışmamız, korunmaya ihtiyacı olan çocukları bahsettiğimiz özelliklerde yetiştirebilmek için Sevgi/Çocuk Evleri'nde çalışan din görevlilerinin, işini kolaylaştıracaktır. Kendilerini maddi ve manevi olarak daha donanımlı geliştirebilmelerine imkân bulacaklardır. Aynı zamanda da bu çalışma protokol bağlamında yöneticilik yapanlar için de bir yol gösterici, durum tespit edici bir ayna vazifesi görmeyi amaç edinmiştir.

Kastamonu Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi veren din görevlilerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları iyi ve kötü hallere ilişkin fikirleri çerçevesinde araştırma yapılacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler neticesinde Sevgi/Çocuk Evleri kurumlarında daha verimli din eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmamızın din görevlilerine ve idarecilere iyi bir din eğitimi verebilmeleri ve bu yönde program geliştirmeleri için yardımcı olacağı umulmaktadır. Sonuç olarak, artılar ve eksiler tespit edilerek Sevgi/Çocuk Evleri'nde daha iyi bir din eğitimi verilmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Literatür Taraması

Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı'nın (ASHB) himayesinde bulunan, korunmaya ihtiyacı olan çocukların din eğitimi ile ilgili çalışmalara baktığımız zaman, bu alanda yeterince çalışma yapılmadığını, yapılan çalışmaların ise pek yeterli olmadığını görmekteyiz. Din eğitimi ile ilgili pek fazla kaynak olsa da korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik din eğitimine ilişkin çalışmalar azdır.

Konumuzla ilgili alanda yapılan önemli bir çalışma, Dr. Orhan Demir'in Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi adlı eseridir. Eser doğrudan yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin din eğitimi yönünden problemlerini konu edinir. Araştırma Balıkesir, Bilecik, Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Kütahya ve Sakarya illerindeki yetiştirme yurtlarında kalan 12-18 yaş grubundaki gençlere uygulanan ankette elde edilen bulgularla onların din eğitimi problemlerini incelenmesi ile sınırlıdır. Araştırmada 665

gence anket uygulanmış fakat 640 adedi değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın anketi 1997 yılında Eylül-Kasım ayları arasında yapılmıştır. Orhan Demir'in örnekleme sadece yetiştirme yurtlarında kalan gençlerden oluşur. Yaş sınırı 12'den başlar. Araştırma 8 il ile sınırlıdır. Bizim araştırmamız Kastamonu ilinde bulunan Sevgi/Çocuk Evleri'ni kapsar. Orhan Demir anketi 12-18 yaş aralığındaki gençlerle yapmıştır. Bizim çalışmamız ise bu çalışmadan farklı olarak Sevgi/Çocuk Evleri'nde görev yapan din görevlileri ile yapılmıştır.¹

Rukiye Gögen tarafından yazılan “Din Görevlilerine Göre Çocuk/Sevgi Evleri'nde Kalan Çocukların Din Eğitimi: Sivas İli Örneği” isimli araştırma makalesidir. Çalışma kapsamında Sivas Çocuk/Sevgi Evleri'nde vazifeli din görevlileri ile yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. 18 din görevlisi ile görüşme yapılmıştır. Betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Genel bir bakış açısı içeren sorulardan oluşmuştur. Tarafsız olarak mülakat cevaplarını sunabilmek için katılımcılarının cevaplarından doğrudan alıntılar yapmış ve bir kısmını okuyucunun anlayacağı şekilde yorumlamıştır. Çocuk/Sevgi Evleri'ndeki çalışan din görevlilerinin tecrübelerinden faydalanarak buradaki din eğitiminin çocuklar üzerindeki etkilerini ve verilen din eğitiminin yeterli olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bir çalışmadır.²

Diğer bir çalışma ise, Fadime Taş tarafından 2019 yılında yapılan “Çocuk Evleri Sitesinde Yürütülen Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri (Adana Örneği)” adlı çalışmadır. Araştırma Adana'da bulunan 21 villadan oluşan çocuk evleri sitesini kapsar. Sevgi/Çocuk Evleri gibi halkın, toplumun içinde bulunan bir ortam değil, sadece korunmaya ihtiyacı olan bireylerin oluşturduğu bir ev topluluğudur. Yaygın din faaliyetlerinin ne ve nasıl olduğu, yeterli olup olmadığı konusundaki bir durum tespit çalışmasıdır. Tam yapılandırılmış görüşme tekniği kullanıldığından dolayı katılımcılar kendilerini eksik ifade etmiş olabilirler. Bu da elde edilen verilerde önemli ayrıntıların kaçırılmasına sebep olmuş olur. Bizim araştırmamız yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile yapılacağından dolayı katılımcılara kendilerine rahat ifade edebilme,

¹ Orhan Demir, *Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi* (Bursa: Düşünce Kitabevi, 2004), 7.

² Rukiye Gögen, “Din Görevlilerine Göre Çocuk/Sevgi Evleri'nde Kalan Çocukların Din Eğitimi: Sivas İli Örneği”, *Eskiye* 45 (20 Eylül 2021), 849.

ayrıntılı veri sağlama imkânı sunar. Ayrıca bizim araştırmamız Sevgi/Çocuk Evleri’ni kapsar. Bu çalışma sadece Çocuk Evleri Sitesi’ni (ÇES) kapsamına almıştır.³

“(Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kayseri ve Nevşehir Örneği)” isimli çalışmayı yapan Kâşif Orhan, değerler eğitimi üzerine odaklanmıştır. Kayseri ve Nevşehir illerinde bulunan korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinin değerler eğitimi öğretmenlerinin bakış açısı ve yorumlarıyla ele alınmasını ve değerlendirilmesini içerir. Öğreticilerin gözüyle değerler eğitimi faaliyetlerinin ne durumda olduğu sorusu araştırmanın temel problemidir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasına dair görüşler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiş ve değerlendirilmeye alınmıştır.⁴

Hava Kaplan’ın 2016 tarihinde “Çocuk Evlerinde Uygulanan Dinî Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği” adlı yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Kaplan bu araştırmasında, din görevlilerinin yanı sıra ev sorumlularını da araştırmasının örneklemine almıştır. 15 kişilik katılımcı sayısı bulunur. Hava Kaplan bu çalışmasını, DİB’ in çocuk evleri hakkında yaptığı din eğitimi hizmetlerini gözden geçirmesi ve çocuk evlerinde vazife yapan din görevlilerinin yürüttükleri din eğitimi ve değerleri kazandırma noktasındaki faaliyetlerinin muvaffakiyetini temele alarak değerlendirme amacıyla hazırlamıştır.⁵

Alandaki çalışmalardan biri de “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Din Eğitimi” isimli yüksek lisans tezidir. Leyla Kozan tarafından 2012 yılında yapılan bu çalışmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde ayet ve hadislere değinilmiş olup ikinci bölümünde ise korunmaya ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetler tarihsel yöntemle anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise güncel

³ Fadime Taş, *Çocuk Evleri Sitesinde Yürütülen Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri (Adana Örneği)* (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 54.

⁴ Kaşif Orhan, *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Kayseri ve Nevşehir Örneği* (Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 20.

⁵ Hava Kaplan, *Çocuk Evlerinde Uygulanan Dini Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği* (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 2.

kaynaklardan istifade edilerek din, din eğitimi gibi kavramlar açıklanmış, anket ve araştırma sonuçlarına da yer verilmiştir.⁶

Bir başka çalışma ise 2022 yılında Şule Efe tarafından yapılan, “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na Bağlı Kurumlardaki Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Din ve Değerler Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezidir. Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk önce kavram bilgilerine ve korunmaya muhtaç bireylere yapılan hizmetin tarihsel sürecine yer verilmiştir. İkinci olarak korunmaya muhtaç çocuklara yönelik olan din hizmetlerinin tarihsel seyri ve şu anki durum nedir buna yer verilmiştir. Son olarak da katılımcılarla yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış 11 soru 27 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Araştırmasına sosyal hizmetlere bağlı birden fazla kurumlar dahil edilmiştir. Bu kurumların görevlerini açıklamış ve genel çalışma yaparak bilgiler vermiştir.⁷

Netice itibarıyla bu araştırmayı mevcut çalışmalardan farklı kılan hususlardan biri Kastamonu ilinde Sevgi/Çocuk Evleri’nde çalışan din görevlilerinin deneyimlerine ayrıntılı ve dikkatli odaklanmasıdır. Bizim araştırmamızda yöneltilen sorular sadece kısa bir soru olarak kalmayıp, alt araştırma sorularıyla içeriğini yoğunlaştırarak daha nitelikli açık ve anlaşılır kapsamlı bir çalışma sunmaktadır. Literatürdeki mevcut çalışmaları incelediğimizde genellikle çocuklar ve kurum çalışanları ile görüşme yapılmışken bu araştırmada ise din görevlilerinin tecrübelerine yer verilmesi ile araştırma diğerlerinden farklılaşmıştır. Yine alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde bir kısmı literatür araştırmasına dayalıdır. Bu alanda yer alan pek çok çalışma sosyal hizmetlerin farklı kurumlarında yürütülmüştür. Bazı çalışmalar ise din eğitimi ile birlikte değerler eğitimini de araştırması kapsamına almıştır. Ayrıca kimi araştırmalar yetiştirme yurtlarında veya çocuk evleri sitesinde yapılmıştır. Bu sebeple sadece din eğitimi alanında ve belirli bir kurum tipi (Sevgi/Çocuk Evleri) ve sadece din görevlileri ile sınırlı kalınarak yarı yapılandırılmış alt araştırma sorularıyla detaylı yapılan bu araştırma kapsamı ve odak noktası ile çalışmamızı özgün kılmaktadır.

⁶ Leyla Kozan, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Din Eğitimi* (Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 3.

⁷ Şule Efe, *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Kurumlardaki Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Din ve Değerler Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma* (Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 3.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Korunmaya Muhtaç Çocuk

Kanun numarası 2828 olan Sosyal hizmetler kanununun 3. Maddesinde geçen “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk” kavramının tanımını; “beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen,”⁸ çocuklar olarak izah edilmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk anlamında bu manaya gelen çeşitli kelimeler toplum içinde sıkça kullanılmaktadır. Bu manada kullanılan yetim, öksüz, gibi kelimelerin de anlamlarına değineceğiz. Yetim kelimesinin sözlükteki manası “babası ölmüş olan çocuk” olarak kullanılmıştır.⁹ Öksüz kelimesi ise; Anası veya babası vefat etmiş yahut hem anası ve hem de babası vefat etmiş çocuk olarak tanımlanmıştır.¹⁰

Korunmaya muhtaç çocukların ortaya çıkış sebebini Kalaycı şöyle tanımlamaktadır: “Toplumun en temel kurumu olarak değerlendirilen aile çeşitli sebeplerle birliğini yitirdiği veya dağıldığı zaman çocuklar için korunmaya muhtaçlık ve korunmaya muhtaç çocuklar ortaya çıkmaktadır.”¹¹

⁸Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK), 2828 Birinci Bölüm (24 Mayıs 1983), md.3.

⁹Abdüsselam Arı, “Yetim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/501.

¹⁰*Türk Dil Kurumu* “Öksüz” (Erişim 19 Nisan 2025).

¹¹ Hakkı Kalaycı, “Korunmaya Muhtaçlık Olgusu ve Tarihsel Gelişim Süreçlerinin Sosyolojik Bir Değerlendirmesi”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Şubat 2022), 3.

Tarih boyunca çeşitli nedenlerle korunmaya ihtiyacı olan çocukların olduğu hemen hemen her yerde görülmüştür. Geçmişte ve günümüzde bu gibi durumlar hala yaşanmaktadır. Çocuğun ailesinin çeşitli nedenlerle olmadığı veya anne ve babasının hem ekonomik hem de ruhsal/duygusal açıdan imkansızlıklarından dolayı bazı çocukların korunmaya ihtiyacı vardır. Bu sebeple her dönemde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara devletimiz ve milletimiz el ele, omuz omuza vererek bu kimsesiz çocukların kimsesi olmuştur. Milletimiz daima bu korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaralı yüreklerine merhem, kanayan yaralarının dermanı olmuştur ve anne ve babalarının, ailesinin yokluğunu hissettirmemeye canla başla bütün var gücüyle çalışmıştır.

Geçmişte de ailesinin korumasını çeşitli nedenlerle kaybetmiş çocuklar olduğu için öteden beri bu tarz kurumlarımızın olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple geçmişten gelen tecrübelerimiz günümüze ve geleceğimize ışık tutup bizlere yol göstermektedir.

Şu anda da yaşadığımız dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklar vardır. Bu sebeple her zaman bu alandaki hizmetlerin daha da iyileştirilmesi için çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Geçmişin birikimi ve günümüzdeki çalışmaların birleştirilmesiyle bu sosyal hizmet kurumlarında kalan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar güvenle geleceğe hazırlanmaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan bireyleri daha iyi bir geleceğe hazırlamak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı var gücüyle çalışmaktadır.

2.1.1 Sevgi Evi/Çocuk Evleri Sitesi

Ailesinin korumasını çeşitli nedenlerle kaybetmiş korunmaya ihtiyacı olan bireylerin kaldığı resmî kurumlardan biri de sevgi evleridir.

Sevgi Evleri Projesi kapsamında koğuş sistemiyle yürütülen kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, aile ortamını andıran yapılar ve ilişki sistemi içerisinde çocukların yaşayacağı küçük villa tipi binalardan oluşan site içerisinde evler yapılmıştır. Türkiye genelinde uygulanmaya başlayan söz konusu proje ile çocukların aile yaşantılarının devamının sağlanması, bu şekilde sürekli ve değişmeyen personelle çocuklardaki temel güven duygusunun gelişmesini sağlamak, sağlam ve tutarlı davranış özelliği ile olası kişilik ve davranış bozukluklarını en aza indirmek hedeflenmektedir. Yaşam alanlarının zemin katı mutfak, yemek odası, oturma odası, şark odası ve lavabolardan oluşmaktadır. İkinci kat ise çocuklarımızın yatak odaları (3adet), etüt salonu banyo (2adet) ve dinlenme

odasından oluşmaktadır.¹²

Mevzuatta ise “Korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluş”¹³ olarak tanımlanmaktadır. Sevgi Evi; 10-12 korunmaya ihtiyacı olan bireyin bakımlarının sağlanabileceği, hayatlarını daha güzel bir şekilde sürdürebileceği, temel ihtiyaçlarının karşılanabileceği, aile ortamına benzer biçimde bu evlatlarımızın yetiştirildiği mekânlardır.¹⁴

2.1.2 Çocuk Evi

Korunmaya muhtaç bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için devlet tarafından tutulan evlerde başlarında bakım elemanı bulunmak şartıyla 0-18 yaş grubu 5 ile 8 çocuğun yaşamını sürdürdüğü evlerdir.¹⁵ Çocuk evi hizmeti, korunmaya muhtaç bireylerin bakımının sağlanması ve geleceğe daha iyi hazırlanması amacıyla okula, hastanelere yakın apartman dairesinde veya müstakil evlerde verilen yatılı sosyal hizmet modelidir. Bu çocuk evlerinde özellikle yaşları birbirine yakın olan çocukların ve kardeş olanların aynı evde kalmaları münasip görülmektedir. Kardeş olması halinde ise yaş farkına bakılmaz. Yaş farkının en fazla üç yaş olmasına ehemmiyet verilmektedir.¹⁶

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların daha önce yurt tarzı mekânlarda yaşamlarını sürdürdükleri için toplu yaşamın getirdiği bazı olumsuz durumlar olmaktadır. Okulunu bitirip yurttan ayrılma zamanı gelen çocuklar kurumdan ayrılır yeni bir hayata başlangıç adımını atar. Lakin bu zamana kadarki hayatını yurttan geçiren çocuklar buradan ayrıldıktan sonra kişisel-sosyal yaşamlarındaki ilişkiler açısından zorlanmaktadırlar. Yeni bir mekâna, çalıştığı yerde yeni iş arkadaşlarına, yeni komşuluk ilişkilerine alışmakta güçlük çekmektedirler. Zaten yetiştirme yurtlarında

¹²T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ASHB - Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü, “Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü” (Erişim 14 Kasım 2024).

¹³SHK, md.6518/14.

¹⁴Huriye Martı, *Sosyal Hizmet Kurumlarında: Din Hizmetleri Rehberi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 53.

¹⁵ Martı, *Sosyal hizmet kurumlarında*, 52.

¹⁶ Abdurrahman Bakılcı, *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 99.

çeşitli nedenlerle gençlerin istikbale dönük yaşamdan beklentileri azalmaktadır. Yetiştirme yurtlarındaki gençlerin bir kısmı, geleceklerinden endişe duyduklarını, yaşamdan hiçbir umudu kalmadığını, ileride kendilerini kötü bir hayatın beklediğini düşünmektedirler.¹⁷

Bu sebeple Kastamonu’da dahil ülkemizin birçok ilinde koğuş tipi yetiştirme yurtları kapatılmış yerine Sevgi Evleri ve Çocuk Evleri modeli tarzında hizmet verilmeye başlanmıştır.¹⁸ Peki bu yeni modelle ne amaçlanmaktadır? Şehir merkezlerinde tutulan bu Çocuk Evleri’nin genellikle okula, hastaneye, parka, market gibi yerlere yakın olmasına dikkat edilir. Genellikle ortalama 6 çocuğun kaldığı bu Çocuk Evleri temiz, güzel, nezih yerlerden tutulur. Kimsenin bilmediği sadece kurum çalışanlarının bildiği bu Çocuk Evleri’nde, alanında uzman bakım elemanları çocukların başında bulunmaktadır. Bu bakım elemanları tarafından günlük her türlü maddi ve manevi ihtiyaçları karşılanarak bu çocuklara güzel bir şekilde rol model olmaktadır. Sabahları çocuklar bakım elemanları tarafından uyandırılır. Kahvaltı bakım elemanı tarafından hazırlanırken çocuklar da onlara eşlik eder. Hep birlikte aile ortamı sağlanmış gibi birlikte kahvaltıya otururlar. Çocuklar okul hazırlıklarını yaptıktan sonra güler yüzle okula uğurlanır. Okuldan eve gelen çocuklar evde anne/baba şefkatiyle bekleyen, çocukların “anne, abla” veya “baba ve abi” dediği kurumun çalışanı karşılar.¹⁹ Bütün çocuklar eve gelince hep birlikte akşam yemeğine oturulur. Sıcak bir sohbet eşliğinde okulda neler yaptıkları, günün nasıl geçtiği gibi sohbetler yapılır. Birlikte kitaplar okunurken çay sohbetleri de yapılır. Güzel faydalı film ve belgeseller izlenir. Hafta sonları havalarda müsaitsen termosaya çay koyulur parka gidilir. Özel dinî günlerde camiye gidilir. Çocukların sosyalleşmesine fayda sağlayacak maddi ve manevi tüm aktivitelerin yapılmasına özen gösterilir. Böylece çocuklar sosyal hizmetin bu evlerinde ileride kuracakları sağlıklı bir aile ortamına hazırlanır. Geleceğe dair endişeleri asgari seviye indirilir. Umutla hayata bakma gayreti içine girer.²⁰

¹⁷Demir, *Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi*, 30.

¹⁸Abdurrahman Bakılcı, *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği*, 84.

¹⁹Caner Yavuz, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri* (Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 30.

²⁰Caner Yavuz, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*, 30.

Genellikle Çocuk Evleri apartman dairelerinde tutulur.²¹ Çocuklar buradaki kuralları bilir ve uygular. Komşularının rahatsız olmaması için azami gayret gösterirler. Binaya girip çıkarken yapılan selamlaşmalar nezaketi öğretir. Böylece çocuklar sağlam bir şekilde geleceğe hazırlanır.

Bu çocuk hizmetleri modeli ile korunmaya ihtiyacı olan çocukları toplu yaşamın getirdiği olumsuzluklardan (koğuş tipi yurtlar) uzak bir yaşama hazırlanır. Bu hizmet modeli ile güzel bir mahallede apartman dairesinde komşuluk ve mahalle gibi güzel kavramları tadararak benimsemesi ve uygulayarak öğrenme imkânı bulması toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır.²²

2.2 Kur'an-ı Kerim' de Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Önemi

İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren ömrünün sonuna kadar (ve hatta ölümünden sonrasını bile düşünerek) hem madden hem de manen iyiliğini isteyen, mutlu olması için çabalayan ve fedakârlık yapmaktan çekinmeyen, anne ve babası en büyük zenginliğidir. Ebeveynlerimizin bizlerin yanında olması bir insan için büyük bir nimettir. Onların varlıkları bizi maddi ve manevi olarak güçlü kılar. Böyle bir varlığa sahip olmak ne kadar büyük bir nimetse; bu varlıkların birini veya ikisini kaybetmiş olmak üzücü bir durumdur. Ancak Allah (cc), kendilerini koruyup kollayacak, kucaklayacak ebeveynlerinin yokluğundan dolayı toplum içerisinde en fazla sevgiye, şefkate, merhamete ve korunmaya ihtiyacı olan bu kesimin her türlü haklarının gözetilmesi konusunda çok şiddetli ikazlarda bulunmuştur. Dinimiz her dönemde yetime çok ehemmiyet vermiştir. Yetim malının yenmesinin çok büyük bir günah ve cehennem cezası gerektiren bir davranış olduğu konusundaki şiddetli uyarı: “Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasıya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir.”²³olarak geçer.

Yetim malının dokunulmazlığı konusunda; “Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değişmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin.

²¹ Hacer Başer, *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli “Çocuk Evleri”* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 44.

²² Ayşe Kaya Göktepe vd., *Çocuk evi, çocuk evleri sitesi ve çocuk destek merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 15.

²³ Nisa 4/10.

Çünkü bu, büyük bir günahdır”.²⁴ buyrulur ve yine yetimin malının yetime teslim edilmesi gerektiği, sadece hizmetinin karşılığı kadar yenilebileceğini bildiren uyarıcı ayet; “Yetimleri deneyin. Evlenme çağına (buluğa) erdiklerinde, eğer reşit olduklarını görürseniz, mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler (ve mallarını geri alacaklar) diye israf ederek ve aceleye getirerek mallarını yemeyin. (Velilerden) kim zengin ise (yetim malından yemeğe) tenezzül etmesin. Kim de fakir ise, aklın ve dinin gereklerine uygun bir biçimde (hizmetinin karşılığı kadar) yesin. Mallarını kendilerine geri verdiğiniz zaman da yanlarında şahit bulundurun. Hesap görücü olarak Allah yeter.”²⁵ şeklindedir. Bu ikazdan anlaşılacağı üzere Allah (cc) yetimin malına göz dikenin, haksız yere onun malını yiyenin hesabını görücü olarak “Ben” yeterim buyurmuştur. Ve bu tehditle yetim ve öksüz malı yemenin ne kadar büyük bir suç olduğuna dikkatleri çekmiştir. Yetime ait olan malların korunup, adaletli olmak hususunda, yetimin malının üzerine konmanın karnına ateş doldurmakla eşit olduğunu bilmelerini ister. İnsanlar yaptıklarından gafil davranırlarsa bir gün hesabının sorulacağını da onlara şiddetle hatırlatır.

Allah insanları, iyilik etmek için doğru bir adres olarak yetimlere yardım etmeye çağırmıştır. Hatta onlardan bu konuda söz aldığını söyler. Ayette: “Hani, biz İsrailoğulları’ndan, “Allah’tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz, herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz” diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç, yüz çevirerek sözünüzden döndünüz”.²⁶ buyurulmuştur.

Gerçek bir müminin bir niteliği de yetimlere iyilikte bulunup onu gözetmesidir. Allah (cc) Kuran’ı Kerim’de: “İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı

²⁴Nisa 4/2.

²⁵Nisa 4/6.

²⁶Bakara 2/83.

gelmekten sakınanların ta kendileridir.”²⁷ ayetiyle bu hususu biz Müslümanlara anlatmaktadır. Bu ayetten de anlaşılacağı üzere ihtiyaç sahipleri arasında yetim ve öksüze yardım edilmesini en güzel iyilik olarak tasvir etmiştir. Ayet bizlere asıl iyiliğin, mala olan sevgilerine rağmen, iman edenlerin mallarını verebilecekleri en doğru kişiler arasında yetimlerin de olduğunu söylemektedir.

Bir başka ayette ise; hayır olarak Allah yolunda harcama yapacak olanlara en iyi yer yetimlerin olacağına dair: “Sana Allah yolunda ne harcaacaklarını soruyorlar. De ki: Hayır olarak ne harcarsanız o, ana-baba, akraba, yetimler, fakirler ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak ne yaparsanız, gerçekten Allah onu hakkıyla bilir.”²⁸ ayeti biz Müslümanlara rehber olur.

Allah toplumun zayıf halkası olan yetimlere sahip çıkılmasını onların maddi ve manevi desteklenmesini istemiştir. Allah’a karşı gelmek istemeyenler yetim ve öksüze yardım etmenin doğru olduğunu bilir ve bunu yapar. Yetimlerin durumu hakkında sorulan sorulara verilen yol gösterici ve uyarıcı bir cevap olarak Allah (cc) şöyle buyurur; “Dünya ve ahiret hakkında düşünesiniz diye böyle yapıyor. Bir de sana yetimleri soruyorlar. De ki: “Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp birlikte yaşarsanız sakıncası yok. Onlar da sizin kardeşlerinizdir. Allah bozguncuyu yapıcı olandan ayırır. Allah dileseydi sizi zora sokardı. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”²⁹ Bu ayetten yetimlerin kardeşimiz olduğunu ve kardeşimiz gibi davranmamız gerektiğini bize belirtir. Yine bu ayetten yetimlerin halinden anlamamızı ve dünya ve ahiret hakkında düşünüp onlarla empati yapmamız gerektiğini de anlıyoruz. Çünkü Allah (cc) ayette de belirttiği üzere dileseydi onları değil bizi zorda, zayıf, güçsüz ve aciz bırakabilirdi. Güçlülerin zayıflara olan üstünlüklerinden dolayı güçsüz olanlara karşı adaletsiz davranması büyük bir zulüm olmaz mı? Bir gün Mahkeme-i Kübra kurulduğu zaman mutlak güç ve kudret sahibi olan Allah (cc) sahip olduğu güç nimetini zayıfları ezmek olarak kullanan zalimden hesap sormaz mı?

Allah (cc) yetimlere öyle bir değer vermiştir ki onların hem madden hem de manen

²⁷Bakara 2/177.

²⁸Bakara 2/215.

²⁹Bakara 2/220.

mutlu edilmesi, hakkının korunması konusunda hassas bir emirde daha bulunmuştur. Biz Müslümanlara miras taksimi hususunda şu tavsiyelerde bulunmuştur. Allah (cc) “Miras taksiminde (kendilerine pay düşmeyen) akrabalar, yetimler ve fakirler hazır bulunurlarsa, onlara da maldan bir şeyler verin ve onlara gönüllerini alacak güzel sözler söyleyin.”³⁰ buyurmaktadır. Bu ayette Allah’ın ne kadar merhametli olduğunu görüyoruz. Miras taksiminde yetimlerin de unutulmaması gerektiğini belirtir. Yetimlere de pay verip onların aynı zamanda duygularını da önemseyerek, yetimlere güzel sözlerin de söylenip onların gönlünün hoşnut edilmesini ister. Allah (cc) burada adeta yetimin yaralarını sarmakla kalmaz bununla beraber onun gözyaşlarını da siler, ona adeta ağlama ben varım der.

Cahiliye döneminde yapılan hataların başında yetim ve öksüz kalan kızların zorla evlendirilmesi gelmektedir. Ayrıca yetim kızların mallarına el koyma ve işkence yapma gibi kötü adetler bulunmaktaydı. Halbuki Allah yetim kızlarla evlenirken de adaletle davranılması gerektiğini emrediyor. Allah onların mallarının hakkının muhafaza edilmesini buyuruyor. Yetim kızlarla evlenileceği zaman onlara sevgi ve şefkatle davranılmasını emreder ve hayır olarak ne yaparsak Allah’ın (cc) onu bildiğini bizlere ciddiyetle hatırlatıyor. Kur’an-ı Kerim’de “Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: “Onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor.” Kitapta, kendilerine verilmesi farz kılınan mirası vermediğiniz ve evlenmek istediğiniz yetim kızlara, zavallı çocuklara ve yetimlere adil davranmanıza dair, size okunmakta olan ayetler de bunu açıklıyor. Ne hayır yaparsanız şüphesiz Allah onu bilir.”³¹buyurmaktadır. Allah yetim kızların hakkının gözetilmesini onların ve mallarının himaye edilmesi ister.

Allah (cc) savaşlardan elde edilen ganimetlerden bile yetimlere pay ayırmıştır. “Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri mutlaka Allah’a, Peygamber’e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir. Eğer Allah’a; hak ile batılın birbirinden ayrıldığı gün, yani iki ordunun Bedir’de karşılaştığı gün kulumuza indirdiklerimize inandıysanız bunu böyle bilin. Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.”³² Bu ayetten de anlaşılacağı üzere Allah (cc) her yerde yetimin hakkını

³⁰Nisa 4/8.

³¹Nisa 4/127.

³²Enfal 8/41.

gözetmeyi, onlara her anlamda sahip çıkmayı bizlere emretmiştir.

Bir başka surenin “Allah’ın, fethedilen memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah’a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet ve güç haline gelmesin diye Allah böyle hükmetmiştir. Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah’ın azabı çetindir.”³³ ayetiyle savaşılmaksızın elde edilen ganimetlerden de hakkının gözetilmesi gerektiğini anlıyoruz. Daha önceki bir ayette “Allah (cc) dileseydi sizi zora sokardı.”³⁴ buyurularak güçlü olmamız bizim irademizle değil yaratanın dilemesiyle olduğu anlaşılır. İnsana “güç” nimetini Allah vermiştir. Bu güç nimetiyle savaşabilmek ve bunun neticesinde bir diğer nimet olan zafere kavuşturur. Elbette ki insan ne gücü ne de zaferi, Allah’ın inayeti, dilemesi olmadan elde edemez. Allah gücü ve zaferi vermeyi dilediği kişiye bu güç ve zafer nimetiyle yetimleri gözetme vazifesini de vermiştir. Bize verilen nimetlerin şükürünü ancak o nimeti Allah’ın rızasının olduğu şekilde kullanırsak yerine getirmiş oluruz. Allah (cc) kuluna verdiği güç ve zafer nimetini de ganimetlerden yetimlere de pay ayırarak onları gözeterek kullanmamızı istiyor ve azabının çetinliğiyle uyarıyor. “Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler.”³⁵ ayetiyle yetimi doyuranlar övülmüştür. Biz Müslümanlar da yetime, yoksula ve ihtiyaç sahibi bireylere yardım yaparken Allah (cc) için seve seve, canı gönülden yardım etmeliyiz.

Yukarıdaki ayete benzer bir başka ayette ise “Hayır, hayır! Yetime ikram etmiyorsunuz.”³⁶ ayetiyle de yetime ikramda bulunmayanlar yerilmiştir. Bir diğer ayette ise tekrar yetimin doyurulması hususuna vurgu yapılmaktadır. “Yahut şiddetli bir açlık gününde kendisiyle yakınlığı olan bir yetimi yahut yerde sürünen bir yoksulu doyurmaktır.”³⁷ ayetinde yetimi doyurmanın ne kadar ulvi ve takdire şayan bir davranış olduğunu anlıyoruz. Allah Hazreti Peygamber’e “Seni yetim bulup da barındırmadı mı?”³⁸ diye seslenirken şimdi de onun nezdinde bütün yetimlere

³³Haşr 59/7.

³⁴Bakara 2/220.

³⁵İnsan 76/8.

³⁶Fecr 89/17.

³⁷Beled 90/16.

³⁸Duha 93/6.

sesleniyor. “Öyleyse sakın yetimi ezme.”³⁹ ayetiyle yine insanları yetim konusunda uyarıyor.

Ayetlere bütünüyle baktığımız zaman Allah korumaya ihtiyacı olan çocuklarla ilgili hemen hemen her konuya değinilmiş ve akılda soru işareti kalacak hiçbir nokta kalmamıştır. Öyleyse biz Müslümanlara düşen sorumluluk; her zaman, her yerde, yetimi, öksüzü ve korunmaya ihtiyacı olan bireyi daima korumaktır. Her zaman maddi ve manevi onların yanında olmaktır. Bu ise bizim Allah’ın rızasını kazanmamıza vesile olacaktır.

2.3 Sünnette Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuğun Önemi

Hz. Peygamber de öksüz ve yetim olduğu için onların haklarına çok daha ehemmiyet vermektedir. Cahiliye döneminde utandıklarından dolayı diri diri kendi kız evlatlarını toprağa gömen o zamandaki insanları dinimiz en güzel şekilde terbiye etmiştir.⁴⁰ Kendi öz çocuklarını diri diri toprağa gömen bir millet, başkasının çocuğuna nasıl iyi davranabilir ki?⁴¹ Dolayısıyla Hazreti Peygamber böyle zor bir topluluğu terbiye etmeye çalışmış ve onların ahlakını bütün insanlığa örnek olacak şekilde terbiye ederek bunu başarmıştır. Kızlarını diri diri gömerken üzülmeyenler daha sonra Hazreti Peygamberin getirdiği hükümlerle ahlaklananlar karıncaya ayak basamaz hale geldiler.

Allah (cc) Hz. Muhammed (sav)’e peygamberlik vazifesini verince, bazı müşrikler “Allah (cc) bula bula bu yetimi mi buldu?”⁴² diye alay etmeye kalkışmışlardır. Hazreti Muhammed’in babası da dünyaya gelmeden önce vefat etmiştir. Dünyaya geldiğinde yetim olan Hazreti Muhammed 6 yaşında da Ebva’da annesini kaybetmiş öksüz olarak büyümüştür⁴³. Hayatındaki tek tutunduğu dal da kırılınca belli bir süre de dedesinin yanında hayatını öksüz ve yetim olarak devam etmiştir. Dedesinin yanında 8 yaşına kadar kalmış, dedesi Abdulmuttalib vefat etmeden önce evlatlarından en merhametlisi olan Ebu Talip’ e Hazreti Muhammed’i bakması, ona sahip çıkması için ona ricada

³⁹Duha 93/9.

⁴⁰Mehmet Emin Ay, “Hz. Peygamber ve Çocuklar”, *Diyanet İşleri Başkanlığı özel sayı* (2003), 21.

⁴¹Nahl 16/58,59.

⁴²Furkan 25/41.

⁴³İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve evrensel mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2004), 64.

bulunmuştur.⁴⁴ Bundan sonraki hayatını öksüz ve yetim olarak amcasının yanında geçirmiştir.

Hazreti Peygamber, Ebu Talip'in eşi Fatma Binti Eset Hanım efendiye; "Annemden sonra annemdir."⁴⁵ demiş. Ona olan sevgisini daima dile getirmiştir. Fatma binti Eset'i annesi gibi görmüş, vefat ettiğinde çok üzülmüştür. Kabrine girip yatmış ve onun için Allah'a dua etmiştir. Ona karşı ne kadar vefalı olduğunu son vazifesini yaparak göstermiştir.

Hazreti Muhammed anne babasızlığın ne kadar zor olduğunu, yokluğundaki acının, üzüntünün ne olduğunu yaşamıştır. Bundan dolayı toplumun en zayıf halkası korunmaya ihtiyacı olan çocuklara her zaman dikkat çekmiş, onları muhafaza etmeye çalışmıştır. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların hakkını savunmuş onları daima muhafaza etmiştir. Cahiliye dönemindeki o kalbi katı olan topluma evlat sevgisini Hazreti Muhammed öğretmiştir. Cahiliye toplumu diri diri kızlarını gömerken o kızları ile gurur duymuştur. Hazreti Muhammed bir mecliste evladını öptüğünde onu gören bir bedevi;" Benim 10 tane evladım var ama hiçbirini öpmedim, sarılmadım." deyince Hazreti Muhammed ona;" Allah senin kalbinden merhamet ve sevgiyi aldıysa ben ne yapabilirim."⁴⁶ demiştir. Diyerek, ona evladını sevmesini merhamet göstermesini tavsiye etmiştir.

Netice itibarıyla Hazreti Muhammed toplumların hassas noktası olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sahip çıkılmasını emretmiştir. Anne babası olduğu halde evlatlarından sevgisini, merhametini ve muhabbetini esirgeyen velilere nasıl davranması gerektiğini kendisi bunu hayatında yaşayarak bizlere örnek olmuştur. Evlatlarına karşı sorumluluğunu yapmayan ailelerin ise ahirette mesul olacağını söylemiştir.

Kuran'ı Kerim'de bir insanın yapması gereken emirler ve yasaklar bulunmaktadır. Bu kurallar Müslümanı dünyada huzur ve mutluluğa, manevi olarak rahat bir hayat yaşamaya sevk etmektedir. Bu durum toplumsal hayatın da düzene girmesine,

⁴⁴Sarıçam, Hz. Muhammed ve evrensel mesajı, 65.

⁴⁵ Mehmet Aykaç, "Fâtıma Bint Eset", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/225.

⁴⁶İmam Buhârî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı*, nşr. Hanifi Akın (İstanbul: Polen Yayınları, 2008), Edeb,1903.

insanların birbiri arasındaki muhabbetin artmasına sebep olmaktadır. Ahirette ise ebedi bir cennet hayatını kazanmaya sebep olacaktır. İşte bu vesilelerden bir tanesi yetime, öksüze sahip çıkmak onları ve mallarını hem maddi hem de manevi bakımdan muhafaza etmektedir. Bunun yapılmadığı takdirde zorla onların mallarını alıp onlara zulmedenler ebedi hayatlarını kaybedeceklerini ve cehenneme gireceklerini bilmelidirler.⁴⁷

2.4 Türkiye’de Sevgi/Çocuk Evlerinin Gelişimi ve Yaygınlaşması

Sevgi Evleri/Çocuk Evleri Modeli, Türkiye’de sosyal devlet anlayışı kapsamında yer alan çocuk koruma sistemi içindeki kamu politikalarından olan kurum bakımı modelindeki en güncel, en sağlam ve şimdiye kadar çocukları hayata hazırlama noktasından çok faydalı model örneğidir.⁴⁸

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik’in 4. maddesinde çocuk evleri, “Her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evler” ifade ediliyor. Çocuk evlerinde 0-18 yaş grubundaki 5-8 çocuğa barınma, bakım, koruma hizmetleri sağlanarak, biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve manevi gelişimlerinin sağlıklı bir biçimde geliştirilmesi, yaşama ve topluma uygun bir şekilde hazırlanmalarına çalışılmaktadır.⁴⁹ Bu da korunma ihtiyacı olan çocuğun, ebeveynleri yanında yaşayan çocuklar gibi büyümesini ve gelişimini sağlamasına yardım eder. Pilot uygulama olarak ilk çocuk evi 2000 yılında Ankara’da açılmıştır. Çocuk evleri başarılı olunca yaygınlaşarak, ülkenin çoğu yerinde açılmışlardır. 2006’da 31 tane çocuk evi açılmış, 2007’de bu sayı 64’e yükselmiştir. 2008 senesinde 76 çocuk evinde 550 çocuğa hizmet verilmiş, 2009’da ise 1000 çocuğun hizmet gördüğü 160 çocuk evi faaliyette bulunmuştur. 2023 yıl sonunda 116 çocuk evleri sitesi, 64 ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitesi, 1.185 çocuk evi olmak üzere toplam 1.365 kuruluştaki 14 bin 435 çocuğumuza hizmet

⁴⁷Nisa 4/48.

⁴⁸ Abdurrahman Bakılcı, *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği*, 115.

⁴⁹ Nesimi Yazıcı, “Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XLVIII/1 (2007), 15.

verilmektedir.⁵⁰ İlk kurulduklarında SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın bünyesinde faaliyetlerde bulunan çocuk evleri, SHÇEK kapatılınca 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü-Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlanmışlardır. Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve korunmasında önemli görevler üstlenen, çocuk evlerine temel oluşturan ve bir proje olarak uygulamaya konulan “sevgi evleri”, bu çocukların site içerisindeki küçük ve müstakil evlerde ihtiyaçlarını karşılamakta, aile ortamına benzer bir yapı oluşturularak kendilerine güven duymalarını ve topluma hazırlanmalarını hedeflemektedir.⁵¹

Sevgi evlerinde en fazla üçer kişilik odalardan oluşan ve 10-12 çocuğun kaldığı, banyo, ders çalışma, dinlenme, yemek yeme gibi ihtiyaçların daha kısa sürede karşılandığı evlerdir. Bu sosyal hizmet kurumları, korunma ihtiyacı olan çocukların toplumdan dışlanmadan, yurt ya da yuva çocuğu gibi etiketler almadan ve her türlü gelişimlerini, aileleri yanında yaşayan çocuklarla paralel bir şekilde sürdürmelerine imkân veren kurumlardır. Ayrıca bu kurumlarda bulunan çocuklar, bir evin nasıl idare edileceğini öğrenerek, bu konuda güven ve cesaret sahibi oldukları için 18 yaşını doldurup ayrıldıktan sonra bir evi rahatça geçindirebilirler.⁵²

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik'in 14. Maddesinde çocuk evlerinin bölümleri verilmiştir. Bunlar; 1- Giriş Bölümü: Çocuklar ile personelin ayakkabı ve giysilerini koydukları bölümdür. 2- Oturma ve Yemek Salonu: Oturma salonları, çocukların dinlendikleri, televizyon seyrettikleri, bilgisayar kullanabildikleri, oyun oynadıkları kısımlardır. Buradaki eşyalar, çocukların rahatça kullanabildikleri ve güvenlikleri düşünülerek seçilir. Yemek salonu ise yemek yenilen bölümdür. 3- Mutfak: Çocukların istedikleri zaman çay içtikleri, kahve ve yemek hazırlayabildikleri bölümdür. 4- Yatak Odası: Bu bölümde kalan çocukların her birine 4 m2 alan düşecek şekilde hesaplama yapılır. Boylarına uygun karyola, bir etajer ve elbise dolabı bulundurulur. 5- Banyo ve Duşlar: Çocukların düşmelerini engellemek için gerekli önlemlerin alındığı, kullanılan araç-gereçlerin çocukların yaşlarına uygun olarak seçildiği ve temizlik kurallarına önem verilen bölümdür. 6- Tuvalet ve

⁵⁰ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Bilgilendirme Kitapçığı*, 48.

⁵¹ Huriye Martı, *Sosyal hizmet kurumlarında*, 53.

⁵² Caner Yavuz, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*, 31-32.

Lavabolar: Çocukların düşmelerini engellemek için gerekli önlemlerin alındığı, kapıların içten ve dıştan açıldığı ve çocukların yaş ve özelliklerinin dikkate alınarak tasarlanan bölümdür.

Aynı evde kalması uygun bulunan korunma ihtiyacı olan çocuklardan en küçüğü ile en büyüğü arasında yaş farkının en fazla üç yaş olması, bu çocukların kardeş olmaları durumunda yaş farkının aranmaması ve yaş, cinsiyet, kardeş olup olmamaları ölçütleri göz önünde tutularak, değerlendirmenin Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi tarafından yapılması şartlar arasındadır. Yine ağır ruhsal sorun ve engellinin olmaması, sürekli bakım gerektiren bir tedavisinin ve sağlık sorununun bulunmaması gerekir.⁵³

Yine evlat edinme, koruyucu aile hizmetlerinden yararlanması ve ailesi yanına dönmesi ihtimal dahilinde olmayan, dolayısıyla evlerde uzun süre kalacak olan çocukların seçilmesi önceliklidir. Herhangi bir kurumdayken çocuk evine kabul edilen çocuk, uyum problemi yaşayabilmektedir. Bu uyum problemini ortadan kaldırmak için çocuk evleri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmakta, çocuğu alıştırmak amaçlı misafir olarak kısa süreli ziyaretler gerçekleştirilmektedir.⁵⁴

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün önceliği, korunma ihtiyacı olan çocukların öz ailelerinin yanında bakımlarının sağlanması, eğer bu durum mümkün değilse koruyucu aile, evlat edindirme ya da sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinden yararlandırmaktır. Fakat bunlar bir çözüm üretemiyorsa çocuk, mecburen kurum bakımına alınır.⁵⁵ Çocuğun öz ailesi yanında aldığı hizmetlere ve bu ortama en yakın kurum bakımı olarak çocuk evleri gösterilebilir. Toplu yaşamın getirdiği yoksunluk ve yoksullukları yaşamadan komşuluk ilişkileri içerisinde yaşanan bu evlerde devletin yanında sivil toplum örgütlerinin de etkililiği fazladır⁵⁶. Bunlardan bazıları; Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, Geleceğimizin Çocukları Vakfı, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı gibi sivil toplum örgütleridir. Kurum bakımından çocuk evine geçiş yapan çocuklarda

⁵³ Yazıcı, "Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", 11-12.

⁵⁴ Hacer Başer, *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"*, 57.

⁵⁵ Caner Yavuz, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*, 25-26.

⁵⁶ "Mutlu Yuva Derneği" (Erişim 27 Temmuz 2025).

olumlu yönde gerçekleşen bazı özellikler vardır. Bunlar; Ders başarı düzeylerinin arttığı, öz bakım ve özgüvenlerinin geliştiği, paylaşmayı daha çok tercih ettikleri, arkadaşlarına karşı kabul edilebilir davranışlar içerisine girdikleri, toplumsal kuralları daha çok benimsedikleri ve bu kurallara uymaya hevesli oldukları, kendilerinde güven özelliklerinin gelişerek sorun çözme becerilerinin arttığı, kendilerine ait hedefler oluşturabildikleri, birebir iletişim ve etkileşimde daha etkili davranışlar geliştirdikleri, geleceğe hazırlanma ve bu doğrultuda hedef oluşturabilme özelliklerinin gelişim gösterdiği, aile olma kavramına daha fazla anlam yükledikleri ve evdeki kurallar ile temizlik işlerini öğrendikleridir.⁵⁷

Çocuk evlerinde sınırlı sayıda çocuğun bulunması, bakım personelinin az olması, sürekli değişmemesi, çocukların bağlanma ve güven duygularını olumlu yönde etkilemektedir. Psikolojik ve sosyal olarak olumsuz davranışlardan çocukların korunmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu evlerde aynı cinsiyetten kardeşler genelde bir arada yaşadıklarından bağlanma duygularının arttığı gözlenmektedir.⁵⁸

2.5 Sevgi Evi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi

2.5.1 Din Eğitiminin Sevgi Evi/Çocuk Evleri Açısından Önemi

Din, insan yaşamında her zaman var olan, fitrattan gelen bir olgudur. İlk insandan günümüze kadar yaygın olarak kullanılan, insan var olduğu müddetçe devam edecek olan bir kavramdır. Din kelimesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nde Arapça "deyn" kökünden türeyen bir kelime olarak tanımlanmakta; masdar veya isim olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Kelime, genel anlamda “itaat” ve “ceza” (karşılık) anlamlarına gelmektedir.⁵⁹ Deyn kökünün sözlük anlamları arasında ise; ödünç almak, ödünç vermek, birini emir ve itaat altına almak, ceza veya mükâfatla ödüllendirmek gibi anlamlar bulunmaktadır. Terim anlamı olarak ise din, kişinin zimmetinde sabit olan borçları ifade etmektedir.⁶⁰ Türk Dil Kurumu ise Din kavramının tanımı ise

⁵⁷ Abdurrahman Bakılcı, *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği*, 101.

⁵⁸ Ergün Yazıcı, “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/18 (25 Kasım 2013), 513.

⁵⁹ Günay Tümer, “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/312.

⁶⁰ Mehmet Akif Aydın, “DEYN”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/266.

“Tanrı'ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum; diyanet” şeklinde açıklamıştır.⁶¹

Din kelimesinin İslam ilmihalindeki anlamı ise “Din akıl sahiplerini kendi hür iradeleriyle en iyiye, en doğruya ve en güzele ulaştıran kanundur.”⁶² Şeklinde açıklanmıştır. Bu sebeple din, bireylerin hayatları boyunca huzurlu ve anlamlı bir yaşam sürmelerini hedefler. Bu yönüyle dinin, insan yaşamını olumlu yönde etkileyen temel bir unsur olduğu söylenebilir.

Beyza Bilgin’e göre din, “Din, insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve O’nun tarafından kuşatılışıdır.”⁶³ Her ne kadar din kavramını bu şekilde tanımlasa da aynı zamanda “Din, tarifi en güç kavramlardan biri olarak kabul edilir. Her tarif, ona bakış açılarından biri olmaktan öteye geçmemektedir.”⁶⁴ diyerek dinin tanımlanmasının zorluğuna dikkat çeker.

Ahmet Hamdi Akseki tarafından ise dinin tanımı kuralları Allah tarafından konulmuş, insanları huzura ve mutluluğa erişmelerini sağlayan, yaratılışlarındaki amaç ve hedefi hatırlatan, Allah’a nasıl kulluk yapılacağını öğreten ve insanları kendi iradeleri ile hayırlı işlere sevk edendir.⁶⁵ Hüseyin Peker ise din kavramını; her şeyden üstün, kuvvetli bir varlığın itikadına sahip olma, onu kutsal kabul etme, ona bağlanma ve bireyin tüm davranışlarını bu yüce varlığın iradesine göre şekillendirmedir.⁶⁶

Tanımlamadan anlaşılacağı üzere din, insanın manevi ve ahlaki yönlerini şekillendiren, bireylerin ve toplumların yaşamını düzenleyen ilahi bir inanç sistemidir. İnsanın iç dünyasında yer eden din, yalnızca inanma ve ibadetle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda bireylerin hayatlarına anlam katma, değerler belirleme ve toplumda ahlaki normlar oluşturma işlevi de görür. Din, insanları, belirli bir dünya görüşü etrafında bir araya getirir ve onların yaşamlarına rehberlik eden bir güç olarak, yaratıcıya teslimiyet ve ona ibadet etme anlayışını barındırır. Bu bağlamda din, insanın içsel dünyasında

⁶¹ *Türk Dil Kurumu* “Din” TDK Sözlük” (Erişim 19 Nisan 2025).

⁶² Lütfi Şentürk - Seyfettin Yazıcı, *İslam ilmihali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 9.

⁶³ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1998), 4.

⁶⁴ Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1-2 (01 Haziran 1981), 472.

⁶⁵ Ahmet Hamdi Akseki, *İslam Dini* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1970), 7.

⁶⁶ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2013), 31.

fikir, his ve irade boyutlarında kendini gösteren bir olgudur ve insanın ruhsal gelişimine, ahlaki sorumluluklarına ve toplumsal ilişkilerine derin bir etki yapar.

Araştırma kapsamında ele alınması gereken diğer önemli çerçeve de eğitim ve din eğitimi kavramlarıdır. Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* Kitabında eğitimin tanımını “Eğitim, bireyin davranışlarında, kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir.”⁶⁷ şeklinde açıklamıştır. Türk Dil Kurumu’nun internet sitesinde ise; “Çocukların ve gençlerin sosyal hayatlarında konumlarını almaları için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve kavrayışları elde etmelerine, benliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme; terbiye”⁶⁸ şeklinde tanımlama yapılmıştır.

Eğitim anlamında kullanılan kelimelerden biri de “terbiye” olarak karşımıza çıkmaktadır. Rab kelimesinden türeyen terbiye “korumak, ıslah etmek, gözetmek yükseltmek”⁶⁹ gibi manalarda geçmektedir. Ayrıca Diyanet İslam Ansiklopedi’sinde bu kavram daha çok insan hakkında kullanıldığını, onun bedenî, zihnî, ahlâkî gelişmesini ve olgunlaşmasını sağlamayı amaç edinen bir terim haline geldiğini söylemektedir.⁷⁰ Bunun gerçekleşebilmesi için ise öncelikle insanların düşüncelerinin, davranışlarının terbiye edilmesi, ahlaka ve âdâb-ı muâşeret kurallarına uygun olması gerekmektedir. Hatta insanların konuştuğu kelimelerin kullanımı bile terbiye kapsamında değerlendirilir. Kişinin kullandığı kelimeler terbiyesini, aldığı eğitim seviyesini gösterir.

Eğitim insanın davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla bilinçli olarak değişimin, gelişimin amaçlandığı ve bu zaman dilimi içinde arzulanan kazanımlarının istenilen yönde, planlı ve yaşantı yoluyla olması sürecidir.⁷¹ Eğitim kavramını kesin ve tek bir anlam çerçevesinde açıklamak mümkün değildir. Eğitimi, evrensel ve kapsamlı, geçerliliği olan tek bir anlamla sınırlamak, kavramın çok boyutlu, disiplinler arası ve dinamik yapısı nedeniyle zordur. Eğitim kavramını, kişinin her anında gerçekleşen,

⁶⁷Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık, 2017), 19.

⁶⁸*Türk Dil Kurumu*, “Eğitim” (Erişim 12 Ekim 2024).

⁶⁹ Ziya Kazıcı, Halis Ayhan, “Tâlim ve Terbiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/515.

⁷⁰Ziya Kazıcı, Halis Ayhan, “Tâlim ve Terbiye”, 39/515.

⁷¹Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 19.

insana fayda sağlayan, insanın davranışlarını olumlu yönde etkilediğini söyleyen tanımlar oldukça fazladır. Biz sadece konumuz ile ilgili bir kısmına yer vermiş bulunmaktayız. Önceden çocuklara eğitim veren manasında mürebbiye kullanılırdı.⁷² Kuran'ı Kerim'de ise Allah'ın (cc) isimlerinden olan “Rab” kelimesi terbiye eden anlamındadır. Biraz daha açık bir şekilde izah edersek yaratılmış tüm mahlukları tek tek terbiye eden, yetiştiren şeklindedir.⁷³ Eğitim manasına gelen bu kelime Hazreti Peygamber tarafından da kullanılmıştır. “Rabbim beni terbiye etti.”⁷⁴ buyurmuştur. Hz. Peygamber, benim güzel ahlakımı bana öğreten beni eğiten Allah (cc), buyuruyor. Zaten Hazreti Muhammed'e ilk inen vahiyden de bunu anlıyoruz. Kuran'ı Kerim'in ilk inen ayetinde: “Yaratan Rabbinin Adıyla Oku.”⁷⁵ Emrinden de Allah'ın eğitime ne kadar önem verdiğini anlıyoruz.

Bir milletin geçmişten gelen bilgi ve birikimi, örf ve adetleri ile kültürel değerleri; insanlara fayda sağlayan, gelişimine katkı sunan, onları olumsuz tutum ve davranışlardan koruyan unsurların, gelecek kuşaklara aktarılması ancak eğitim yoluyla mümkün olacaktır. Gelecek neslimizi asimile olmaktan kurtarmak, kültür emperyalizmine karşı milli değerlerimizi muhafaza etmek eğitim yoluyla olur. Zira eğitimin manası müspet manadadır. İnsana ve topluma olumlu yönde fayda sağlayacak şekildedir. Toplumsal barışa ve huzura, kardeşliğe katkıda bulunur.

Din eğitimi, kavramını daha kapsamlı anlayabilmek için, din ve eğitim kavramının tanımlarına daha önce değinilmişti. Eğitimi “Bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değışme meydana getirme denemeleri sürecidir.”⁷⁶ diye tanımlanmıştı. Din eğitimi kavramı ise, “Kişinin dinî eylemlerinde kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değışme meydana getirme denemeleri sürecidir.”⁷⁷

Beyza Bilgin'e göre ise Din eğitimi bireye din kültürünün verilmesi, din kişiliğinin oluşturulmasıdır. Bu din eğitiminin verilmesini kişiye sağlayacak olanlar ise eğitim

⁷²Türk Dil Kurumu, “Mürebbiye” (Erişim 06 Kasım 2024).

⁷³Bekir Topaloğlu, “RAB”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/372.

⁷⁴Ufuk Dağlıoğlu, “İhya Uluslar Arası İslam Araştırmaları Dergisi ‘Rabbim Beni Terbiye Etti (Eddebenî Rabbi)’ Rivâyetinin Sıhhati ve Rivâyetin Anlamı Üzerine Bazı Mülâhazalar”, (20 Temmuz 2023), 5.

⁷⁵Alak, 96/1.

⁷⁶Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 19.

⁷⁷Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 23.

kurumlarında din dersi öğretmenleri, camilerde ise İmam-Hatipler, bireyin velileri veya bu eğitimi verecek yakınlarıdır.⁷⁸ Yani gelecek neslimize dinî birikimlerimizin aktarılması, korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla aramızdaki bağın kuvvetlenmesine vesile olacaktır. Çocukların geçmişle bağının sağlam olması kişinin özgüvenini de artıracaktır. Din eğitimi insanın geçmişi ile sağlam bir bağ kurmasına ve geleceğe sağlam adımlarla ümitle bakmasına yardımcı olacaktır. Bütün bu saydıklarımızın gerçekleşmesi, din eğitiminin verilmesini daha da gerekli kılmaktadır. Din eğitimi göreviyle sorumlu olan kişiler bu vazifeyi büyük bir ciddiyetle yapmalıdırlar.

Ana unsuru insan olan din eğitimi, “eğitim” ve “din” kelimelerinden oluşmuş olup “eğitim” temel kavram “din” ise niteleme durumundadır.⁷⁹ Kavramlar kullanan bireye, kavramı kullanan insanın düşüncesine, ideolojik, dinî ve siyasi bakış açısına göre farklı manalara gelebilmektedir. Değişik şekillerde de kullanılabilir. ⁸⁰

Din eğitimi insanlık tarihiyle birlikte başlar. Allah’ın ilk insan Hz. Âdem (a.s.)’ a dinî yaşantıları vahiy yoluyla öğretmesi⁸¹ Hz. Âdem (a.s.)’ın da çocukları Habil ve Kabil’e bu bilgi ve birikimi aktarması din eğitiminin ilk insandan bu yana hep var olduğunu gösterir. Son Peygamber Hz. Muhammed’e Allah vahiy meleği Cebrail (as) ile din eğitimi gerçekleştirmiştir. Hazreti Peygamber de gerek Allah’tan gerek vahiy meleği olan Cebrail (a.s.)’dan öğrenmiş olduğu ilim ve bilgileri insanlara aktarmıştır.⁸² Son Peygamber Hazreti Muhammed ashabına din eğitimi anlatmakla bu çok ehemmiyetli vazifeyi yapmıştır. Hazreti Peygamber’den sonra din eğitimi sahabeler devir almıştır. Bu vazifeyi hemen hemen bütün dünyaya yayılarak dini anlatarak üstlenmişlerdir. Tarih boyunca nesilden nesle aktararak din eğitimi hep devam etmiştir. Sonuç olarak insan hayatının her alanında din eğitimi sürecini görüyoruz. Kişinin doğumundan hayatının son anına kadar din eğitimi devam eder.

Din eğitiminin faydaları yönünden baktığımızda din eğitimi, kişinin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler sağlar. Kişinin ilk başta kendine saygısı artar. “Allah insanı

⁷⁸Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXIV (1981), 474.

⁷⁹Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 22.

⁸⁰Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 1.

⁸¹Bakara 2/31.

⁸²Maide 5/67.

mükerrem bir varlık olarak yaratması”⁸³ ve “insanı yeryüzünün halifesi kıldım”⁸⁴, demesi ve “insanın kendisine zarar vermesini yasaklaması”⁸⁵ kişinin şahsi hayatına değer vermesine katkı sağlar. Din eğitimi insanın aile hayatında da huzuru sağlar. Kur’an-ı Kerim’de “anne babaya öf bile denmesinin yasaklanması”⁸⁶ Anne babaya saygıda kusur edilmemesi”⁸⁷ tavsiye edilmiştir. Hazreti Peygamber “Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekilerde size merhamet etsin.” diyerek hiçbir canlıya; hayvanlara, bitkilere hatta cansız varlıklara dahi, kin ve nefret ile bakılmaması sevgi ve saygıyla, merhametle, incitmeden, kırmadan bakılması tavsiye edilmiştir. İnsanın sosyalleşmesi açısından da din eğitiminin faydaları vardır. Hazreti Muhammed “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” tavsiyesi de diğer insanları maddi ve manevi yönden düşünmemize, sosyalleşmemize yardımcı olur. Din eğitimi demek gelecek nesle, korunmaya ihtiyacı olan çocuklarımıza sahip çıkmak maddi ve manevi bilgi ve birikimlerimizin aktarılması demektir. Yardımlaşmak, paylaşmak, cömertlik ulvi değerlerimizin yaşatılması demektir. İnsanın kendisine, ailesine komşusuna, vatanına, milletine, devletine sahip çıkması demektir. Bu sebep ile din eğitimi kişinin ve toplumun hayatında oldukça gereklidir.

Dinin toplumsal yönü ve fonksiyonları tarihin her döneminde insanların dinle ilişki kurmasını sağlamıştır. Bu da bize insanlığın dine olan ihtiyacını göstermektedir. Din hayatın bütün alanlarını etkilediği için toplumdan ayrılması mümkün olmamaktadır.⁸⁸

Aydın, din-toplum ilişkileri farklı seviyelerde ele alınsa da neticede yapılan ayrımların çoğunlukla iki başlık altında incelendiği görülmektedir. Bu görüşlerden birincisi, toplumsal yapının dinden doğrudan ya da dolaylı etkilendiği ve buna göre biçimlendiği kanaati; öteki ise birinci görüşün tersine, din olgusunun toplumsal hayattan etkilendiği ve ona göre oluştuğu yönündedir.⁸⁹

⁸³İsra 17/70.

⁸⁴Bakara 2/30.

⁸⁵Bakara 2/95.

⁸⁶İsra 17/23.

⁸⁷İsra 17/24.

⁸⁸Abdulkadir Çekin, “Din ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2/2 (01 Haziran 2013), 39.

⁸⁹ Mustafa Aydın, *Kurumlar Sosyolojisi* (Ankara: Vadi Yayınları, 2000), 128-129.

Dinin toplumsal işlevleri, dinin kendi boyutları açısından değerlendirilecek mühim bir mevzudur. Dinî sosyalleşme yönünü kavrayabilmek için dinin sosyal fonksiyonlarını ve onun toplumsal rolünü kısaca ele almak faydalı olacaktır. Sosyal yapının din tarafından şekillendirilmesi dinin toplumsal fonksiyonlarıyla ilgilidir. Sosyal işlev ile alakalı düşünülen şey, dinin toplumdaki yeri ve önemi, toplum için icra ettiği fonksiyonlarıdır. Dinin kendine has özellikleri, metafizik boyutu ve toplumsal olayları etkilemede mühim bir etkisi bulunmaktadır. Gerçekten de Berger'in düşündüğü gibi din, insanın kâinatı son derece anlamlı bir şekilde tanımlama gayreti olarak görülebilir. Bu arayış ve çabanın beşerî tecrübeyi somutlaştıran sosyal yapılardan ayrılmasını düşünmek mümkün değildir.⁹⁰

Din, dost ve düşmanı tanımlayarak, ortak tavır alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Konu ile ilgili bazı ayetler şunlardır: “Ey iman edenler! Müminleri bırakıp ta kâfirleri dost edinmeyin. Allah’ın aleyhinize apaçık bir ferman vermesini mi istiyorsunuz?”⁹¹ buyurarak Allah insanları kendisine inanan ve inanmayanlar olarak iki gruba ayırmıştır. Böylece dost ve düşman ayırımında ölçü getirmiştir. Bu ölçünün ise kendisine inanmak olduğuna vurgu yapmaktadır. Diğer bir ayette “Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar Rabbiniz olan Allah’a inandığınızdan dolayı sizi ve peygamberi yurdundan çıkarıyorlar. Eğer siz, benim yolumda savaşmak ve hoşnutluğumu kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. İçinizden kim bunu yaparsa şüphesiz doğru yoldan çıkmış olur⁹²” buyurmaktadır. Sırf Allah’a inandığından, mazlumların yanında olduğundan, kimsesizlere kol kanat gerdiğinden dolayı Hazreti Peygamber’i yurdundan çıkaran gerçeği inkâr edenleri dost edinmeme hususuna dikkat çekmiştir. Bunu yapanlar hakkında Allah ile dostluğunun kalmadığına dair; Bir başka ayette ise Allah, “Müminler, müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmesin, kim böyle yaparsa Allah ile dostluğu kalmaz. Ancak onlardan sakınmanız müstesnadır. Allah size kendisinden korkmanızı tavsiye ediyor. Dönüş Allah’adır”⁹³ buyurmuştur. Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı üzere din, toplum

⁹⁰ Peter L. Berger, *Dinin Sosyal Gerçekliği*, çev. Ali Coşkun (İstanbul: İnsan Yayınları, 1993), 435.

⁹¹Nisa 4/14.

⁹²Müzzemmil 73/1.

⁹³Al-i İmran 3/28.

ile olan ilişkilerini inanç bağı üzerine kurmuştur. Dostluğun merkezine de inancı olarak dostluk ve düşmanlık konseptini oluşturmuştur.⁹⁴

Dinin bir üst kimlik oluşturarak, toplumun çeşitli probleminin sebebi olarak meydana gelen değerler çatışmasına engel olmada büyük rol oynamaktadır. Sosyal çatışmaların en büyük sebeplerinden biride toplumu, karşıt değerlere sahip olmasıdır. Din bir üst değer sistemi oluşturarak bu muhtemel çatışmaları önlemede önemli bir role sahiptir.⁹⁵

Din, kültürün kendini değerler dünyası içerisinde geçerliliğini kabul ettirmede, öte yandan kültürün muhafazasında ve daha sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dinin önemli görevlerinden biri de şahısların hayatında, davranışlarına meşruiyet için dayanak oluşturmaktır. Diğer bir deyişle kişinin yaptığı davranışları kendisiyle başka insanlarla ve toplumla ilişkilerinde geçerli olmasını sağlar.⁹⁶

“O (muttakiler) ki, bollukta da darlıkta da infak ederler, öfkelerini yutar ve insanları affederler, Allah kulluğu en güzel şekilde yapmaya çalışanları sever.”⁹⁷ Başkalarına yardım etmek bollukta güzeldir, fakat darlıkta daha güzeldir. Öfke kontrolü insanın şahsi hayatın ve toplumsal hayatında çok önemlidir, huzurlu ve güvenli bir hayat için faydaları saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Kuran da öfkeyi kontrol edenleri, öfkelerini yutup birde affedenleri Allah’ın seveceğini müjdeleyerek güzel ahlaklı olmayı teşvik etmektedir.

“Ve hiç şüphesiz, sen büyük bir ahlak üzeresin.”⁹⁸ ayeti de Hazreti Peygamber’in ahlakının güzelliğine vurgu yaparak hiçbir şüphenin kabul etmeyeceği kadar fevkalade olduğunu ifade etmiştir. Hazreti Peygamber’ in güzel ahlaka verdiği önemi hadis kaynaklarında şu şekilde görmekteyiz. " İbnu'l-Âs (ra) anlatıyor: Hz. Peygamber

⁹⁴ Nursena Demirkol, *Sosyal Hayata Katkısı Açısından Din Eğitimi* (Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 32.

⁹⁵ Aydın, *Kurumlar sosyolojisi*, 112-113.

⁹⁶ Ejder Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* IX/11 (2014), 444.

⁹⁷ Al-i İmran 3/134.

⁹⁸ Kalem 4/68.

buyurdu ki: "Bir baba çocuğuna güzel ahlâktan daha üstün bir miras bırakamaz"⁹⁹ hadisiyle güzel ahlakın sahip olunabilecek en üstün özellik olduğunu öğütler.

Resûlullah buyurdular ki: "Kıyamet günü, mü ‘minin mizanında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur.” ifadesiyle güzel ahlakın ahirette getirmiş olduğu kazancın büyüklüğünü gösterir. Başka bir hadiste Allah’ın sevmediği kişilerin kim olduğuna dair “Allah Teâlâ hazretleri, çirkin düşük söz (ve davranış) sahiplerine buğz eder.”¹⁰⁰ Hadisinden bilgi alıyoruz. Resûlullah buyurdular ki: "Mü'minler arasında imanca en kâmil olanı, ahlâkça en güzel olanıdır. En hayırlınız da ailesine hayırlı olandır.”¹⁰¹ hadisiyle müminler arasındaki mertebenin de güzel ahlak ile yükseldiğini anlıyoruz. Burada aynı zamanda ailemize de iyi davranmamız gerektiğini görüyoruz. Hazreti Peygamber ahlakı güzel olan müminleri sevmekle beraber en sevmediklerinin de geveze olup çok konuşanlar, ağzı sıkı olmayıp hemen her şeyi açığa vuranlar ve kibirli olup büyüklük taslayanlar olduğunu şu hadisten anlıyoruz; Resulullah buyurdular ki: "Bana en sevgili olanınız, kıyamet günü de bana mevkice en yakın bulunacak olanınız, ahlâkça en güzel olanlarınızdır. Bana en menfur olanınız, kıyamet günü de mevkice benden en uzak bulunacak olanınız, gevezeler, boşboğazlar ve yüksekten atanlardır." (Cemaatte bulunan bazıları): "Ey Allah'ın Resülü! Yüksekten atanlar kimlerdir?" diye sordular. "Onlar mütekebbir (büyüklük taslayan) kimselerdir!" cevabını verdi."¹⁰²

Güzel ahlakın bir diğer tanımının da iyilik olduğuna şu hadiste vurgu yapmıştır; "Resûlullah (sav)'a iyilik (birr) ve günah hakkında sordum. Bana şu cevabı verdi: ‘İyilik (birr), güzel ahlâktır. Günah da içini rahatsız eden ve başkasının muttali olmasından korktuğun şeydir.’ dedi.”¹⁰³

Cömertliğin de güzel ahlaktan bir şube olduğunu hadis-i şerifin manasından anlıyoruz; "Resulullah (sav) buyurdular ki: "Sahavet sahibi Allah'a yakındır, insanlara yakındır, cennete yakındır, cehennemden uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzaktır, insanlardan uzaktır, cennetten uzaktır, cehenneme yakındır. Cahil sahavet sahibini

⁹⁹Tirmizi, “Birr”, 33.

¹⁰⁰Tirmizi, “Birr”, 62.

¹⁰¹Tirmizi, “Rada”, 11.

¹⁰²Tirmizi, “Birr”, 71.

¹⁰³ Müslim, “Birr”, 14.

Allah, cimri ibadet düşkününden daha çok sever."¹⁰⁴ Aynı zamanda cömertliğin cahil kişiyi Allah katında ilim sahibi olan müminden bile daha yüksek mertebeye çıkarttığını görmekteyiz.

İnsanları cehenneme en çok atan şeyin ağızlarının ve ferç bölgelerinin olduğunu, bununla beraber de en çok cennete sokan özelliğin de takvalı olmak yani günahlardan kaçınmak ve güzel bir ahlaka sahip olmak olduğunu gördüğümüz hadis de şu şekildedir; “Hz. Ebu Hureyre (ra) anlatıyor: "Resulullah (sav)'dan ateşe insanları en çok atan şeyin ne olduğu soruldu: "Ağız ve ferç!" buyurdular. En ziyade neyin insanları cennete soktuğundan sordular: "Allah'a takva ve güzel ahlak!" buyurdular."¹⁰⁵ Hadisleri çoğaltmak mümkün, fakat bu kadarla iktifa edeceğiz. Çünkü ahlakla din birbirinden ayrılmaz yek pare gibidir. Sanki etle tırnak gibidir.

Din eğitimi bilimi, dinden gelen bilgilerle eğitim biliminin verilerini kaynaştırarak, kulları Allah’ın isteğine uygun şahıslar olarak yetiştirmelerine imkân verecek çalışmalar yapar. Onların ömürleri süresince karşılaşabilecekleri, dinî pratik ve teorikle ilgili araştırma ve incelemeler yaparak çözümler öneriler bulmaya çalışır, istikbale yönelik teoriler bulmaya ve geliştirmeye çabalar. Dolayısı ile din eğitimi biliminin konusu insandır, insanın din ve imanla ilişkileridir. Din eğitimi kişiye hayatını düzenlemesi için bazı öneriler verir. Bilim ve felsefe dallarının bulunduğu alanlarda, onlarla ters olmayan, onlarla uyum içinde bulunan din bilgileri, onların ulaşamadığı alanlara ait ilgi, merak ve tecessüsü de bertaraf ederek, insana bütün alanlarda geçerli bir teşvik ve inanç konseptine sahip olmasını sağlar.¹⁰⁶

Sevgi/Çocuk evlerindeki çocukların, başlarından geçen kötü olayları anlamlı bir şekilde değerlendirebilmeleri için, onlara var olmanın, yaşamın gayesi, kader- kaza, ahiret, cennet, cehennem... vs. gibi konularda doyurucu bilgiler verilmesi önem arz etmektedir. Bu çeşit bilgiler, onların hayata uyumunu sağlayacak, kendileri ve çevresini daha yaşanılır hale gelmelerine yardım edecektir. Korunmaya muhtaç çocukların bakım merkezi olan yetiştirme yurtlarında dinî faaliyetlere pek az rastlanılmakla beraber burada kalan çocuklar din konusunda eksik bilgiye sahip

¹⁰⁴Tirmizi, “Birr”, 44.

¹⁰⁵Tirmizi, “Birr”, 62.

¹⁰⁶ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997), 233.

olduklarını, sorularını tatmin edici şekilde cevap verecek kimsenin de bulunmadığını dile getirmektedirler.

Bu çocukların %86'sı din eğitimi ve öğretimi verilmesini gerekli görürken benzer bir araştırmada da yetiştirme yurdundaki çocukların %91'inin eksikliğini hissettikleri dinî bilgileri öğrenmek istedikleri tespit edilmiştir. Sevgi evlerindeki gençlerdeki din öğretimi ihtiyaçlarına yönelik yapılan araştırmada bu gençlerin din eğitimi yönünden birtakım sorunları ve ihtiyaçlarının olduğunu tespit etmiştir. Yetiştirme yurtlarında yapılmış bir araştırmada buradaki çocukların ¾'ünün ailede yetersiz dinî bilgi ve eğitim aldıkları gözlenmiştir.¹⁰⁷

Çocuk ve gençlere hem ruhsal hem de bedensel gelişimlerine uygun din eğitimi sunulduğu zaman onların ruh sağlıkları muhafaza edilerek, yeteneklerine en uygun noktalara ulaşma imkanlarına kavuşacaklardır. Böylelikle onlara mutluluğa ulaşmanın yolları öğretilir.

Korunmaya muhtaç çocukların bir kısım korku ve endişeleri vardır. Bu korku ve endişelerden kurtulmanın yollarından biri de din eğitiminin verilmesidir. Din eğitimi ile bu sıkıntıların çözümü bulunarak, rahatlamaları sağlanabilir. Bu eğitimler sayesinde sıkıntılarda sabretmeyi, iyi zamanlarda da şükretmeyi, maneviyatını güçlendirerek huzurlu olmayı öğrenirler. Zaten dinin amacı da insanlara hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olmanın yollarını göstermektir.

Gençlik dönemi bir takım şüphe ve çalkantıların yaşandığı bir dönem olarak görülür. Bu dönemi sağlıklı bir aile ortamında yaşayama imkânı bulamayanlar bu problemlere dayanabilme konusunda kalıcı sorunlarla karşılaşabilirler. Bu yüzden gençlerde Allah'a tevekkül önemli bir huzur kaynaklarındandır. Sevgi evlerinde kalan bazı gençler sıkıntılı zamanlarında Allah güvenip, O'na dayanarak huzur ve rahatlama hissedebilirler.

Gençler inançları yoluyla manevi huzur bulurlar, bu gençler inançlarıyla uyumlu yaşarsa bu dönemi rahat atlattıklarının yanı sıra yaşadıkları ve yaşayabilecekleri

¹⁰⁷ Kozan, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Din Eğitimi*, 97.

sorunların önüne geçilebilmeleri daha da kolay olur. Sevgi evlerinde kalan çocuklar çoğu zaman üzücü verici bir olayla karşılaştıklarından olumsuz davranışlar göstermeye meyillidirler. İstenmeyen davranışları gösteren çocukların çoğunlukla dinî vecibelerini yerine getirmeyenler olduğu görülmüştür. Onlar yaşamları boyunca üzücü kötü durumlarla karşılaşabilirler. Böyle Gençleri inanç bağlamında olgunlaşmalarını sağlayan bilgiler verilerek günahların zararları anlatılarak günahlardan sakındırılabilir. Sevapların fazileti anlatılarak, iyiliklere yönlendirilebilir. Bu şekilde hem kendilerine hem başkalarına verebilecekleri zararlar en aza indirilmiş olacaktır.

Onlara insanın dünyaya imtihan için gönderildiği anlatılarak başlarına çeşitli sıkıntılar geldiğinde onlarla imtihan edildikleri ve sabretmeleri gerektiği, Sabredenleri Allah'ın seveceği, Allah'ın sabredenlerin yanında olacağı, insanın başına iyilik geldiği zaman şükretmesi gerektiği, musibete maruz kalınca sabretmemenin doğru olmadığını anlatılırsa onlara olumlu yönde tesir edecektir.¹⁰⁸

Allah'a imanın insanın maneviyatı yönünden birçok olumlu etkisi vardır. “Haberiniz olsun ki; kalpler ancak Allah'ı anmakla mutmain olur.”¹⁰⁹ Modern toplumlarda her ne kadar müzik ruhun gıdasıdır dense de Asıl ruhun gıdası Allah'ı bilmek, sevmek ve zikretmenin olduğu anlatılırsa iman sahibi kimse ruhi yönden huzur bulacaktır. Modern toplumlarda ortaya çıkan ruhsal hastalıkların genellikle hem ümidini hem de manevi desteğini kaybeden, inancı az ve ümitsiz kişilerde olduğu görülecektir. Aynı şekilde intiharların da %95'i inançsız ve manevi değerlerden yoksun kişiler arasında görülmektedir.¹¹⁰

Sevgi evlerindeki çocuklarda da büyük oranda meydana gelen depresyon ve intihar eğilimine engel olabilmek için onlara Allah inancı kavratılmalı, Allah'a inanmanın manevi yardımıyla hayata kuvvetle bağlanmaları sağlanmalıdır. Her çocuk doğuştan Allah'a inanma duygusu ile bağlanma ve sığınma eğilimi ile dünyaya gelir. Çocuk duyduğu güvensizliği gidermek, eksikliğini hissettiği ve karşılanmasını beklediği ihtiyaçlarını gerçekleştirmek arzusundadır. O, bütün tehlikelere, kötülöklere ve endişelere karşı dayanma imkanına sahip değildir. Bu nedenle tabii olarak yardıma ve

¹⁰⁸Bkz. Mülk 67/ 2. 417 Bkz. Bakara 2/153. 418 Bkz. Rum 30/36; Şura 26/48. 99

¹⁰⁹Rad 13/28.

¹¹⁰ Osman, Pazarlı, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1982), 109.

sığınmaya ruhen hazır olan çocuk bunların en iyi ve en garantili bir biçimde Allah tarafından yerine getirileceğine inanmak gerekir. O, her şeyi yaratan ve yaşatan, her şeye gücü yeten, her türlü ihtiyaçları karşılayan ve tehlikelere karşı kullarını koruyan en sağlam sığınağın ve dayanağın, mutlak güç ve kudret sahibinin Allah olduğuna fitratından gelen kabiliyetlerle iman edecektir. Çocuk, Allah’a tevekkül ederek ve O’nun hıfzına sığınmakla kendini güven altına aldığı gibi, isteklerinin ve ihtiyaçlarının yerine getirileceği beklentisine de sahip olacaktır. Çocuğun Yüce Allah’a bu şekilde samimi bağlılığı onda huzur ve sükuneti meydana getirecektir.¹¹¹

Kendini yalnız ve sahipsiz hisseden, bu sebeple de çeşitli psikolojik sıkıntılar yaşayan sevgi evlerindeki çocuk için kendisine sığınılacak, güvenilecek bir Allah’ın varlığı ve O’na duyulan iman daha derin bir anlam ifade etmektedir. İman hayatın sıkıntılarını azaltan, acılarını hafifleten, yaşam enerjisini besleyen aktif bir güç olarak kabul edilebilir. Sevgi Evleri’ndeki çocuklara, meleklerle iman bağlamında verilecek bilgiler hem hayatları açısından bir kontrol mekanizması meydana getirecek hem de kendilerini huzurlu ve güvende hissetmelerini yardım edecektir. Meleklerin sürekli insanlarla birlikte olduğu sağ ve sol omuzlarında bulunan Kirâmen Kâtibin melekleri öğretilerek yapılan tüm iyilik ve kötülüklerin yazdığı¹¹² öğretilirse, çocuk davranışlarına daha fazla dikkat edecektir.

Ahiret inancı, insanı ahlaklı olmaya ve yaptıklarının karşılığını göreceğini bilmesi iyilikleri yapmaya kötülüklerden kaçınmaya yöneltir. “Kim zerre ağırlığınca iyilik yaparsa onu görür, kim de zerre ağırlığınca kötülük yaparsa onu görür”¹¹³. “Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük) bir hardal tanesi ağırlığınca bile ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu senin karşına getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.”¹¹⁴ Yukarıdaki örnek olarak verilen ayetlerden de anlaşılacağına göre yaptığı her şey ahirette insanın karşısına getirilecek ve onların hesabını vermesi

¹¹¹ Yavuz, Kerim, *Günümüzde Din Eğitimi* (Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998), 136-137.

¹¹² Kaf 16/18.

¹¹³ Zilzal 7/8.

¹¹⁴ Lokman 31/16.

istenecektir. Bu bilinç ve şuur içinde yetişen bir çocuğun iyiliklere yönelmesi kötülüklerden kaçınması beklenir.

Kişinin öbür dünyada yaptıklarının karşılığını göreceğini bilmesi olumlu davranışlarının artmasına neden olacağı gibi olumsuz davranışlarını azalmasına neden olacaktır. Bu inanç çocuklarda davranışlarını kontrol etmelerine yardım eder. Güzel ve iyi davranışlarının ve işlerinin karşılığı olarak cennetteki güzellikler anlatılarak motive olmaları sağlanabilir. Sevgi evlerindeki çocuklar, sevdikleri insanları, bunlar anne-baba, kardeş veya diğer akrabalarından olabilir, kaybetmiş veya onlardan uzak yaşamak durumunda kalan çocuklar olabilir. Bu bilgiler onlara cennette sevdiklerine kavuşacakları ümidiyle bir teselli verebilir. Onlara bu üzücü olayların geçici olduğu, iyi huylara sahip ahlaki kurallara uyan kişiler oldukları zaman dünyada hayal bile edemeyecekleri güzelliklere ahirette kavuşacaklarının öğretilmesi onların geçmişte ve şimdi yaşadıkları olumsuz ve kötü şeyleri unutup sahip oldukları şartlar içerisinde mutlu olmalarına yardım edecektir. Bu çocukların hayata bakışları açılarını değiştirecek ve bu diğer insanlara karşı davranışlarında kendini gösterecektir.

2.5.2 Din Eğitiminin Kişilik Gelişimi Üzerine Etkileri

"Her doğan fitrat üzere doğar. Sonra ebeveyni onu ya Yahudi ya Mecusi ya Hristiyan yapar."¹¹⁵ Bu hadiste iki noktaya dikkat çekilmektedir: İlki; bütün insanların ortak bir fitrat üzerine yaratılması, diğeri de sonradan değişimlerin oluşmasıdır. Değişimin sebepleri anne-baba, farklılığa da üç ayrı dinî öğreti örnek olarak verilmiştir. Anne-babadan başka sebepler olduğu gibi Yahudilik, Mecusilik ve Hristiyanlıktan başka sebepler de vardır. İşte bu değişikliklerin sebepleri din eğitimi biliminin en önemli konusudur.

Çocuk, fitraten herhangi bir dini kabule hazır halde dünyaya gelir. Ortamın ve şartların oluşturulmasıyla çocukta din ve inanma duygusu çok erken dönemlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Kendisine anlatılanlara ve duyduklarına karşı çıkmadan ve şüphelenmeden inanır ve kabullenir. O, kendisine din ile ilgili sunulan şeylere düşünme gereği duymadan kabul etme eğilimindedir. Çocukken pasif olan bu inanma

¹¹⁵İmam Müslim, *Sahih-i Müslim Muhtasarı*, nşr. Hanifi Akın (İstanbul: Polen Yayınları, 2008). "Kader", 1637.

şekli, yaşı ilerledikçe aktif ve gururla yapılan bir hal alacaktır.¹¹⁶ Allah, çocukların dünyasında inkâr edilmez bir gerçekliktir. Çocuk, Allah'ın her şeyi yarattığına, insanları koruduğuna ve onları sevdiğine inanır. Yani çocukken gündelik hayatında Allah'la ilgili düşünceleri olduğu gibi, bu düşünceler yaşı ilerledikçe olgunlaşacaktır. Çocuk, Allah fikriyle ilgilendikçe kendisini O'na daha yakın hisseder. Allah'a olan inancı ve güveni gelişen birey, bu manevi duygunun psikolojik düzeyde, içsel olarak kendini rahatlattığını ve huzur verdiğini deneyimlemektedir.

Allah'ı daha fazla yakından tanımayı arzulayacaktır. Çeşitli sorularla O'nu anlamak için uğraşacaktır. Öncelikle dinî konuların içeriğini tam olarak kavrayamıyor olsa bile dualara ve ibadetlere ilgisi yoğunlaşacaktır. İbadet yapanları merakla gözlemler, yer yer onları taklit eder. Çocuk, aynı zamanda dinle ilgili kavramları öğrenmek istedikçe sorular soracak. Sorularına cevap buldukça da din anlayışı ve bilgisi ziyadeleşecek, din tasavvuru olgunlaşacaktır. Çocuğun dinî inançla karşılaşması 2-3 yaşlarında başlar. Bir korku veya davranışla ilgilenmesi ise 3 yaşında ortaya çıkar. Soru sorma zamanının başlamasıyla çocuk Allah'ı aramaya devam eder. 3-4 yaşlarına gelince bu inanç daha da canlılık kazanır. 5-6 yaşlarında zihinsel ve ruhsal ilerlemenin tesiriyle Allah'ın varlığını anlama çabasına girer. Hikayelere bu dönemde ilgi duyar ve hoşlanır.¹¹⁷

Gazali'ye göre 7 yaşından itibaren Çocuklar dinî kavramları anlamaya başlar. Bu yaş çocuğun temyiz kabiliyetinin geliştiği ve duyulan nesnelerin dışındaki şeyleri de anlayacak duruma geldiği yaştır.¹¹⁸

Günümüzde bazı psikologlar tarafından yapılan araştırmalar da bunu destekler niteliktedir. “Çocuğa 7 yaşındayken namaz kılmayı öğretiniz. 10 yaşına bastığı halde kılmazsa cezalandırınız”¹¹⁹. Eğitimin en güzel şekli, çocuğa tavsiye edilen şeyleri yaşayarak ona canlı örnek olmaktır. Böyle yapıldığı takdirde çocuk, namazı tıpkı oturup kalkmak gibi hal olduğunu görür ve namaz kılmadığı zaman kendisinde bir eksiklik olduğunu anlar. Ayrıca Hazreti Peygamber'in çocuklara namaz kılmayı 7

¹¹⁶ Yavuz Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (Ankara: DİB Yayınları, 1983), 119.

¹¹⁷ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 69-70.

¹¹⁸ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Gazali, *El-Munkızu Min-ad-Dalâl*, çev. Hilmi Göngör (Ankara: Maarif Vekâleti Yayınları, 1960), 67-93.

¹¹⁹ Ebu Davud, “Salat” 26.

yaşında öğretilmesini tavsiye etmesi de bu düşüncenin en kuvvetli kanıtıdır. 7-8 yaşlarında düşünce faaliyetinin de aktifleşmesiyle çocuk dinî düşüncelerinde eskisine oranla daha çok belirginleşir. 7-10 yaşları arasında Allah'ın her yerde hazır ve nazır olduğu ve her işleriyle alakadar olduğu fikri ortaya çıkar. Bu da zamanla bir ahlaki yapıya kavuşmalarını ve daha kapsamlı bir dinî gelişim içine girme imkânını verecektir. 10-12 yaşlarında gelişme durumlarına göre inançlarını daha derince ve bilinçli ifadelerle dile getirme imkanına kavuşacaktır. Daha önceden kafasına yerleşmiş olan büyük, yaratıcı, koruyucu, besleyici, büyütücü, rızık veren Allah fikri daha derinleşmiş olarak meydana gelir. Bu yaşlardan sonra soyut düşünme yetenekleri de gelişmeye başlar.

Din eğitimi bilimi insanı fitrat ve kesp yönleriyle birlikte ele alarak onun bu iki kaynak üzerinde hayatının manasını ve Allah ile ilişkilerini konu edinir. Fitrat yönü, insanın yaratılıştan getirdiği özellikleri inceleyerek onları doğru yöne sevk etmeyi, kesp yönü ise, aile, okul, muhit, iş ortamları, kısaca ekonomik, kültürel ve sosyal özellikleri ile bütün çevreyi incelemeyi ve çevrenin insan davranışlarına etkilerini araştırmayı gerektirir.

Din eğitimi biliminin amacı, kişinin din ile ilişkilerini araştırarak, çocuğun Allah'ın rızasına uygun olarak yetiştirilmesine, insanların hayatın bütünlüğü içinde Allah'ın rızasına uygun davranışlar geliştirmelerine yardımcı olacak çalışmalar ortaya koymaktır. Bu şekilde belirlenen amaç yalnız bir dinin eğitimi ile sınırlı olduğu kabul edilmemelidir. Bütün dinlerde Allah-insan ilişkisinde aynı ilkeler ve kurallar geçerli olduğundan ve her dinde yürütülen din eğitimi faaliyetleri bu ilkeleri ve kuralları şu veya bu şekilde esas aldığından din eğitimi biliminin belirtilen amacı bütün dinî çeşitlilikleri içine alır.

Bireylerin toplumla bütünleşmesinde, kimlik problemlerinin çözülüp karakterlerinin oluşmasında, aile, eğitim-öğretim, çevre, din, örf ve adetler gibi sosyal yapı ve değerlerin etkisi önemlidir. Sosyalleşmedeki bu temel etkenlerin içinde dinin önemli bir rolü vardır. Dinî inanç ve tutumların oluşması, benimsenmesi, yaşanır hale gelmesi sosyalleşme yönünden önemli sayılır.

Gerek Allah tasavvurunun oluşması ve gerekse uygun dinî davranışların geliştirilmesi insanda küçük yaşlarda başlamaktadır. Bu bakımdan din eğitimi bilimi, insanı doğuştan itibaren ele almak, onun yetişmesinde ve gelişmesindeki esasları göz önünde bulundurmak, ona nasıl yaklaşılabileceğini, onun yetişmesine nasıl katkıda bulunulacağını belirlemek durumundadır. Bu görevin yerine getirilmesinde eğitim biliminin ve diğer ilgili bilimlerin verilerinden ve imkanlarından yararlanma ihtiyacı vardır. Eğitim, ferdin ruh ve beden kabiliyetlerinin tümünü geliştirmeyi hedeflemektedir. Zihin, irade, vicdan, duygu, dikkat, alışkanlıklar gibi ruhi kabiliyetlerin hepsini birden eğitimde ele almak şarttır. Yalnız bu kabiliyeti geliştirilmiş, diğer kabiliyetleri ihmal edilmiş bir insan, iç huzuru bulamayacağı gibi toplum için faydalı da olamaz. Belki duruma göre zararlı dahi olabilir.

Kuşkusuz İslam dininin beşikten mezara kadar ilim öğrenme emretmesi, hayatın bütününe kuşatan bir kapsama sahip olduğunu göstermektedir. İslam Dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim kıyamete kadar Müslümanlara yol göstermeyi sürdürecektir. Bu yönden din eğitimi bilimi zamanla meydana gelen kişi ve sosyal yapıyı, toplumun genel ve dinî özelliklerini bilmek mecburiyetindedir. Bunun için ilâhiyat bilimleriyle beraber diğer bilimlerle de ilişki içinde bulunarak onların verilerinden gereken ölçüde alıp kullanması gerekir. Ancak bu verileri her bilimin kendi bakış açısına göre değil, din eğitim biliminin kurallarına göre ve sorunların çözümü yönünde kullanılmalıdır.

2.5.3 Sevgi/Çocuk Evleri'nde Ahlaki ve Din Eğitimi Uygulamaları

İbadetler, insanın Allah ile ilişkisini canlı tutarak, davranışlarına dikkat etmesini, Allah sevgisi ile insan sevgisini, hatta bütün varlıklara sevgiyi birleştirmesini amaç edinir.”¹²⁰

Sevgi evlerindeki çocuklar arasında dinî sorumluluklarını yerine getirenlerin daha olumlu davranış gösterdikleri ve daha az zararlı madde kullanma alışkanlıklarının olduğu sahip oldukları görülmüştür. Namaz ibadeti insanı kötülüklerden alıkoyarak nefsi temizleyip, insan ruhunda zaman zaman yer eden olumsuz duygu ve düşüncelerden kurtulmasına yardım eder. İnsana birçok ahlaki özellikler kazandırır.

¹²⁰ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, 1997, 96.

Bu çocuklara namaz ibadeti öğretilip, namaz kılma alışkanlığı kazandırılırsa onların olumsuz davranışlardan uzak, topluma uyum sağlayan bireyler olmalarını sağlamak mümkündür.¹²¹

Sevgi evlerindeki çocuklar toplumun kendilerine bakış açılarıyla ilgili olumsuz düşüncelere sahipler. Kendilerine suçlayıcı gözlerle veya acırcasına bakıldığı düşüncesine kapıldıkları için kendilerini diğer insanlardan uzak hissetmelerine neden olmaktadır. Bu durum onların toplumdan uzaklaşmalarının nedenleri arasındadır. Bu çocukların toplumsallaşabilmeleri için cemaatle namaz, toplu iftar vb. toplu dinî faaliyetlere katılmaları sağlanabilir. Bu sayede çocukların hem toplumla uyumu sağlanabilir hem de toplum psikolojisinden yararlanılarak çocuğun ibadetlere ilgisi artırılabilir. Örneğin Cuma ve bayram namazlarında çocuklar topluma karışıp, insanlarla tanışma olanaklarına sahip olacak, hiç kimsenin üstünlüğü olmadığı, herkesin eşit olduğu duygu ve düşüncesine sahip olarak kendisini daha mutlu ve huzurlu hissedebilecektir. Aynı zamanda Cuma namazında okunan hutbe sayesinde hem haftalık din eğitimi ve öğretimine dâhil olup bilgilenmiş olacak hem de toplumu entegre olacaktır.

Oruç ibadetinin de birçok ferdi ve toplumsal faydaları vardır. Dini, ahlaki, sosyal ve ahlaki açıdan da yararı olan oruç ibadeti korunmaya muhtaç çocukları yaşadıkları ve yaşayabilecekleri birçok istenmeyen durumdan korumak için bir aşı vazifesi görür. Çocuklar oruç sayesinde sıkıntılara göğüs germeyi, zorluklara dayanabilmeyi, hayatın engelleriyle mücadele edebilmeyi öğrenmektedirler. Aynı zamanda oruç, sahip oldukları güzel şeyleri görmelerine sebep olup şükür etmelerine imkân sağlamaktadır. Sevgi evlerinde kalan bu çocuklar kimi zaman yaşamış oldukları kötü durumlardan dolayı kin ve nefret duygularına sahip olabiliyor hatta bazen saldırganlık gösterebiliyorlar. Oruç ibadeti, nefsin isteklerine karşı mücadele ettirerek güçlü bir karakter, sağlam bir iradeye sahip olma imkânı verir. İnsanın kalbinde yer eden kötü duyguları yenmesini sağlayarak, sabır alışkanlığı kazanmasını yardımcı olmaktadır.

¹²¹ Ayşe Betül Aksu, *Gençlik Döneminde Görülen Zararlı Alışkanlıklar ve Din Eğitimi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998), 147-148.

Çocuklara dua alışkanlığı kazandırılarak hayatlarına huzur kavuşmalarına yardım edilebilir. Dua sayesinde çocuklar kendilerinin Allah'a yakın hissedecek, güçlerinin yetmediği yerler de Allah'ın rahmetinden yardım bekleyerek hayatlarında sağlam bir duruma kavuşacaklardır.¹²²

2.5.4 Sevgi/Çocuk Evlerindeki Eğitimin Topluma Entegrasyon Amacı

Tutum, davranış, değer, ahlak ve kuralların öğrenilmesi toplumsallaşma ile mümkündür. Topluma entegrasyon, birbiri ile etkileşimi kaçınılmaz olan birey ve toplum arasında sosyal kontrol yollarından biridir. Kişi kendi değer, inanç ve normları öğrenip onlara uygun davranması onun başarılı bir sosyalleşme süreci geçirdiğini kanıtıdır.

Kendi değerlerini bilen ve yaşayan nesillere ihtiyaç olduğu için çocuk evlerinde de sosyal yaşamın temel normları verilmesi için uğraşmaktadır. Çocuklar bayram sabahlarında hep beraber özenli ve güzel bir kahvaltı ile birbiriyle bayramlaştıklarını ve daha sonra apartmanda bulunan büyüklerine bakım elemanı ya da ev sorumlusuyla beraber bayram ziyaretinde bulunduklarını söylemişlerdir.

Ergenlik döneminde olan çocukların yüksek enerjiye sahip olması ve bununda olumlu yöne kanalizesi onların birtakım faaliyetlere katılması fayda sağlayacaktır. Spor, folklor, müzik, resim, satranç vs. kültürel faaliyetler toplumun değerlerinin, normlarının, kültürünün çocuğa öğretilmesinde ve uyum sağlaması açısından önemli araçlar olduğu malumdur. Koruma ve bakım altında bulunan genç sporcu E.K Türkiye Boks Şampiyonasında üçüncü olarak elde ettiği derecesi ve başarısıyla gururlandırmıştır ve böylece çeşitli faaliyetlerin çocuklar üzerindeki etkisinin önemini göstermiştir. Diğer başarılı bir örnek de çocuk evinde yetişmiş M.B yan flütte dünya çapında aldığı derece ile ülkemizi temsil etmesidir¹²³.

Aile kurumu biyolojik boyutun ötesinde psiko-sosyal bir özelliklere de sahiptir. Birey, sosyal becerisi, ekonomik statü ve kültürel değerlerini öğrenmesi ile beraber uygulamak ile de mesuldür. Ailenin yerini alan çocuk evleri bu becerileri çocuklara

¹²² Kozan, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Din Eğitimi*, 103-104.

¹²³ *Milliyet*, "Evde yetişen çocukların hayalleri bile değişiyor", (19 Şubat 2017).

kazandırmakla da sorumludur. Çocuklar sinema, konser, tiyatro, park gezintisi, ağaç dikme, huzur evi ziyareti, yüzme, paten, bisiklet sürme, piknik, izcilik, şehir içi, şehir dışı ziyaretleri gibi birçok etkinliklerle de toplumsal faaliyetlere katılabilir.

ÇHS 5. maddesine göre çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda anne-baba ve devlet sorumludur.¹²⁴ ÇHS 5. maddesi çocuk evi hizmeti şeklinde ortaya çıkmıştır. Bazen de çocuk kendi bilmeseyse bile bakım elemanı ya da ilgili kişi tarafından yeteneği fark edilebilir ve kendisine rehberlik yapılabilir. Çocuklar arasında ebru kursuna katılan, gitar, bağlama kursuna katılan müziğe ilgili ve voleybol, basketbol, güreş, masa tenisi turnuvalarına katılan, spora meyilli çocuklar olduğu tespit edilerek imkanlar sağlanabilir.

Sosyal faaliyetler sayesinde çocukların hoşça vakit geçirdiği, arkadaşlarıyla kaynaştığı, sosyal beceri kazandığı, farklı şehirler gezip kültürler tanıdığı, genel kültür bilgileri edindiği, bakış açılarının değiştiği fark edilebilir. Sosyal, kültürel ve sportif alanda çocuklara sunulan hizmetler çocukları her yönden geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. Büyük şehirlerde yaşayan ve şehrin sunduğu imkanlar göz önünde bulundurulursa bu imkanlar çocukların sosyalleşmesi için birçok fayda sağlamaktadır.

Komşuluk ilişkileri, yaşanılan toplum içinde ilişkilerin sürdürülmesi, iş birliği ve yardımlaşmanın olduğu, sosyalleşmeyi artırma yönünden önemlidir. Çocukların evdeki arkadaşları ile bakıcıları dışında etkileşim içinde oldukları komşuları da vardır. Komşuları ile olan ilişkiler hem çocukların sosyalleşmesi hem de ev dışında kişilerin yaşamları, tecrübelerini izleme imkanına sahip olurlar. Toplumda var olan önyargının çocuklara yansımaması, onların psikolojik yönden zarar görmemesi için komşuların bu hizmetten haberdar edilerek var olan yanlış bilgileri ve olumsuz tutumları korunabilir. Çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesini hedefleyen çocuk evi hizmetinde çevre sakinleri ile komşuların desteği alınırsa bazı toplumsal değerlerimizi öğretme ve yaşatma konusunda daha hızlı ve çok yol alınabilir.¹²⁵

¹²⁴UNICEF Türkiye,“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” (Erişim 27 Temmuz 2025).

¹²⁵ Derya Keten, *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma* (Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 78.

Çocuk evi açıldıktan sonra öncelikli olarak apartmanda yönetici ve diğer komşularla tanışıp çocukların durumları, hassasiyetleri hakkında bilgi verilebilir. Güçlü komşuluk ilişkisi geliştirmek, mevcut önyargıların önünün kesilmesi amacıyla çocuk evinin açıldığı veya bulunduğu apartmandaki komşuların ziyaret edilmesi, bu hizmet hakkında bilgilendirilmesi, mahalle, komşuluk, misafirperverlik, toplumsal değerlerimizi olumlu yönde geliştirilmesi noktasında komşuların desteğinin alınması gerekir. Bu amaçla STK'ların katkıları ile birlikte faaliyetler gerçekleştirilmekte, çocuk evlerinin çevreye tanıtımı sağlanmakta, hizmet verilen kitle ve verilen hizmetin önemine ilişkin farkındalık oluşturulabilir.¹²⁶

2.5.5 Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitiminin Öne Çıkan Yönleri

Din, insanın elem ve acılarını azaltan, teselli veren bir umut kaynağıdır. Çünkü din feragat, fedakârlık, sabır, mücadele ve umut duygularını kuvvetli tutmak suretiyle yaşamın acılarını hafifleten, yaşam gücünü besleyen bir güç olarak kişiyi umutsuzluğa karşı koruyabilmektedir. Temel güven duygusunun kaynağını oluşturan din, insana bir dünya görüşü, olaylara bakış açısı, hayat ve ölüm ötesi hakkında hiçbir şeyin vermediği bir teselli ve itminan ağırlar. Dinî inanç ve değerler, insan hayatına anlamlandırarak boşluk, anlamsızlık, ölüm gibi insanı umutsuzluğa götüren birtakım kaygıların üstesinden gelebilme gücü verir. Çünkü imanın şartlarından olan Allah'a, kadere, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, kâinattaki düzene, ahirete olan inanç, insana yaşayabileceği en kötü deneyimlerin bile bir anlamının olduğunu öğreterek umutsuzluğa düşmesine mâni olması beklenir.¹²⁷

Din gençlere bir dünya, olumlu bir bakış açısı kazandırarak temel güven duygusunu sağlamlaştırmaktadır. Allah'a inanan ve tevekkül eden genç kendisine de güvenir. Başkalarına bağımlı olmaz. Hayatında problemlerle başa çıkma gücünü sahip olur. Dinden dolayı sahip olduğu inançları, gence geleceğe yönelik vaatler sunmakta, hedefler belirleme imkânı vermektedir.¹²⁸

¹²⁶ Keten, *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*, 79.

¹²⁷ Hayati Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2006), 87.

¹²⁸ Ali Köse, Talip Küçükcan, *Doğal Afetler ve Din* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000), 151.

Din ve maneviyatın özellikle travma sonrası nasıl bir rol oynadığı ile ilgili yapılmış araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre; birinci olarak din ve maneviyat, travmanın kötü etkileriyle baş edebilmek isteyen insanlara bir umut ve kurtuluş vesilesi olarak kabul edilmektedir. İkincisi, travmatik yaşantılar bireyde dinin ve maneviyatın derinleşmesi ve sağlamlaşmasına sebep olmaktadır. Üçüncüsü ise pozitif dinî başa çıkma, samimi ve açık bir dindarlık, dinî ibadetlere katılım ve içe dönük dindarlık biçimi, travma sonrasıyla ilişkilidir. Özet olarak travma sonrası travmanın negatif tesiriyle mücadele etmek isteyen insanların hayatlarında dinî hayatı ve maneviyat çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

Dinî inançlarda, yaşanan mutsuzlukları anlama, trajedilere birtakım manalar yükleme, hatta acıyı bile anlamlandırma gücü vardır. Din ile kaygı arasında zıt yönlü bir ilişkinin olması genel olarak iki nedenle açıklanır. Birincisi dinin kişiye manevi bir destek sağlaması ve inancın insana güven sağlayan bir etki meydana getirmesidir.¹²⁹

Din, insanda güven duygusu oluşturduğu için sıkıntılı zamanlarda dine sığınma ve dindarlaşma insanın emniyet içerisinde olma arzusunu takviye etmektedir. Ayrıca din, insanlara algılarını yönlendirme ve yaşam şartlarını kabul edebilme gücüne verir. Bu sebeple kaygı ve suçluluk¹³⁰ duygusu gibi rahatsızlıklara karşı bir tür teselli ve yatıştırma vasıtası olarak işlev görmektedir.

Dinin bazı boyutlarının intihar olasılığını büyük ölçüde düşürdüğü yapılmış bazı araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bu, dinin umutsuzluk duygusunu azaltıcı bir etkisi olduğu gerçeğini göstermektedir. Dinî yaşantı ile depresyon belirtileri ve depresyon riski arasındaki ilişki de genellikle negatif çıkmaktadır.

Dinî inanç ve bağlanmanın intihar riskini azalttığını intihara götüren sebeplere karşı koruyucu ve engelleyici bir etkidir. Pozitif bir şekilde dinin başa çıkma yöntemlerini kullanan, Allah'ı şefkatli, Rahim ve Rauf bir varlık olarak kabul eden, dinî inançlarıyla hayatına anlam katan, dua ve ibadet yoluyla ihlaslı bir biçimde bir Allah ile ilişki

¹²⁹ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din* (Adana: Karahan Kitabevi, 2007), 315.

¹³⁰ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996), 237.

kurmaya çalışan, dinî grubu ve kimliğiyle bütünleşebilen bireylerin intihar davranışına karşı korunaklı olduklarını söylenebiler.¹³¹

¹³¹ Kozan, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Din Eğitimi*, 83-84.

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, kullanılan veri toplama aracı, verilerin toplanması süreci ve verilerin analizi ile geçerlilik ve güvenilirlik süreci hakkında bilgiler sunulmuştur.

3.1 Araştırmanın Modeli

Kastamonu Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen din eğitimi ve çocuklar üzerindeki etkisini ele alan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karasar nitel araştırmayı “olguların ve olayların doğal ortamlarında, bütüncül bir yaklaşımla incelenip anlamlandırıldığı, betimsel ve keşfedici bir araştırma yöntemi”¹³² olarak tanımlamaktadır. Nitel araştırma katılımcıların anlam dünyalarını ortaya çıkarmayı ve derinlemesine incelemeyi hedefler.

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli tercih edilmiştir. Durum çalışması, belirli bir durumu ya da az sayıda durumu ayrıntılı bir şekilde anlamak ve derinlemesine incelemek amacıyla kullanılan bir yaklaşımdır.¹³³ Durum çalışmaları, doğrulama kaygısı taşımaksızın veri toplayarak belirli bir durumu detaylı bir biçimde analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.¹³⁴ Durum çalışmaları, genel özelliklerine göre dört farklı desenle yürütülebilir: bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum deseni. Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan "bütüncül tek durum deseni" benimsenmiştir. Bütüncül tek durum deseni, bir durumu etkileyen farklı faktörleri kapsamlı bir şekilde analiz ederek, belirlenen araştırma amacına uygun biçimde durumu tüm yönleriyle detaylandırmaktadır.¹³⁵

¹³² Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2020).

¹³³ Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods* (Thousand Oaks, CA: Sage, 2009), 4.

¹³⁴ Yıldırım Ali, Şimşek Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018).

¹³⁵ Yıldırım Ali, Şimşek Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 45.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu; 2024 yılında Kastamonu ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sevgi/Çocuk Evlerinde görev yapan 11 din görevlisi oluşturmaktadır. Görevlilerin belirlenmesinde; Kastamonu İl Müftülüğü'ne bağlı din görevlisi olma ve Sevgi/Çocuk Evlerinde görevli olması veya korunmaya muhtaç bireylere din eğitimi dersi veriyor olması şartını sağlayan, cinsiyet, yaş grubu, kıdem ve mesleki unvan kriterleri de göz önüne alınarak maksimum çeşitliliğe gidilmiş ve gönüllülük çerçevesinde katılım sağlanmıştır. Veri doyumuna ulaşıldığında ise veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Çalışma grubuna dâhil olan görevlilere ait demografik özellikler Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1 Araştırmaya katılan görevlilere ait demografik bilgiler

Görevli	Mesleki Unvan	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Görev Süresi (Diyanet)	Sevgi/Çocuk Evleri'ne Geçiş Süresi	Başvuru Türü
Görevli1	İmam Hatip	Erkek	Ön Lisans	25 yıl	22 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 2	İmam Hatip	Erkek	Ön Lisans	22 yıl	16 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 3	Vaize	Kadın	Yüksek Lisans	17 yıl	10 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 4	Vaize	Kadın	Yüksek Lisans	16 yıl	10 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 5	İmam Hatip	Erkek	Lisans	17 yıl	15 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 6	İmam Hatip	Erkek	Ön Lisans	25 yıl	21 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 7	Uzman Vaize	Kadın	Yüksek Lisans	19 yıl	10 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 8	Kur'an Kursu Öğreticisi	Kadın	Lisans	7 yıl	5 yıl sonra	Doğrudan Görevlendirme
Görevli 9	Uzman Vaize	Kadın	Doktora	16 yıl	10 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 10	Vaize	Kadın	Lisans	17 yıl	11 yıl sonra	Gönüllü
Görevli 11	Vaize	Kadın	Lisans	6 yıl	6 yıl sonra	Gönüllü

Tablo 3.1'de, araştırmaya katılan din görevlilerinin demografik özellikleri sunulmuştur. Din görevlilerinin mesleki unvanlarına bakıldığında; İmam Hatip (n=4), Vaize (n=4), Uzman Vaiz (n=2) ve Kur'an Kursu Öğreticisi (n=1) olarak belirlenmiştir. Din görevlilerinin 4'ü erkek ve 7'si de kadındır.

Eğitim durumuna göre, 3 din görevlisinin ön lisans, 4 din görevlisinin lisans, 3 din görevlisinin yüksek lisans ve 1 din görevlisinin de doktora düzeyinde eğitim aldıkları

görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev süreleri ise 6 yıl ile 25 yıl arasında değişmektedir. Çoğu katılımcı, 15 yıldan fazla süredir bu görevde bulunmaktadır.

Din görevlilerinin Sevgi/Çocuk Evleri'ne geçiş süreleri açısından bakıldığında; 5 yıl ve 21 yıl arasında değişen bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca görevlilerinin büyük çoğunluğunun Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev sürelerinin 10. Yılından sonra Sevgi/Çocuk Evleri'ne görevlendirildiği ya da gönüllü katıldığı görülmektedir.

Başvuru türü açısından, görevlilerinin çoğunluğu (n=10) Sevgi/Çocuk Evleri'ne kendi isteğiyle başvurmuşken, yalnızca bir görevli doğrudan görevlendirme ile bu göreve başlamıştır. Bu, katılımcıların büyük çoğunluğunun bu görevi gönüllü olarak üstlendiğini göstermektedir.

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu* aracılığıyla toplanmıştır. Alt araştırma soruları kapsamında ve ilgili literatürden de yola çıkarak araştırmacı tarafından öncelikle taslak soru formu oluşturulmuştur. Taslak formda görevlilerle yapılacak görüşmeler için hazırlanan sorular alt form şeklinde düzenlenmiştir. Sonrasında taslak form bir eğitim bilimi alanında akademisyen, bir nitel araştırma alanında deneyimli akademisyen ve bir de din eğitimi alanında akademisyen uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlar tarafından gelen dönütler ile form tekrar düzenlenmiş ve danışman incelemesi sonucunda, 10 soruluk demografik ve görev bilgilerini içeren toplam 27 sorudan oluşan *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu* oluşturulmuştur. Form kullanılarak bir görevli ile pilot uygulama yapılmış, amacına hizmet etmeyen veya anlaşılmayan soru olmadığı için son şekli verilmiştir.

Formun şekli yapısına bakıldığında; öncelikle araştırmanın amacı, kapsamı ile etik unsurları (verilerin saklanması, nerede kullanılacağı, katılımcının araştırmadan istediği zaman çekilebileceği vb.) içeren genel giriş ve gönüllük katılım onam formu yer almaktadır. Sonrasında katılımcıların mesleki unvanı, eğitim durumu, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki görev süresi, Sevgi/Çocuk Evleri'ne atanma şekli ve bu süreçte

aldıkları eğitimlere ilişkin bilgiler toplanmıştır. Ayrıca, Sevgi/Çocuk Evleri'nde uygulanan eğitim süreçlerine dair müfredat kullanımı, ders planları, kılavuz kitap kullanımı, haftalık ders gün ve saatleri, ders sürelerinin yeterliliği gibi konulara yönelik soruların da yer aldığı bir birinci bölüm bulunmaktadır. Son olarak görüşme sorularının yer aldığı bölüm ile veri toplama aracı sona ermektedir.

Bu bölümdeki sorular din eğitimcilerinin Sevgi/Çocuk Evleri'nde gerçekleştirdikleri eğitim süreçlerini ve karşılaştıkları zorlukları kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Öğrencilerin derse hazırlık süreçleri, din eğitimi dersine olan ilgileri, kullanılan yöntem ve teknikler ile bu yöntemlerin yeterliliği gibi konuları inceleyen soruları içermektedir. Ayrıca, ders materyallerinin yeterliliği, öğrencilerin ergenlik dönemi kaynaklı problemleri, sınıf içi dinamikler, sorumlu bakım elemanlarının ders süreçlerine katkısı ve programla ilgili yaşanan sorunlara dair bilgiler toplanmıştır. Form, çocukların ilgisini çeken dinî konular, öğretmenlerin zorlandıkları konular ve çocuklarla ilgili karşılaşılan güçlükleri anlamaya yönelik sorular da içermektedir. Bunun yanı sıra, din eğitiminin çocuklar üzerindeki etkileri, verilen eğitimin kalıcılığını sağlamak için alınabilecek tedbirler ve Sevgi/Çocuk Evleri'nin gelişimine yönelik öneriler de sorulmuştur. Katılımcıların, bu kurumlarda çalışacak görevlilerin sahip olması gereken niteliklere ilişkin düşünceleri ve mesleki gelişim süreçlerinde karşılaştıkları problemler de görüşme formunda ele alınmıştır (Ek A).

3.4 Veri Toplama Süreci ve Etik Prosedürler

Araştırma kapsamında veriler, 2024 yılında Kastamonu ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sevgi/Çocuk Evlerinde görev yapmakta olan 11 din görevlisiyle yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama sürecine ilişkin etik izinler, Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'ndan alınmıştır (Bkz. Ek B). Görüşmelerin geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla, konuşmalar ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve daha sonra araştırmacı tarafından metin haline getirilmiştir. Araştırmaya katılmadan önce katılımcılara çalışmanın amacı hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve gönüllü katılımlarını teyit eden onam formları

imzalatılmıştır. Görüşmelerin süresi bilgilendirme dahil olmak üzere en az 25, en fazla 45 dakika arasında değişmiştir. Araştırmacı, soruları sırasıyla ve açık bir şekilde sormaya dikkat etmiş, katılımcılar tarafından anlaşılmayan durumlarda soruları tekrarlamıştır. Katılımcıların rahat ve samimi bir şekilde fikirlerini ifade edebilmeleri için çalışma hakkında kapsamlı bilgi verilmiş ve dış etkilerden arındırılmış bir ortam sağlanmıştır. Katılımcılara, görüşme esnasında istedikleri takdirde çalışmadan çekilebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca, gerçek kimliklerinin gizli tutulacağı, her bir katılımcının kodlarla tanımlanacağı ve toplanan bilgilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı ifade edilmiştir.

3.5 Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli bir materyali ayrıntılı ve sistematik bir şekilde inceleyerek temaları ve bu temalar çerçevesinde alt anlamları ortaya çıkarmayı hedefleyen bir tekniktir.¹³⁶ Bununla birlikte belirli kurallara dayalı olarak yapılan kodlamalar yoluyla bir metindeki bazı ifadelerin daha geniş içerik kategorileriyle özetlendiği, sistematik ve tekrarlanabilir bir analiz tekniği olarak tanımlanır.¹³⁷

İçerik analizinin uygulanmasında dört temel aşama izlenmiştir: (i) Verilerin kodlanması, (ii) Temaların belirlenmesi, (iii) Kodlar ve temaların düzenlenmesi, (iv) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması. Araştırma kapsamında, veriler öncelikle kodlanmış, ardından kategorilere ayrılmış ve temalar şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, temalar altında hangi kategorilerin yer aldığı, bunların ne sıklıkla dile getirildiği ve bu unsurlarla ilgili ifadeler kodlama yoluyla belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular, katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılarla desteklenerek daha da zenginleştirilmiştir. Alıntılarda, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve görevliler için ise G1, G2. Gibi kısaltmalar kullanılmıştır.

¹³⁶ Yıldırım Ali, Şimşek Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 45.

¹³⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*.

3.6 Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırmada nitel sürecin geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabirlik), iç güvenirlilik (tutarlılık) ve dış güvenirlilik (tekrar edilebilirlik) çalışmaları gerçekleştirilmiştir¹³⁸. İç geçerliği artırmak adına, katılımcılarla uzun süreli bir etkileşim sağlanmış, görüşmeler mümkün olduğunca uzun tutulmuş ve derinlemesine veri toplama yöntemine odaklanılmıştır. Soruların hazırlanmasından analiz sürecine kadar her aşamada uzman görüşüne başvurulmuş; analiz sonrasında elde edilen sonuçlar katılımcılara sunularak onların onayı alınmıştır. Buna ek olarak, analiz sonuçları 1 görevliye gösterilerek ulaşılan sonuçların kendi görüşlerini yansıtıp yansıtmadığı teyit edilmiştir. Dış geçerliği temin etmek amacıyla, katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılarla çalışmada yer verilmiştir.

Nitel araştırmaların geçerliğini artırmak için araştırmacıların, veri analizi ve kodlama sürecindeki hata olasılıklarını en aza indirmek amacıyla eşleştirmelerin uygunluğunu kontrol etmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda, başka bir araştırmacı tarafından kod, kategori ve temaların çapraz kontrolü yapılmıştır. Çalışmada kodlar, kategoriler ve temalar arasındaki eşleştirmelerin güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın¹³⁹ güvenirlilik formülü ile hesaplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, iki değerlendirici arasında öğrenci görüşlerinde %76 oranında uyum elde edilmiştir. Bu uyum oranları, çalışmada verilerin iç geçerliğinin sağlandığını ortaya koymaktadır.

3.7 Araştırmacının Rolü

Araştırmacı kendisi de Kastamonu ilinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sevgi/Çocuk Evlerinde ilgili protokol bağlamında (Bknz. Ek C) görev yapmakta olan din görevlisi olmakla birlikte aynı zamanda bir iç değerlendircidir. Araştırma boyunca objektif davranmaya özen göstermiş ve kendisi de haftada 3 gün Sevgi/Çocuk Evlerinde 10 saat din eğitimi hizmeti vermektedir. Deneyim ve görüşlerinin veri toplama, analiz ve yorumlama aşamalarında etkili olmaması için özen göstermiştir. Verilerin tarafsız bir şekilde toplanması ve değerlendirilmesi için uzman görüşleriyle son hali verilen yönlendirmesiz görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı, tüm

¹³⁸ Lincoln & Guba, *Criteria for Assessing Naturalistic Inquiries*, 1988.

¹³⁹ Miles & Huberman, *Drawing valid meaning from qualitative data*, 1984.

katılımcılara eşit mesafede durarak, onların görüş ve deneyimlerini objektif bir biçimde yansıtmaya çalışmıştır. Sonuçların bilimsel geçerliliği ve güvenilirliği için, dış denetimci olarak belirlenen farklı bir araştırmacı ile görüş uyumu Miles ve Huberman güvenilirlik formülü ile yakalanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen nitel verilere ait bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda görüşme soruları kapsamında veri analizi sonucu ortaya çıkan bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

4.1 Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde Verdikleri Din Eğitimi Hakkında Genel Bilgiler

Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde verdikleri din eğitimi süreci öncesi; eğitim seminer, kitapçık alma durumu, müfredat (program) bilgisi, yıllık plan bilgisi, haftalık ders programı, görevli olunan ev sayısı ve görev düzeni ile ilgili bilgiler Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1 Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde verdikleri din eğitimi hakkında genel bilgiler

Soru	G1	G 2	G 3	G 4	G 5	G 6	G 7	G 8	G 9	G 10	G 11
Eğitim Semineri/Kitapçık Aldınız mı?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Müfredat Var mı?	Yok	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Yok	Var	Var	Var
Yıllık Ders Planı Uygulandı mı?	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet
Din Eğitimi Kılavuz Kitap Kullanıyor musunuz?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Haftada Kaç Gün Derse Gidiyorsunuz?	1	3	1	1	1	1	2	3	1	1	5
Kaç Evine Gidiyorsunuz?	2	3	1	2	1	2	2	3	3	1	4
Eve Düzenli mi Gidiyorsunuz?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet

G: Görevli

Tablo 4.1.’e bakıldığında; Görevli 1, Sevgi/Çocuk Evleri’nde göreve başlamadan önce eğitim seminer kitapçıkları ve online eğitim semineri aldıklarını belirtmiştir. Bu eğitimler, görevlerinin başlangıcında bilgi edinmelerini sağlamış ve onları sürece hazırlamıştır. Ayrıca, Sevgi/Çocuk Evlerindeki eğitim sürecinde uygulamak için herhangi bir müfredat verilmediğini, ancak kendi aralarında bir program oluşturduklarını ifade etmiştir. Din eğitimi dersinde ise kılavuz kitap kullanıldığını da vurgulamıştır. Görevli, haftada 1 gün Sevgi/Çocuk Evleri’ne giderek ders verdiğini ve 2 farklı eve düzenli olarak gittiğini belirtmiştir. Görevli 2 ise, Sevgi/Çocuk Evleri’nde göreve başlamadan önce eğitim sürecinde çeşitli kitapçıklar aldıklarını ifade etmiş ve

Sevgi/Çocuk Evleri'nde bir müfredatın bulunduğunu, yıllık ders planının uygulandığını ve din eğitimi dersinde kılavuz kitap kullandıklarını belirtmiştir. Haftada 3 gün, toplamda 10 saatlik dersler için 3 farklı eve gitmektedir. Görevli, her ev için 3 saat, bazen 4 saat derse gittiğini de eklemiştir.

Görevli 3, başlangıçta herhangi bir bilgilendirme almadığını, ancak göreve başladıktan sonra eğitimlere katıldığını ve şehir dışındaki seminerlere katıldığını ifade etmiştir. Eğitim sürecinde kendilerine verilen müfredatın, başlangıçta olmadığını ancak daha sonra geldiğini, yıllık ders planlarının bu müfredatla uygulandığını ve din eğitimi dersinde "Değerler Eğitimi 1 ve 2" adlı kitapları kullanmaya başladığını belirtmiştir. Haftada yalnızca bir gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne ders vermek için gitmektedir. Görevli 4, Sevgi/Çocuk Evleri'ne başlamadan önce hem kurum içi hem de kurum dışı seminerlere katıldıklarını, ayrıca kitapçıklarla desteklendiklerini ifade etmiştir. Bu görevli, sevgi evlerinde eğitim süreci için kendilerine bir müfredat verildiğini, yıllık ders planının uygulandığını ve din eğitimi dersinde kılavuz kitap kullandıklarını belirtmiştir. Haftada bir gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne derse giderek, 2 eve düzenli olarak gitmektedir.

Görevli 5, göreve başlamadan önce ve sonrasında çeşitli eğitim seminerleri aldığını, online eğitimler ve kitapçıkların kendilerine verildiğini belirtmiştir. Sevgi/Çocuk Evlerindeki eğitim sürecine ilişkin olarak bir müfredatın bulunduğunu, yıllık ders planlarının uygulandığını ve din eğitimi derslerinde kılavuz kitap kullanıldığını ifade etmiştir. Haftada 1 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne giderek ders vermektedir ve yalnızca 1 eve düzenli olarak gitmektedir. Görevli 6, sevgi/çocuk evlerine başlamadan önce bilgilendirme aldığını ve eğitim sürecinde bir müfredatın verildiğini belirtmiştir. Din eğitimi dersinde "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarını kullandıklarını, yıllık ders planının uygulandığını ve haftada 1 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne giderek 2 eve düzenli olarak ders verdiklerini ifade etmiştir.

Görevli 7, Sevgi/Çocuk Evleri'ne başlamadan önce seminerler ve kitapçıklarla bilgilendirildiklerini belirtmiştir. Kendilerine verilen müfredat ile yıllık ders planlarını uyguladıklarını ve din eğitimi derslerinde "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarını kullandıklarını söylemiştir. Haftada 2 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne derse giderek 2 eve

düzenli olarak ders verdiklerini ifade etmiştir. Görevli 8, herhangi bir eğitim veya bilgilendirme almadığını, seminer ve kitapçıların sonradan kendilerine verildiğini belirtmiştir. Sevgi/Çocuk Evlerindeki eğitim sürecine ilişkin olarak kendilerine bir müfredat verilmediğini ancak "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarının verildiğini, yıllık ders planı uygulamadıklarını, fakat din eğitimi derslerinde kılavuz kitap kullandıklarını belirtmiştir. Haftada 3 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne giderek, 3 farklı eve düzenli olarak ders vermektedir.

Görevli 9, Sevgi/Çocuk Evleri'ne başlamadan önce ve sonra kurum tarafından seminerler verildiğini ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan eğitimlerle bilgilendirildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarını takip ettiklerini belirtmiştir. Sevgi/Çocuk Evlerinde uygulanan müfredatları, kendileri tarafından oluşturduklarını ve yıllık ders planının uygulandığını, din eğitimi dersinde ise "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitapları ile Kur'an-ı Kerim kitaplarını kullandıklarını belirtmiştir. Haftada 2 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne giderek, 2 eve düzenli olarak ders vermektedir. Görevli 10, Sevgi/Çocuk Evleri'ne başlamadan önce "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarının verildiğini ve Antalya'da yapılan bir seminere katıldığını belirtmiştir. Eğitim sürecinde kendilerine bir müfredat verildiğini, yıllık ders planlarının uygulandığını ve din eğitimi derslerinde "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarını kullandıklarını ifade etmiştir. Haftada 1 gün Sevgi/Çocuk Evleri'ne giderek yalnızca 1 eve düzenli olarak ders vermektedir.

Görevli 11, Sevgi/Çocuk Evleri'ne başlamadan önce eğitim seminerleri aldıklarını ve seminerlerden sonra belirli periyotlarla eğitimlerin devam ettiğini ifade etmiştir. Eğitim sürecinde uygulamak için kendilerine bir müfredat verildiğini, yıllık ders planlarının uygulandığını ve din eğitimi derslerinde "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarını kullandıklarını belirtmiştir. Haftada 5 gün Sevgi Evleri'ne giderek, 4 farklı eve düzenli olarak ders vermektedir.

4.2 Haftalık Ders Süresinin Yeterli Olup Olmadığına Yönelik Görevli Görüşleri

Haftalık ders süresinin yeterli olup olmadığına yönelik görevli görüşleri Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2 Haftalık ders süresinin yeterliliğine yönelik katılımcı görüşleri

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Süre Yeterliliği	Yeterli	2, 3, 5, 8, 10, 11	"Yeterli ama yoğun geçiyor dersler." (G2)
			" Saat süresi olarak yeterli. Haftada 2 gün olsa daha iyi olur." (G 3)
	Yetersiz	1, 4, 6, 7, 9	"Yeterli ama bazı konularda dar kalıyor." (G11)
			"Bizce bu ders süresi yeterli değil. En azından her eve haftada iki sefer gidilse daha iyi olur." (G 1)
			"Daha uzun olmalı." (G 7)
			"Ek süre gereken dönemler olabiliyor." (G 6)

Haftalık ders süresinin yeterliliği konusundaki katılımcı görüşleri, yeterli ve yetersiz olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılardan bazıları (G2, G3, G5, G8, G10, G11) mevcut ders süresinin genel olarak yeterli olduğunu ifade etmiş, ancak yoğun bir içerik nedeniyle bazen zamanın sınırlı kaldığını belirtmişlerdir. Örneğin, G3 "*Saat süresi olarak yeterli, fakat haftada 2 gün olsa daha iyi olur.*" şeklinde bir öneride bulunurken, G11 ise "*Yeterli ama bazı konularda dar kalıyor.*" diyerek bazı durumlarda sürenin yetersiz kalabileceğini dile getirmiştir.

Diğer katılımcılar (G1, G4, G6, G7, G9) ise mevcut ders süresini yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. G1, haftalık ders saatlerinin artırılması gerektiğini ve her eve haftada iki kez gidilmesinin daha faydalı olacağını savunmuştur. G7, ders süresinin daha uzun olması gerektiğini ifade ederken, G6 ise belirli dönemlerde ek süreye ihtiyaç duyulabildiğini belirtmiştir. Bu görüşler, ders süresinin yeterliliğinin katılımcıların görev yaptığı ortamın koşullarına ve konuların yoğunluğuna göre değişiklik gösterebildiğini göstermektedir.

4.3 Öğrencilerin Ön Hazırlık Durumlarına Yönelik Bulgular

Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde verdikleri din eğitimi dersi öncesi öğrencilerin ön hazırlık durumlarına yönelik bulgular Tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3 Öğrencilerin ön hazırlık durumlarına yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Öğrencilerin Ön Hazırlık Durumu	Hazırlık Yapanlar	5, 6, 10	"Evet." (G5) "Yapıyorlar." (G10)
	Hazırlık Yapmayanlar	1, 3, 4, 7, 8, 9, 11	"Bazen yapılıyor, çoğu zaman yapılmıyor." (G1) "Derse hazırlık yapmıyorlar ama yapsalar daha iyi olur." (G3)
	Evden Eve Değişiklik Gösterenler	2	"Bazı evlerde hazırlıklı, bazı evlerde hazırlıksız olarak derse başlıyoruz." (G2)
	Sebepler Belirtenler	3, 4, 8, 9, 11	"Kendi dersleri olduğundan dolayı derse yönelim konusunda sıkıntı yaşıyorlar." (G3)
Araç Gereç Hazırlama	Hazırlayanlar	5, 6, 10	"Hazırlıyorlar. Kendileri hazırlıyorlar." (G5) "Evet." (G6)
	Hazırlamayanlar	3, 4, 8	"Hayır. Biz temin ediyorduk." (G3) "Hayır. Biz hazırlıklı gidiyoruz." (G4)
	Yardım Alanlar	1, 8, 11	"Evdeki görevliye bağlı olarak değişiyor." (G1) "Ev anneleri yardım ederek hazırlanıyor." (G8)
	Etkinlik ve Proje Bağlamında Hazırlayanlar	7	"Kalem, bant gibi malzemeleri onlar kendilerinden kullanıyorlar. Gayet güzel eğlenerek hazırlıyoruz." (G7)
Önceki Derslerin Tekrarı	Tekrar Yapanlar	5, 6, 9, 10, 11	"Çalışıyorlar. Yetersiz de olsa." (G5) "Evet." (G6) "Bazen tekrarlıyor." (G9)
	Tekrar Yapmayanlar	3, 4, 8	"Hayır. Ben tekrarı yapıyordum derse gelince." (G3) "Yapılmıyor. Birlikte yapıyoruz tekrarı." (G4)
	Beraber Tekrar Yapanlar	1, 2, 10	"Biz geldiğimiz zaman birlikte konu tekrarı yapıyoruz." (G1) "Beraber yapıyoruz." (G10)
	Özel Motivasyon Durumlarında Tekrar Yapanlar	11	"Onları motive eden bir şey olduğunda hazırlanıyorlar." (G11)

Görevlilerin Sevgi/Çocuk Evlerinde verdikleri din eğitimi dersi öncesi öğrencilerin ön hazırlık durumlarına ilişkin bulgular, dört ana tema ve bu temalar altında yer alan çeşitli kategoriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Temalar; *Öğrencilerin Ön Hazırlık Durumu*, *Araç Gereç Hazırlama*, ve *Önceki Derslerin Tekrarı* şeklindedir.

Öğrencilerin *Ön Hazırlık Durumu* temasında, öğrencilerin hazırlık yapma durumları üç farklı kategori altında incelenmiştir. *Hazırlık yapanlar* kategorisinde, öğrencilerin bir kısmının düzenli olarak ön hazırlık yaptığı belirtilmiştir. Bu durum, "Evet" (G5) ve "Yapıyorlar" (G10) ifadeleriyle vurgulanmıştır. Buna karşılık, *hazırlık yapmayanlar* kategorisinde, öğrencilerin çoğunlukla hazırlık yapmadıkları ifade edilmiştir: "Bazen yapıyor, çoğu zaman yapılmıyor" (G1) ve "Derse hazırlık yapmıyorlar ama yapsalar daha iyi olur" (G3). *Evden eve değişiklik gösterenler* kategorisinde ise bazı evlerde hazırlık yapıldığı, bazılarında ise yapılmadığı dile getirilmiştir: "Bazı evlerde hazırlıklı, bazı evlerde hazırlıksız olarak derse başlıyoruz" (G2). Öğrencilerin hazırlık yapmamalarının nedenlerine ilişkin olarak, *sebep belirtenler* kategorisinde, yoğun bireysel ders yükü gibi nedenlerin etkili olduğu ifade edilmiştir: "Kendi dersleri olduğundan dolayı derse yönelim konusunda sıkıntı yaşıyorlar" (G3).

Araç Gereç Hazırlama temasında, öğrencilerin derslerde ihtiyaç duyulan malzemeleri hazırlama durumları dört kategori altında incelenmiştir. *Hazırlayanlar* kategorisinde yer alan öğrenciler, malzemelerini kendilerinin temin ettiğini ifade etmişlerdir: "Hazırlıyorlar. Kendileri hazırlıyorlar" (G5). *Hazırlamayanlar* kategorisindeki öğrenciler ise araç gereçlerin görevli tarafından sağlandığını belirtmişlerdir: "Hayır. Biz temin ediyorduk" (G3). *Yardım alanlar* kategorisinde, öğrencilerin malzeme hazırlama konusunda evdeki görevli veya ev annelerinden destek aldıkları ifade edilmiştir: "Evdeki görevliye bağlı olarak değişiyor" (G1) ve "Ev anneleri yardım ederek hazırlanıyor" (G8). Ayrıca, *etkinlik ve proje bağlamında hazırlayanlar* kategorisinde, öğrencilerin belirli aktiviteler sırasında araç gereçlerini sağladıkları belirtilmiştir: "Kalem, bant gibi malzemeleri onlar kendilerinden kullanıyorlar. Gayet güzel eğlenerek hazırlıyoruz" (G7).

Önceki Derslerin Tekrarı temasında öğrencilerin ders tekrar durumları dört kategori ile ele alınmıştır. *Tekrar yapanlar* kategorisinde, öğrencilerin ders tekrarı yaptıkları ancak bunun yetersiz olabileceği ifade edilmiştir: "Çalışıyorlar. Yetersiz de olsa" (G5). *Tekrar yapmayanlar* kategorisinde, öğrencilerin ders tekrarı yapmadığı ve bu eksikliğin görevli tarafından tamamlandığı belirtilmiştir: "Hayır. Ben tekrarı yapıyordum derse gelince" (G3). *Beraber tekrar yapanlar* kategorisinde, öğrencilerin görevli ile birlikte ders tekrarı yaptıkları ifade edilmiştir: "Biz geldiğimiz zaman

birlikte konu tekrarı yapıyoruz" (G1) ve "Beraber yapıyoruz" (G10). Özel motivasyon durumlarında tekrar yapanlar kategorisinde ise, öğrencilerin belirli motive edici faktörler olduğunda ders tekrarına yöneldikleri belirtilmiştir: "Onları motive eden bir şey olduğunda hazırlanıyorlar" (G11).

4.4 Öğrencilerin Din Eğitimine İlgilerine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin Din Eğitimi dersine ilgi ve alaka durumlarına yönelik görevli görüşleri Tablo 4.4’de sunulmuştur.

Tablo 4.4 Öğrencilerin Din Eğitimi dersi ilgisine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
İlgi ve Alaka Durumu	Oyun ve etkinliklerle yönlendirme	1, 5, 10	"Peygamber Efendimiz (s.a.v)’den hayatından hikayelerle, oyunlarla ilgi alakalarını çekmeye çalışıyoruz." (G5)
	Toplumsal ve ailevi etkiler	2	"Evdeki görevlilerin dinî yaşantılarına göre bir hayat tarzını tercih ediyorlar." (G2)
	Yaşa göre değişiklik	4, 8	"Yaşı büyük olan çocuklar küçüklere göre daha ilgisizler." (G4)
	Konuya bağlı ilgi	8, 9, 11	"Klasik bir şekilde anlatırsak sıkılıyolar. Karşılıklı sohbet havasında yapılırsa ders verimli oluyor." (G9)
	Genel ilgi	3, 6, 7, 10	"Din dersini derslerde görmeyenler için yeni oluyor; görenler için tekrar niteliğinde oluyor." (G7)
Konu Anlatımını Dinleme Durumu	Genel olarak dinleme	2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11	"Dinliyorlar." (G3)
	Hikâye, materyal ve oyunla ilgi artırma	1, 8	"Materyalle gidersem dikkatlerini çekiyor ve dinliyorlar, özellikle küçükler." (G8)
	Değişken dinleme	9	"Onların diliyle konuşmak gerekiyor. Kitaptan moda mod anlatınca verim olmuyor." (G9)
Derse Olan Sevgi	Derslere oyun ve eğlence katılması	2, 10	"Biz derslerimizi oyun ve eğlenceyle beraber dinî bir hayat tarzı olarak işlemeye gayret ediyoruz." (G2)
	Öğretmenle bağ kurma	3	"Hocayla alakalı. Sevgi bağını kuvvetlendirmeliyiz." (G3)
	Konuya bağlı sevgi	8, 9	"Klasik aktarım şeklinde oluyorsa sevgi azalıyor." (G9)
	Genel olarak ders sevgisi	4, 5, 6, 7, 11	"Seviyorlar." (G6)
Motivasyon Süresi	Kısa süreli (10-15 dakika)	2, 3, 5, 8	"Yaklaşık 10-15 dakikadan sonra dikkatlerinin dağıldığını görüyorum." (G2)
	Oyun, hikaye ve etkinliklerle sürenin uzaması	1, 3, 10	"Oyunlarla olduğu için sonuna kadar 1,5 saat." (G10)
	Yaşa ve konuya göre değişiklik	4, 6, 9, 11	"Konuya göre değişiyor, 30 dakika." (G6)

Tablo 4.4'ün devamı

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Ödev Yapma Durumu	Evdeki destekle ödev yapılması	2, 7	"Evdeki görevli eğer bizim verdiğimiz ödevi yapmaları hususunda öğrencilere takipte bulunursa yapıyorlar." (G2)
	Çoğunlukla ödev yapma	1, 5, 6, 7	"Ramazan ayında ödev vermiştik. Tesbih, dua gibi şeyleri yapmalarını söyledik; annelerin desteğiyle genelde yapmaya gayret ettiler." (G7)
	Ödev vermeme veya az verme durumu	3, 8, 10, 11	"Ödev vermiyorum." (G10)

Görevlilerin görüşlerine göre, öğrencilerin Din Eğitimi dersine olan ilgisi, dört ana tema etrafında değerlendirilmiştir: *İlgi ve Alaka Durumu, Konu Anlatımını Dinleme Durumu, Derse Olan Sevgi ve Motivasyon Süresi*.

İlgi ve Alaka Durumu temasında, öğrencilerin ilgisinin genellikle oyun ve etkinliklerle artırıldığı belirtilmiştir. Görevlilerden biri bu durumu, "*Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in hayatından hikayelerle, oyunlarla ilgi alakalarını çekmeye çalışıyoruz*" şeklinde ifade etmiştir (G5). Ayrıca, toplumsal ve ailevi etkilerin öğrencilerin ilgi düzeyine yansıdığı, "*Evdeki görevlilerin dinî yaşantılarına göre bir hayat tarzını tercih ediyorlar*" görüşüyle vurgulanmıştır (G2). İlginin yaşa bağlı değişiklik gösterdiği belirtilmiş; yaşı büyük olan çocukların küçüklere göre daha ilgisiz olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, dersin konusunun öğrencilerin ilgisini önemli ölçüde etkilediği; "*Klasik bir şekilde anlatırsak sıkılıyorlar. Karşılıklı sohbet havasında yapılırsa ders verimli oluyor*" ifadesiyle açıklanmıştır (G9).

Konu Anlatımını Dinleme Durumu temasında ise, öğrencilerin ders anlatımlarını genel olarak dinledikleri belirtilmiştir. Ancak dinleme davranışlarının hikâye, materyal ve oyun gibi unsurlarla desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, bir görevli "*Materyalle gidersem dikkatlerini çekiyor ve dinliyorlar, özellikle küçükler*" demiştir (G8). Ayrıca, öğrencilerin dinleme düzeyinin değişken olduğu, anlatım tarzının etkili olduğu görülmektedir.

Derse Olan Sevgi teması, öğrencilerin derse olan bağlarını ve sevgilerini ele almaktadır. Derslerin oyun ve eğlenceyle zenginleştirilmesinin sevgiyi artırdığı belirtilmiş ve "*Biz derslerimizi oyun ve eğlenceyle beraber dini bir hayat tarzı olarak*

işlemeye gayret ediyoruz" ifadesiyle desteklenmiştir (G2). Bunun yanı sıra, öğretmenle kurulan bağın ders sevgisinde önemli olduğu; *"Hocayla alakalı. Sevgi bağını kuvvetlendirmeliyiz"* görüşüyle vurgulanmıştır (G3).

Motivasyon Süresi temasında, öğrencilerin motivasyonlarının genellikle kısa sürdüğü ancak oyun, hikâye ve etkinliklerle bu sürenin uzatılabildiği belirtilmiştir. Bu duruma örnek olarak bir görevli, *"Oyunlarla olduğu için sonuna kadar 1,5 saat"* ifadelerini kullanmıştır (G10). Yaş ve konuya bağlı olarak da motivasyon süresinde farklılıklar olduğu görülmüştür.

Son olarak, *Ödev Yapma Durumu* temasında, öğrencilerin ödev yapma davranışlarının genellikle evdeki destekle ilişkilendirildiği ifade edilmiştir. Görevlilerden biri, *"Evdeki görevli eğer bizim verdiğimiz ödevi yapmaları hususunda öğrencilere takipte bulunursa yapıyorlar"* diyerek bu durumu açıklamıştır (G2). Bunun yanı sıra, ödevlerin genelde Ramazan gibi özel dönemlerde daha sık verildiği ve annelerin desteğiyle yerine getirildiği belirtilmiştir.

Bu bulgular, öğrencilerin Din Eğitimi dersine olan ilgi ve motivasyonlarının çeşitli faktörlere bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Dersin eğlenceli ve interaktif bir şekilde sunulması, anlatım tarzı, öğrencilerin yaşı ve aile ortamı gibi unsurlar, bu süreçte belirleyici rol oynamaktadır.

4.5 Din Eğitimi Dersinde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere Yönelik Bulgular

Din Eğitimi dersini anlatırken hangi yöntem ve teknikleri uyguladıklarına yönelik katılımcı görüşleri Tablo 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.5 Derste kullanılan yöntem ve tekniklere yönelik görüşler

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Yöntem ve Teknikler	Soru-Cevap	G1, G2, G3, G4, G6, G9	"Konu anlatım, soru-cevap" (G1) "Genelde anlatımdan sonra soru-cevap" (G2) "Soru-cevap, eğitsel oyun" (G3)
	Eğitsel Oyun	G1, G2, G3, G4, G8, G10	"Eğitsel oyun, geziler, video" (G1) "Oyun, eğitsel oyunlar oynayabiliyoruz" (G2) "Eğitsel oyun olarak Değerler Eğitimi kitabının neredeyse tamamını oynadık" (G8)
	Materyal Hazırlama	G3, G9, G10	"Materyal hazırlama, örnek olay" (G3) "Görsel ve işitsel materyaller yeterli" (G10)
	Gezi ve Etkinlikler	G1, G4, G6, G8, G9	"Şaban-ı Veli Türbesi'ne gittik" (G4) "Cami ve türbe gezileri" (G6) "Mukaddes mekânlara gezi oluyor" (G9)
	Diğer Teknikler	G2, G4, G6	"Hikayelerden yola çıkarak" (G2) "Şiir ve enstrüman çalmayı ekleyebiliriz" (G4) "Piknik yapmak gibi şeyler de yapıyoruz" (G6)
Yöntem ve Tekniklerin Yeterlik Durumu	Yeterli	G3, G5, G7	"Yeterli" (G3) "Yeterli olduğunu düşünüyorum" (G5)
	Yetersiz	G1, G2, G6, G9	"Daha farklı yöntemler bulabiliriz" (G1) "Daha fazla ders saati olmalı" (G2) "Daha fazla birlikte vakit geçirmeliyiz" (G6)
Neden Yetersiz?	Zaman ve İmkan Eksikliği	G2, G6, G9	"Daha fazla zaman ayrılabilse daha faydalı olacaktır" (G2) "Daha fazla birlikte vakit geçirmeliyiz" (G6) "Eskiye göre birçok şey yapabiliyoruz ama daha fazlası yapılabilir" (G9)
	Uygulamalı Faaliyet Azlığı	G2, G8	"Çocuklarımızın sosyal alanlarda birebir görmeleri önemli" (G2) "Daha çok materyal hazırlanabilir" (G8)

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi görevlilerin görüşlerine göre, derste kullanılan yöntem ve teknikler, öğrencilerin derse ilgisini artırmak ve öğrenme sürecini daha verimli kılmak için çeşitli uygulamalara dayanmaktadır. *Yöntem ve Teknikler* teması altında en çok tercih edilen yöntemlerden biri, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayan soru-cevap tekniğidir. Bu konuda bir katılımcı, *"Genelde anlatımdan sonra soru-cevap"* şeklinde açıklama yapmıştır (G2). Eğitsel oyunlar da sık kullanılan bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Bu konuda bir görevli, *"Eğitsel oyun olarak Değerler Eğitimi kitabının neredeyse tamamını oynadık"* ifadesiyle bu yöntemin önemini vurgulamıştır (G8). Bunun yanında, derslerde görsel ve işitsel materyallerin kullanımının öğrencilerin ilgisini çektiği belirtilmiş, bir katılımcı bu durumu *"Materyal hazırlama, örnek olay"* sözleriyle ifade etmiştir (G3).

Ders içi etkinliklerde gezi ve uygulamalı faaliyetlerin etkisi de önemli bir yer tutmaktadır. Cami ve türbe gezileri gibi etkinliklerin öğrencilerin derse olan ilgisini artırdığı belirtilirken, bir katılımcı "*Şaban-ı Veli Türbesi'ne gittik*" diyerek bu tür etkinliklerin eğitim sürecine katkısını dile getirmiştir (G4). Ayrıca, hikaye anlatımı, şiir ve enstrüman çalma gibi yaratıcı yöntemlerin zaman zaman kullanıldığı da ifade edilmiştir.

Yöntem ve Tekniklerin Yeterlik Durumu teması kapsamında ise katılımcılar, kullanılan yöntemlerin yeterli olduğu kadar, zaman ve imkân eksikliğinden kaynaklanan yetersizlikler yaşandığını da belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar, "*Yeterli olduğunu düşünüyorum*" diyerek mevcut yöntemlerin etkili olduğunu savunurken (G5), diğerleri daha fazla ders saati ve etkinlik imkânı sağlanması gerektiğini dile getirmiştir. Örneğin, bir görevli, "*Daha fazla zaman ayrılabilse daha faydalı olacaktır*" şeklinde görüş bildirmiştir (G2). Ayrıca, uygulamalı faaliyetlerin azlığı da bir eksiklik olarak görülmüş, bir katılımcı bu durumu "*Daha çok materyal hazırlanabilir*" sözleriyle ifade etmiştir (G8).

Din eğitimi dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersizlik nedenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, zaman ve imkân eksikliğinin temel bir sorun olduğu görülmektedir. Katılımcı "*Daha fazla zaman ayrılabilse daha faydalı olacaktır*" ifadeleriyle (G2) mevcut sürelerin yetersizliğine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde bir başka katılımcı, "*Daha fazla birlikte vakit geçirmeliyiz*" diyerek (G6) derslerin etkili olabilmesi için daha fazla zaman ayrılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, "*Eskiye göre birçok şey yapabiliyoruz ama daha fazlası yapılabilir*" değerlendirmesi (G9), mevcut çabaların yetersizlik algısını tamamen ortadan kaldırmadığını göstermektedir. Uygulamalı faaliyetlerin eksikliği de katılımcılar tarafından bir diğer yetersizlik unsuru olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda bir görüşte, "*Çocuklarımızın sosyal alanlarda birebir görmeleri önemli*" ifadesiyle (G2) uygulamalı öğrenme deneyimlerinin önemine dikkat çekilmiş; bir başka değerlendirme ise, "*Daha çok materyal hazırlanabilir*" ifadesiyle (G8) eğitimin materyal eksikliği açısından desteklenmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Bu bulgular, Din Eğitimi dersinin verimli bir şekilde işlenmesi için çeşitli yöntemlerin kullanımının önemini vurgulamakta ve eksik kalan yönlerin giderilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca din eğitimi derslerinin etkili olabilmesi için sürelerin artırılması, uygulamalı faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve materyal desteğinin güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.6 Eğitim Materyallerinin Etkililiğine Yönelik Bulgular

Katılımcıların Din Eğitimi kitaplarının/materyallerinin derste etkili olup olmadığına yönelik görüşleri Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6 Eğitim materyallerinin etkililiğine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Kitapların Yeterliliği	Yeterli	G7, G9, G10	"Yeterlidir. Kavramları anlamaları açısından destek olursak kavram yanlışsını gideriyor." (G7) "Genel anlamda yeterli. Yayınlarımızın yeterli olduğunu düşünüyorum. Tabi çok farkındalık oluşturuyor." (G9) "Öğreticinin maharetine bağlı olarak kitaptaki konuların anlatımı zenginleştirilebilir." (G10)
	Yetersiz	G1, G3, G4, G5, G8	"Kılavuz kitapçık verildi sadece onu da kısıtlı bir şekilde kullanıyoruz." (G1) "Verilen 2 ciltlik kitap yeterliydi ama yenilenmeye açık öğreticiler lazım." (G3) "Kitap daha çok oyunlarla öğretme yoluna gitmiş. Yaşı küçük çocuklar için uygun olsa da yaşı büyük çocuklar için konu anlatımı biraz eksik kalmış." (G4) "Yetersiz olduğu durumlarda biz hikayelerle oyunlarla o eksikliği kapatıyoruz." (G5)
	Geliştirilebilir	G2, G6, G8, G11	"Şu an için yeterli ama geliştirilebilir." (G2) "Çocuklar bu kitapları kendileri okuduklarında % 60-70 giderir kavram yanlışsını." (G6) "Daha fazla materyal hazırlanmalı ve çocukların psikolojisi göz önünde bulundurularak hazırlanmalı kitaplar." (G8) "Eğer kabiliyetini geliştirmemişse veya yılların tecrübesi yoksa normal düz anlatım şimdiki çocuklara uygun değil." (G11)

Tablo 4.6'nın devamı

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Öğretme Etkisi	Çocukların Soruları ve İhtiyaçları	G2, G4, G8, G11	"Çocuklarımız internette gördükleri her bilginin doğru olmadığını bizden öğreniyorlar." (G2) "Melekler kavramı olarak meleklerin nasıl bir varlık olduğunu soruyorlar." (G4), "Allah nasıl var oldu? Öncesinin olmaması ne demek? Bunları küçükler anlayamıyorlar." (G8) "Oradaki bir konuyu çocuk yanlış anlarsa anlatıcının bunu aşması gerekiyor." (G11)
	Kavramlara Etkisi	G3, G6, G7, G9, G10	"Kavram yanlışsı sadece bu kitaptan olacak iş değil." (G3) "Çocuklar bu kitapları kendileri okuduklarında % 60-70 giderir kavram yanlışsını." (G6) "Kavramları anlamaları açısından destek olursak kavram yanlışsını gideriyor." (G7) "Yayınlarımızın yeterli olduğunu düşünüyorum." (G9) "Kavram yanlışsını gideriyor." (G10)
	Alternatif Çözümler	G5, G8, G10, G11	"Hikayelerle oyunlarla o eksiği kapatıyoruz." (G5) "Çocukların psikolojisi göz önünde bulundurularak hazırlanmalı kitaplar." (G8) "Kişiye bağlı. Diyanetteki bir materyali alarak çok farklı bir anlatma yöntemini kullanmalı." (G11)

Katılımcıların, din eğitimi kitaplarının ve materyallerinin dersteki etkililiği hakkındaki görüşleri incelendiğinde, kitapların yeterliliği konusunda farklı görüşler öne çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, mevcut kitapların öğrencilerin kavramları anlamalarına yardımcı olduğunu ve genelde yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı, "Yeterlidir. Kavramları anlamaları açısından destek olursak kavram yanlışsını gideriyor" (G7) şeklinde değerlendirme yapmıştır. Ancak bazı katılımcılar, kitapların yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı, "Kılavuz kitapçık verildi sadece onu da kısıtlı bir şekilde kullanıyoruz" (G1) diyerek materyallerin kullanımındaki sınırlılıklara dikkat çekmiştir. Ayrıca, kitapların daha çok oyunlarla öğretme yoluna gittiği, ancak bu yaklaşımın yaşça büyük çocuklar için eksik kaldığı belirtilmiştir (G4).

Bazı katılımcılar, mevcut materyallerin geliştirilebileceğini ifade etmiştir. Örneğin, bir katılımcı, "Şu an için yeterli ama geliştirilebilir" (G2) demiştir. Diğer bir katılımcı ise, "Daha fazla materyal hazırlanmalı ve çocukların psikolojisi göz önünde bulundurularak hazırlanmalı kitaplar" (G8) önerisinde bulunmuştur. Bu bulgular, kitapların geliştirilebileceği ve içeriğin daha uygun hale getirilebileceği yönünde bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Öğretime etkisi açısından, katılımcılar, kitapların çocukların soruları ve ihtiyaçları üzerindeki etkisine de dikkat çekmişlerdir. Bir katılımcı, “Çocuklarımız internette gördükleri her bilginin doğru olmadığını bizden öğreniyorlar” (G2) diyerek, kitapların öğretici rolüne vurgu yapmıştır. Ayrıca, bazı katılımcılar kavram yanılgısının kitaplar aracılığıyla giderilebileceğini, ancak bu sürecin yalnızca kitaplarla değil, öğreticinin desteğiyle mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı, “Kavram yanılgısı sadece bu kitaptan olacak iş değil” (G3) demiştir.

Son olarak, bazı katılımcılar alternatif çözümler önererek, materyallerin yanı sıra farklı öğretim yöntemlerinin de kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı, “Hikayelerle oyunlarla o eksiği kapatıyoruz” (G5) diyerek, alternatif öğretim tekniklerinin önemine değinmiştir. Ayrıca, bir başka katılımcı, “Kişiye bağlı. Diyanetteki bir materyali alarak çok farklı bir anlatma yöntemini kullanmalı” (G11) şeklinde bir görüş bildirmiştir. Bu, materyallerin tek başına yeterli olmadığını, öğretmenin yaratıcı yaklaşımlarının da önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

4.7 Ergenlik Döneminin Derse Etkisine Yönelik Bulgular

Öğrencinin, ergenlik dönemine girmesinden dolayı dersin işlenmesine mâni olan durum olup olmadığına yönelik görüşler Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7 Ergenlik döneminin derse etkisine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Davranışsal Sorunlar	Agresiflik ve Karşı Gelme	G1, G2	G1: "Agresiflik, evdeki bakıcılara sert davranma, karşı gelme gibi." G2: "Hocasına veya evdeki görevliye karşı istediğini yapma arzusunda oluyor."
	Kendini İspat Etme ve Hükmetme	G2, G4, G5	G2: "Biraz daha hükmetme... kuralları koymaya yönelimine giriyorlar." G4: "Kendi benlik algısını, kendi farkındalığını oluşturmaya çalışıyor." G5: "Küçüklerin arasında kendini büyük görüyor, kanıtlamaya çalışıyor."
	Ders Sabotajı ve Kapris	G7, G8, G10	G7: "Masaya vurma, odayı terk etme, dersi terk etme şeklinde kaprisler yapabiliyor." G8: "Ders anlatırken telefonla çok oynuyorlar." G10: "Alınganlık, kapris, derse iştirak etmeme gibi problemler olduğunda çözmeye çalışıyorum."

Tablo 4.7'nin devamı

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Psikolojik Sorunlar	Travmalar ve Alınganlık	G10, G11	G10: "Öğrenci bunu bir alınganlık haline getirmişse dikkatini başka yöne dağıtarak derse devam etmeye çalışıyoruz." G11: "Ailesinden veya akranlarından bir travma yaşamış olabiliyor çocuklar."
	Kendini Ötelenmiş Hissetme	G8, G9	G8: "Onları o halleriyle kabul edip hatalarını açık açık yüzlerine vurmaktan anlatmak gerekir." G9: "Kendini ötelenmiş hissetmemesi gerekiyor. O zaman derse daha dikkatli ve meyilli oluyorlar."
Sosyal İlişkilerle İlgili Sorunlar	Karşı Cinsle İlgilenme	G2, G6, G9	G2: "Ergenlik döneminde kız arkadaş edinme, fiziksel değişiklikler olabiliyor." G6: "Kız arkadaş konusunda birbirlerine laf atıyorlar." G9: "Kız çocukları karşı cinsle karşı ilgi duymaya başlıyorlar."
	Çatışma ve Sorgulama Eğilimleri	G4, G9	G4: "Çevresindeki arkadaşlarıyla ve annelerle çatışıyor." G9: "Dini şeyleri sorgulama, hak, adalet konularını sorgulama, ahiret ile ilgili konuları sorgulama artış gösteriyor."
Öğretim Süreciyle İlgili Problemler	Ders İlgisizliği ve Dikkat Dağınıklığı	G8, G9	G8: "Materyal bu dikkati toplamaya yardımcı oluyor." G9: "Dikkatlerini toplamak zor oluyor ama gençlik problemlerinden yola çıkarak gençliğin dünyasına girmeye çalışıyoruz."
	Birebir Eğitim ve Motivasyon	G2, G4	G2: "Bu dönemdeki çocuklarımızla birebir ders yapmak daha önemli ve güzel bir yöntem." G4: "Özel olarak konuşmak, öğrenciyle birebir görüşmek daha etkili oluyor."

Ergenlik dönemine giren öğrencilerin dersin işlenişine etkisi, katılımcıların çeşitli görüşleriyle incelenmiştir. Davranışsal sorunlar kategorisinde, agresiflik ve karşı gelme, ergenlik dönemiyle ilişkili önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Bir katılımcı, "Agresiflik, evdeki bakıcılara sert davranma, karşı gelme gibi" (G1) şeklinde ifade ederken, bir diğer katılımcı, "Hocasına veya evdeki görevliye karşı istediğini yapma arzusunda oluyorlar" (G2) diyerek, öğrencilerin davranışsal değişimlerini vurgulamıştır. Ayrıca, öğrencilerin kendilerini ispat etme ve hükmetme eğilimleri de dikkat çekmektedir. Bir katılımcı, "Biraz daha hükmetme... kuralları koymaya yönelimine giriyorlar" (G2) şeklinde bir gözlemde bulunmuş, başka bir katılımcı ise, "Kendi benlik algısını, kendi farkındalığını oluşturmaya çalışıyor" (G4) diyerek ergenlik dönemindeki öğrencilerin kendilerini ifade etme çabalarını belirtmiştir.

Psikolojik sorunlar açısından, öğrencilerin travmalar yaşaması ve alınganlık gibi durumlarla derse olumsuz etkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Bir katılımcı, "Öğrenci bunu bir alınganlık haline getirmişse dikkatini başka yöne dağıtarak derse devam etmeye çalışıyoruz" (G10) diyerek, psikolojik sorunların ders sürecindeki etkilerini açıklamıştır. Diğer bir katılımcı ise, "Ailesinden veya akranlarından bir travma yaşamış olabiliyor çocuklar" (G11) şeklinde psikolojik zorlukların öğrencilerin dikkatini dersten uzaklaştırabileceğine dikkat çekmiştir.

Sosyal ilişkilerle ilgili sorunlar da ergenlik dönemiyle bağlantılıdır. Karşı cinsle ilgilenme, öğrencilerin sosyal etkileşimlerini etkileyen önemli bir faktördür. Bir katılımcı, "Ergenlik döneminde kız arkadaş edinme, fiziksel değişiklikler olabiliyor" (G2) demiş, bir diğeri ise, "Kız çocukları karşı cinse karşı ilgi duymaya başlıyorlar" (G9) şeklinde gözlemlerini paylaşmıştır. Çatışma ve sorgulama eğilimleri de ergenlik dönemiyle ilişkilendirilen bir diğer önemli sorundur. Bir katılımcı, "Çevresindeki arkadaşlarıyla ve annelerle çatışıyor" (G4) derken, bir diğeri, "Dini şeyleri sorgulama, hak, adalet konularını sorgulama, ahiret ile ilgili konuları sorgulama artış gösteriyor" (G9) şeklinde ergenlik dönemiyle gelen sorgulama eğilimlerini dile getirmiştir.

Öğretim süreciyle ilgili problemler arasında, ders ilgisizliği ve dikkat dağınıklığı önemli bir yer tutmaktadır. Bir katılımcı, "Materyal bu dikkati toplamaya yardımcı oluyor" (G8) demiş, bir diğeri ise, "Dikkatlerini toplamak zor oluyor ama gençlik problemlerinden yola çıkarak gençliğin dünyasına girmeye çalışıyoruz" (G9) diyerek, öğrencilerin dikkatini çekmenin zorluklarına dikkat çekmiştir. Birebir eğitim ve motivasyon, ergenlik dönemindeki öğrencilerle yapılan derslerde daha etkili bir yöntem olarak öne çıkmıştır. Bir katılımcı, "Bu dönemdeki çocuklarımızla birebir ders yapmak daha önemli ve güzel bir yöntem" (G2) derken, bir diğeri ise, "Özel olarak konuşmak, öğrenciyle birebir görüşmek daha tesirli oluyor" (G4) diyerek, birebir etkileşimin öğretim sürecindeki önemini vurgulamıştır.

4.8 Öğrenci Sayısının ve Öğrenciler Arasındaki Yaş Farkının Din Eğitimi Dersine Yönelik Bulgular

Din Eğitimi dersinde öğrenci sayısı ve yaş farkının etkisine yönelik katılımcı görüşleri Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8 Öğrenci sayısının ve yaş farkının sürece etkisine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Öğrenci Sayısı	Sorun Olmaması	G1, G2, G3, G4, G7, G10, G11	"Hayır. Gayet normal sayılar sıkıntı yok." (G11) "Hayır sayı sorun olmuyor." (G3)
	Sorun Oluşması	G5, G6	"7 kişi fazla oldu. Sorun oluyor." (G6) "Çocuk sayısı fazla olduğu zaman sıkıntı oluyor." (G5)
Yaş Farkı	Yaş Farkının Sorun Olması	G1, G2, G3, G4, G5, G7, G8	"Yaş farkı sorun oluyor." (G4) "Ortaokul ile ilkököl öğrencileri arasında konuları nasıl anlatacağımı şaşırıyorum." (G7)
	Yaş Farkının Sorun Olmaması	G6, G10, G11	"Yaş farkı yok, bu yüzden sorun olmuyor." (G6) "Çok yaş farkı yok ama zeka seviyesi düşük olan öğrencilerle daha çok ilgilenmemiz gerekiyor." (G11)
Öğrencilerin Farklılıkları	Sağlık ve Zeka Seviyesi Farklılıkları	G2, G11	"Sağlıklı olan diğer öğrenciler dersini zorlaştırabiliyor." (G2) "Zeka seviyesi düşük olan öğrencilerle daha çok ilgilenmemiz gerekiyor." (G11)
	Büyüklerin Küçükleri Baskılaması	G8	"Küçük çocukların davranışlarını baskılamaya çalışıyordu." (G8)
	Küçük ve Büyüklere Farklı Yaklaşımlar	G5, G7	"Yaşı küçük olanlara farklı, ergenlere farklı davranmamız gerekiyor." (G5) "Küçükler soyuttan anlamıyor, onlara somut verilerle yaklaşmam gerekiyor." (G7)

Din Eğitimi dersindeki öğrenci sayısı ve yaş farkının sürece etkisi, katılımcıların farklı görüşleriyle ele alınmıştır. Öğrenci sayısının etkisine yönelik olarak, katılımcıların çoğu sınıf mevcudunun sorun oluşturmadığını belirtmiştir. Bir katılımcı, "Hayır. Gayet normal sayılar sıkıntı yok" (G11) diyerek öğrenci sayısının derse olumsuz bir etkisi olmadığını vurgulamıştır. Ancak bazı katılımcılar, öğrenci sayısının fazla olmasının sıkıntı yarattığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, "7 kişi fazla oldu. Sorun oluyor" (G6) diyerek öğrenci sayısının artışının sınıf yönetiminde zorluklara yol açtığını dile getirmiştir.

Yaş farkının etkisiyle ilgili olarak, bazı katılımcılar yaş farkının derse olumsuz etkiler yarattığını belirtmiştir. Bir katılımcı, "Yaş farkı sorun oluyor" (G4) diyerek yaş farklılıklarının eğitim sürecinde zorluk oluşturduğunu ifade etmiştir. Başka bir katılımcı ise, "Ortaokul ile ilkokul öğrencileri arasında konuları nasıl anlatacağımı şaşıryorum" (G7) şeklinde yaş farkının öğretim yöntemlerini zorlaştırabileceğini dile getirmiştir. Diğer yandan, bazı katılımcılar yaş farkının sorun yaratmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, "Yaş farkı yok, bu yüzden sorun olmuyor" (G6) diyerek yaş farkının derse olumsuz bir etkisi olmadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin farklılıkları da dersin sürecini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Sağlık ve zekâ seviyesi farklılıkları, bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bir katılımcı, "Sağlıklı olan diğer öğrenciler dersini zorlaştırabiliyor" (G2) diyerek sağlık durumu açısından farklılıkların eğitim sürecini etkileyebileceğine dikkat çekmiştir. Zekâ seviyesi düşük öğrencilerle daha fazla ilgilenilmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Bir katılımcı, "Zekâ seviyesi düşük olan öğrencilerle daha çok ilgilenmemiz gerekiyor" (G11) diyerek bu öğrencilerin özel bir dikkat gerektirdiğini vurgulamıştır.

Büyüklerin küçükleri baskılaması ve yaş gruplarına yönelik farklı yaklaşımlar da kategoriler arasında yer almaktadır. Bir katılımcı, "Küçük çocukların davranışlarını baskılamaya çalışıyordu" (G8) diyerek, büyük öğrencilerin küçüklerle ilgili tutumlarını belirtmiştir. Ayrıca, küçük ve büyük öğrencilere yönelik farklı yaklaşımların gerekliliği de vurgulanmıştır. Bir katılımcı, "Yaşı küçük olanlara farklı, ergenlere farklı davranmamız gerekiyor" (G5) diyerek yaş farkına göre yaklaşım farklılıklarını belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise, "Küçükler soyuttan anlamıyor, onlara somut verilerle yaklaşmam gerekiyor" (G7) diyerek küçük yaş grubuna yönelik somut örneklerle öğretim yapmanın önemini vurgulamıştır.

4.9 Sevgi/Çocuk Evlerindeki Sorumlu ve Bakım Görevlilerinin Din Eğitimi Dersine Etkilerine Yönelik Bulgular

Sevgi/Çocuk Evlerindeki sorumlular veya bakım görevlilerinin Din Eğitimi dersine katkılarına yönelik bulgular Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9 Sorumlu ve bakım görevlilerinin Din Eğitimi dersine etkisine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Derse Yardımcı Olma Durumu	Görevlilerin Destek Olması	G1, G5, G8, G9, G11	"Görevliden görevliye değişiyor. Çocuklara abdest aldırıyor, yerlerine oturtuyor." (G1) "Ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorlar." (G5) "Benim gittiğim evlerde bakım elemanları dindar insanlardı." (G8) "Oluyorlar. Bazıları teşvik ediyor." (G9) "Evet, yardımcı oluyorlar." (G11)
	Görevlilerin Destek Olmaması	G4, G6	"Hiç yardımcı olmayıp ket vurmaya çalışanlar da var." (G4) "O evdeki abi veya annenin de bizimle birlikte kılması gerekir. Uygulama noktasında zayıflar." (G6)
Derse Hazırlık Süreci	Çocukların Derse Hazırlanması	G2, G7, G10	"Genel manada yardımcı olan görevliler oluyor. Çocuklarımızı derse hazırlama noktasında da bize yardımcı oluyorlar." (G2) "Küçük olan evimdeki çocukların giyim kuşamlarını düzeltmelerini sağlıyorlar." (G7) "Çocuklara daha çok bize saygı göstermeyi, derse hazırlık ve motivasyon sağlamayı öğretiyorlar." (G10)
	Evdeki Faaliyetlerle Konunun Pekiştirilmesi	G6	"O hafta verdiğim konunun bütün hafta evde uygulanıyor olması daha pekiştirici oluyor." (G6)
	Derse İlgi ve Takip Sağlanması	G1, G3, G11	"Bakım görevlisi kendisi de derse iştiaak edince çocuklar daha dikkatle dinliyor." (G1) "Dini hassasiyeti olan bakım elemanları çocukları hazırlama konusunda yardımcı oluyor." (G3) "Anneler sürekli onlarla beraber olan kişiler olarak disiplini sağlamaları gerek." (G11)
Görevlilerin Çocuklara Etkisi	Manevi ve Sosyal Gelişimdeki Etkiler	G2, G7, G8	"Görevlilerin çoğu dinî eğitimi konusunda eksik ama sosyal yönlerini geliştirdiklerini düşünüyorum." (G2) "Annelerimiz, dinin kitaplarda yazanı değil hayatta uygulanacak bir yaşam olduğunu gösteriyorlar." (G7) "Çocuklara sureleri ezberletme konusunda katkıda bulunuyorlardı." (G8)
	Davranış ve Değerler Üzerindeki Olumsuz Etkiler	G2, G6	"Çocuklarımız geçici bakım elemanlarının tavsiyelerine uyduklarında çok cimri veya savurgan olabiliyorlar." (G2) "Bakım görevlileri uygulattırma noktasında zayıf kalıyorlar." (G6)
	Çocukların Disiplin ve Motivasyonu Üzerindeki Etkiler	G11	"Anneler çocukların davranışlarını yönlendirmede çok etkili. Çocuklar derslere heyecanla hazırlanıyorlar." (G11)

Sevgi/Çocuk Evlerindeki sorumlular veya bakım görevlilerinin Din Eğitimi dersine katkıları, katılımcıların farklı görüşleriyle ele alınmıştır. Katılımcıların bir kısmı, görevlilerin derse yardımcı olduğunu belirtmiş ve bu yardımların çocukların derslere hazırlanmasında önemli rol oynadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, "Görevliden görevlilere değişiyor. Çocuklara abdest aldırıyor, yerlerine oturtuyor" (G1) diyerek, görevlilerin uygulamalı destek sunduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, bazı katılımcılar görevlilerin ellerinden gelen desteği sağladıklarını belirtmiştir, örneğin, "Ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorlar" (G5). Ancak, bazı durumlarda görevlilerin destek sunmadığı ve hatta engellemeye çalıştığına dair görüşler de bulunmaktadır. Bir katılımcı, "Hiç yardımcı olmayıp ket vurmaya çalışanlar da var" (G4) diyerek, bazı durumlarda desteğin yetersiz olduğunu vurgulamıştır.

Derse hazırlık sürecinde ise, bazı katılımcılar görevlilerin çocukları derse hazırlamada önemli katkılar sunduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı, "Genel manada yardımcı olan görevliler oluyor. Çocuklarımızı derse hazırlama noktasında da bize yardımcı oluyorlar" (G2) diyerek görevlilerin hazırlık sürecindeki katkılarını belirtmiştir. Ayrıca, bazı görevlilerin çocukların giyim kuşamlarını düzeltmeleri ve saygı gösterme konularında öğretici oldukları ifade edilmiştir. Diğer bir katılımcı, "Çocuklara daha çok bize saygı göstermeyi, derse hazırlık ve motivasyon sağlamayı öğretiyorlar" (G10) diyerek, görevlilerin ders öncesindeki motivasyon sağlama görevini yerine getirdiğini vurgulamıştır. Evdeki faaliyetlerle konunun pekiştirilmesi de önemli bir etki olarak öne çıkmıştır; bir katılımcı, "O hafta verdiğim konunun bütün hafta evde uygulanıyor olması daha pekiştirici oluyor" (G6) diyerek, evdeki uygulamanın çocuklar için öğretici olduğunu ifade etmiştir.

Görevlilerin çocuklar üzerindeki etkisi de değerlendirilmiştir. Bazı katılımcılar, görevlilerin manevi ve sosyal gelişime katkı sağladığını belirtmiş ve "Görevlilerin çoğu dinî eğitim konusunda eksik ama sosyal yönlerini geliştirdiklerini düşünüyorum" (G2) şeklinde bir görüş bildirmiştir. Ayrıca, bir katılımcı, "Annelerimiz, dinin kitaplarda yazanı değil hayatta uygulanacak bir yaşam olduğunu gösteriyorlar" (G7) diyerek, görevlilerin dinî bilgiyi sadece kitapla sınırlı tutmayıp, yaşam pratiğine dönüştürdüklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte, bazı olumsuz etkiler de dile getirilmiştir. Bir katılımcı, "Çocuklarımız geçici bakım elemanlarının tavsiyelerine

uyduklarında çok cimri veya savurgan olabiliyorlar" (G2) diyerek, bazen görevlilerin öğretmenlerinin çocukların değerleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca görevlilerin çocukların disiplin ve motivasyonu üzerindeki etkisi de önemlidir. Bir katılımcı, "Anneler çocukların davranışlarını yönlendirmede çok etkili. Çocuklar derslere heyecanla hazırlanıyorlar" (G11) diyerek, görevlilerin disiplin ve motivasyon sağlama konusunda önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir.

4.10 Uygulanan Din Eğitimi Programı ile İlgili Sorunlara Yönelik Bulgular

Görevlilerin Din Eğitimi programı ile ilgili yaşadıkları sorunlara yönelik bulgular Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10 Programda yaşanan sorunlara yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Programın İçeriği	Yüzeysel Bilgiler	G1, G4	"Kitap yüzeysel bilgiler içeriyor." (G1) "Program çok afaki kalıyor." (G4)
	Zenginleştirme İhtiyacı	G1, G7, G8	"Biraz daha fazla sosyal faaliyet içermeli." (G1) "Farklı etkinliklerle yapılan çok hoş oluyor." (G7) "Daha fazla oyun konulabilir." (G8)
	Yaş Gruplarına Uygunluk Eksikliği	G8, G4, G7	"Lise çağındaki çocuklara ayrı bir kitap hazırlanabilir." (G8) "Öğrenci seviyesine uygun denilebilir." (G4) "Bazı konular öğrencilere cazip gelmiyor." (G7)
Uygulama ve Öğretim	Öğreticinin Rolü	G10, G11, G5	"Seviyeyi öğretici kendi maharetiyle öğrenciye göre ayarlar." (G10) "Öğretici kendi kabiliyetine göre konuları çocuklara uyarlar." (G11) "Biz kendi çabalarımızla..." (G5)
	Araç-Gereç Eksikliği	G2, G4	"Zaman zaman araç gereçlerde o alanı bulamayabiliyoruz." (G2) "Yerel imkanlarla farklı etkinlikler olabilir." (G4)
	Açıklık ve Anlaşılabilirlik Sorunları	G4, G1, G2	"Din eğitimi programı açık ve anlaşılabilir bir şekilde ama geliştirilebilir." (G2) "Çok da açık ve anlaşılır değil." (G4) "Biraz daha yüzeysel." (G1)

Din Eğitimi programı ile ilgili yaşanan sorunlar, katılımcıların görüşleri doğrultusunda programın içeriği ile uygulama ve öğretim temalar altında toplanmıştır. Programın içeriğiyle ilgili olarak, bazı katılımcılar içeriklerin yüzeysel olduğunu ve programın

çok genel kaldığını ifade etmiştir. Bir katılımcı, "Kitap yüzeysel bilgiler içeriyor" (G1) diyerek, ders materyallerinin derinlikten yoksun olduğunu vurgulamıştır. Diğer bir katılımcı ise, "Program çok afaki kalıyor" (G4) şeklinde görüş bildirerek, programın daha somut ve kapsamlı hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Programın zenginleştirilmesi gerektiği konusunda da bazı görüşler öne çıkmıştır. Katılımcılar, programa daha fazla sosyal faaliyet ve etkinlik eklenmesini önermiştir. Bir katılımcı, "Biraz daha fazla sosyal faaliyet içermeli" (G1) diyerek, programın etkinlik boyutunun artırılmasını talep etmiştir. Diğer katılımcılar da benzer şekilde, "Farklı etkinliklerle yapınca çok hoş oluyor" (G7) ve "Daha fazla oyun konulabilir" (G8) ifadeleriyle programın daha etkileşimli ve eğlenceli hale getirilmesinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca, yaş gruplarına uygunluk eksikliği de bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bir katılımcı, "Lise çağındaki çocuklara ayrı bir kitap hazırlanabilir" (G8) önerisiyle, farklı yaş gruplarına uygun içeriklerin hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar da programın bazı konularının öğrencilere cazip gelmediğini ifade etmiştir.

Uygulama ve öğretim sürecinde ise, öğreticilerin rolü önem kazanmıştır. Katılımcılar, öğreticilerin seviyeyi öğrencilere uygun hale getirmede esnek ve yetenekli olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı, "Seviyeyi öğretici kendi maharetiyle öğrenciye göre ayarlar" (G10) diyerek, öğreticilerin ders içeriğini öğrencilere göre adapte etme yeteneklerini övmüştür. Ayrıca, bazı katılımcılar, "Öğretici kendi kabiliyetine göre konuları çocuklara uyarlar" (G11) diyerek, öğreticilerin bireysel çabalarıyla dersin etkisini artırdıklarını ifade etmiştir.

Diğer bir sorun ise araç-gereç eksikliğidir. Katılımcılar, zaman zaman gerekli araç ve gereçlerin eksik olduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı, "Zaman zaman araç gereçlerde o alanı bulamayabiliyoruz" (G2) diyerek, derslerde kullanılan materyallerin yetersizliğine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, "Yerel imkanlarla farklı etkinlikler olabilir" (G4) ifadesiyle, mevcut koşullar altında farklı yöntemlerle etkinliklerin gerçekleştirilebileceği önerilmiştir. Programın açıklığı ve anlaşılabilirliği konusunda bazı sorunlar dile getirilmiştir. Bir katılımcı, "Din eğitimi programı açık ve anlaşılabilir bir şekilde ama geliştirilebilir" (G2) diyerek, programın anlaşılır olduğunu

ancak geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise, "Çok da açık ve anlaşılır değil" (G4) ve "Biraz daha yüzeysel" (G1) şeklinde ifadelerle, programın daha net ve derinlemesine olmasını gerektiğini vurgulamışlardır.

4.11 Çocukların En Çok Soru Yönelttiği Dinî Konular ile İlgili Bulgular

Çocukların görevlilere en çok soru yönelttiği dinî konular hakkındaki bulgular Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11 Çocukların görevlilere en çok soru yönelttiği dinî konulara yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
İnanç ve Ahiret	Ahiret, Ölüm ve Ölümünden Sonraki Hayat	G1, G5, G7, G9, G8	G1: "Ahiret konusunu soruyorlar." G5: "Cennet, cehennem, ahiret, duam kabul olmadı neden?" G8: "Liseli çocuklar en çok kıyamet ile ilgili sorular soruyorlar."
	Allah'ın Varlığı	G2, G4, G6, G8, G9	G2: "Allah'ın varlığı ve birliği konusunda sorular geliyor." G6: "Allah'ın varlığı ve bizi yaratması gibi, biz neden buradayız sorusunun cevabını arıyorlar." G8: "Allah dualarımızı niçin kabul etmiyor?"
Sosyal Medya ve Güncel Sorular	Sosyal Medya Kaynaklı Sorular	G1, G2, G8	G1: "İnternette, telefonda gördükleri sorular kafalarını karıştırıyor." G8: "TikTok'tan öğrendikleri soruları soruyorlar."
	Güncel İslami Konular	G2, G3, G4, G9	G2: "Kız arkadaş olmalı mı olmamalı mı diye soruyorlar." G4: "Ergenlerde kadın erkek ilişkileri dikkat çekiyor."
Psikolojik ve Sosyal Sorunlar	Sevgi ve Merhamet	G9, G10	G9: "Çok büyük bir sevgi ihtiyaçları var." G10: "Adalet, merhamet konusu da soruluyor."
	Kişisel ve Ailevi Problemler	G4, G6, G10	G4: "Anne babaları ile ilgili sorular oluyor." G10: "Haksızlığa uğrama, kendilerini haklı olduklarını ispat etme gibi konular geçiyor."

Tablo 4.11’e göre; çocukların dinî konulara yönelttikleri sorular, belirli temalar ve kategoriler altında toplanmaktadır. En fazla ilgi gösterilen alanlardan biri "İnanç ve Ahiret" konusudur. Katılımcı görevli görüşlerine göre, çocuklar sıkça ahiret, ölüm ve ölümden sonraki hayatla ilgili sorular sormaktadır. G1, "Ahiret konusunu soruyorlar,"

derken, G5, "Cennet, cehennem, ahiret, duam kabul olmadı neden?" şeklindeki sorularla çocukların meraklarını dile getirdiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, G8'in ifadesine göre, "Liseli çocuklar en çok kıyamet ile ilgili sorular soruyorlar," bu da ergenlerin bu temalara duyduğu ilginin arttığını göstermektedir.

Bir diğer önemli tema ise "Allah'ın Varlığı"dır. G2, "Allah'ın varlığı ve birliği konusunda sorular geliyor," diyerek çocukların bu konudaki merakını belirtmektedir. G6 ise, "Allah'ın varlığı ve bizi yaratması gibi, biz neden buradayız sorusunun cevabını arıyorlar," ifadesiyle varoluşsal sorgulamaların da ön plana çıktığını ifade etmektedir. Ayrıca G8, "Allah dualarımızı niçin kabul etmiyor?" sorusuyla çocukların dualarına yönelik şüphelerini dile getirdiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal medya ve güncel konular da çocukların soru yöneltme eğilimlerini etkileyen önemli faktörlerdir. G1, "İnternette, telefonda gördükleri sorular kafalarını karıştırıyor," diyerek sosyal medyanın çocukların düşüncelerini nasıl şekillendirdiğine dikkat çekmektedir. G8, "TikTok'tan öğrendikleri soruları soruyorlar," şeklinde belirttiği gibi, popüler platformlardan edinilen bilgiler, çocukların sorgulama süreçlerini derinleştirmektedir.

"Psikolojik ve Sosyal Sorunlar" temasında, çocukların sevgi ve merhamet gibi temel insani duygulara yönelik ihtiyaçları belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. G9, "Çok büyük bir sevgi ihtiyaçları var," derken, G10 da "Adalet, merhamet konusu da soruluyor," diyerek bu duyguların önemine vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte G4, "Anne babaları ile ilgili sorular oluyor," ifadesiyle ailevi sorunların çocukların düşünce dünyasındaki yerini belirtmektedir. G10'un, "Haksızlığa uğrama, kendilerini haklı olduklarını ispat etme gibi konular geçiyor," şeklindeki açıklaması, çocukların sosyal adalet ve bireysel haklar konusundaki hassasiyetlerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, çocukların dinî ve sosyal bağlamda karmaşık düşüncelere sahip olduğunu ve bu konulara dair netlik aradıklarını göstermektedir. Çocukların bu alanlarda yönelttikleri sorular, onların dünyayı anlama çabalarının bir yansımasıdır.

4.12 Anlatımında En Çok Zorlanılan Konulara Yönelik Bulgular

Görevlilerin çocuklara en çok hangi konuyu anlatırken zorlandıklarına yönelik bulgular Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12 Çocuklara anlatımında en çok zorlanılan konulara yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
İnanç ve İman Konuları	Allah’ın Varlığı ve Birliği	G2, G6, G7, G8, G11	G2: "İmani noktadaki konuları anlatırken biraz daha zorlanıyoruz. Çünkü iman konuları ile alakalı çocuklarımız somut şeyler görmek istiyorlar." G8: "Allah’ın varlığı ve birliği, ezeli ve ebedi olması ve hiçbir şeye muhtaç olmamasını anlayamıyorlar." G11: "Allah’ın rahmeti ve merhameti yönünden cevaplıyoruz." G7: "Allah’ın bizi niçin yarattığı konusunu büyükler soruyor. Küçükler de soruyor ama bir süre sonra oyuna dalıp gidiyorlar."
	Kader ve Kaza	G6, G9	G6: "Kader-kaza konusunu anladıklarını düşünüyorken bir süre sonra tekrar aynı konuyu anlatmak zorunda kalmak." G9: "Kader, kaza ve adalet konularını anlatırken zorlanıyoruz."
	Ölüm ve Ahiret	G5, G7, G11	G5: "Ahireti anlatırken, ne zaman gerçekleşecek ahiret sorusu, ölüm nasıl olacak bu konularda zorlanıyoruz." G11: "Ölüm, ahiret, yeniden diriliş gibi soyut kavramlar."
Anne-Baba ve Aile İlişkileri	Anne-Baba	G1, G4, G8	G1: "Anne-baba konusunu anlatırken zorlanıyoruz. Onu da ileride anne baba olacakları için, bu amaçla anlatıyoruz." G4: "Neden orada olduklarını onlara anlatamıyorum çünkü kabul etmek istemiyorlar." G8: "Anne baba konusunu anlatırken zorlanıyoruz ama onların da bir gün anne baba olacaklarını anlatınca iş kolaylaşıyor."
	Ailevi ve Sosyal Adalet	G3, G7, G9	G3: "Baba hakkı. Benim babamın da mı hakkı var diye soruyorlar. Çok yaralılar." G7: "Allah neden onları da mutlu bir ailede yaratmadığını, birliktelik içerisinde oldukları bir yuvada olmadığını soruyorlar. Bunu anlatmakta zorlanıyoruz."
Soyut Kavramların Anlatımı	Melekler	G2, G6, G7	G2: "Mesela nefis, şeytan ve melek ile alakalı şeyleri söylediğimiz zaman iyiliğe sevk eden şeylerin Allah başta olmak üzere meleklerinin olduğunu anlatmak biraz zor oluyor."
	Cin ve Şeytan	G6, G7	G6: "... şeytan ve cinler konusu." G7: "Allah’ın varlığı ile alakalı konular, şeytan, cin konuları."
	Adalet ve Merhamet	G9, G11	G9: "Kader, kaza ve adalet konularını anlatırken zorlanıyoruz." G11: "Allah (cc) madem bu kadar merhametli de neden biz buradayız gibi içinden çıkamadığı sorular."

Araştırma bulguları, görevlilerin çocuklara belirli konuları anlatırken yaşadıkları zorlukları ortaya koymaktadır. En fazla zorlanılan konular arasında "İnanç ve İman Konuları" ön plana çıkmaktadır. Özellikle Allah'ın varlığı ve birliği gibi konular, çocuklar için anlamada zorlayıcı olmaktadır. Katılımcılardan G2, "İmani noktadaki konuları anlatırken biraz daha zorlanıyoruz. Çünkü iman konuları ile alakalı çocuklarımız somut şeyler görmek istiyorlar," şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca G8, bu kavramların anlaşılmasındaki zorluğu "Allah'ın varlığı ve birliği, ezeli ve ebedi olması ve hiçbir şeye muhtaç olmamasını anlayamıyorlar," şeklinde belirtmektedir.

Kader ve kaza konuları da zorlayıcı bir diğer alan olarak karşımıza çıkmaktadır. G6, "Kader-kaza konusunu anladıklarını düşünüyorken bir süre sonra tekrar aynı konuyu anlatmak zorunda kalmak," diyerek bu konudaki tekrarlayan zorlukları vurgulamaktadır. Ölüm ve ahiret temaları da benzer şekilde, G5'in "Ahireti anlatırken, ne zaman gerçekleşecek ahiret sorusu, ölüm nasıl olacak bu konularda zorlanıyoruz," ifadesiyle zorlayıcı bulunmakta, bu soyut kavramların çocuklar tarafından anlaşılması güç olmaktadır.

Aile ilişkileri ve sosyal adalet konularında da zorluklar yaşanmaktadır. Anne-baba ilişkilerinin anlatımında G1, "Anne-baba konusunu anlatırken zorlanıyoruz," derken, bu konuyla ilgili çocukların gelecekteki rolleri üzerinden açıklama yapmanın kolaylık sağladığını belirtmektedir. Ailevi ve sosyal adalet üzerine sorular, G3 ve G7'nin ifadeleriyle, aile içindeki haklar ve mutluluk arayışları üzerine yoğunlaşmaktadır. Son olarak, soyut kavramların anlatımı da önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Melekler, cinler ve şeytan gibi kavramlar, çocukların anlama seviyesine uygun bir şekilde aktarılmakta güçlük yaşanmaktadır. G2, "Melek ile alakalı şeyleri söylediğimiz zaman iyiliğe sevk eden şeylerin Allah başta olmak üzere meleklerinin olduğunu anlatmak biraz zor oluyor," şeklinde bir değerlendirmede bulunmaktadır. Bu bulgular, görevlilerin çocuklara dinî ve ahlaki konuları öğretirken karşılaştıkları zorlukların karmaşıklığını göstermektedir.

4.13 Çocuklarla Alakalı Karşılaşılan Güçlüklere Yönelik Bulgular

Sevgi/Çocuk Evlerinde eğitim veren görevlilerin çocuklarla alakalı ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarına yönelik bulgular Tablo 4.13’de sunulmuştur.

Tablo 4.13 Görevlilerin çocuklarla alakalı ne gibi güçlüklerle karşılaştıklarına yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Psikolojik Zorluklar	Çocukların Duygusal İhtiyaçları	G1, G4, G10	"Çocuklar daha çok sevgi açlığı içindeler. Onların bu sevgi ve ilgi açlığını karşılayamama endişesi çok oluyor." (G1) "Bu durumu nasıl atlatacak bunu düşünüyor çocuk." (G4) "Zihin dağınıklığı var. Kafalarının içinde çözülmeyi bekleyen aile problemleri onları zihinlerini dağıtıyor." (G10)
	Travmalar ve Geçmişteki Deneyimler	G2, G3	"Bazı travmaları var bu yüzden bazı konuları anlatırken zorlanabiliyoruz." (G2) "Kabuğunu kırmak zor, bir zırh örüyorlar." (G3)
Eğitim Problemleri	Derse Katılım ve Konsantrasyon Sorunları	G5, G6, G8, G9	"İlgi ve alakalarını derse çekmekte zorlanıyoruz. Devamlı oyun oynayıp TV izlemek istiyorlar." (G5) "Konsantrasyonlarını derse toplamak zor oluyor." (G6) "Dikkatleri çabuk dağılıyor. Derse katılmak istememe durumu oluyor." (G8) "Konsantrasyon konusunda sıkıntı yaşıyoruz." (G9)
	Oyun ve Dışarı Çıkma İstekleri	G6, G5, G9	"Küçükler daha fazla oyun oynamak istiyorlar." (G6) "Bizim derslerdeki zamanlarını oyunla veya dışarı çıkıp gezmekle harcamak istiyorlar." (G5) "Her birinin dikkatini toplamak, ilgilerini çekmeyi başarmak zor oluyor." (G9)
Ailevi Sorunlar	Ailevi Sorunlar	G4, G10, G11	"Annelerine, bize, birbirlerine yalan söylemeleri." (G7) "Çocukları evdeki bakıcı ile birlikte camiye götürmek gerekiyor." (G1) "Algı düşüklüğü, algılamada zayıflık oluyor." (G10) "Ev ortamında olması... Bu da disiplinsizliğe, gevşekliğe yol açabiliyor." (G10)
	Kimlik Problemleri	G10, G11	"Çocuklar annelerinin yeni yaptığı evlilikten dünyaya gelen bebeği sürekli dile getirmeye çalışıyorlar." (G10) "Çocuklar geçmişte yaşadıkları olaylardan bahsetmek istiyorlar." (G2)

Görevlilerin çocuklarla ilgili karşılaştıkları güçlükler, çeşitli temalar altında toplanmıştır. Psikolojik zorluklar arasında, çocukların duygusal ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. G1, "Çocuklar daha çok sevgi açlığı içindeler. Onların bu sevgi ve ilgi açlığını karşılayamama endişesi çok oluyor." derken, G4, "Bu durumu nasıl atlatacak bunu düşünüyor çocuk." ifadesini kullanmaktadır. G10 ise, "Zihin dağınıklığı var. Kafalarının içinde çözülmeyi bekleyen aile problemleri onları zihinlerini dağıtıyor." şeklinde belirtiyor. Travmalar ve geçmişteki deneyimler de önemli bir sorun alanıdır. G2, "Bazı travmaları var bu yüzden bazı konuları anlatırken zorlanabiliyoruz." derken, G3, "Kabuğunu kırmak zor, bir zırh örüyorlar." ifadesiyle çocukların kendilerini koruma çabalarına dikkat çekmektedir.

Eğitim problemleri, derse katılım ve konsantrasyon sorunlarıyla kendini göstermektedir. G5, "İlgi ve alakalarını derse çekmekte zorlanıyoruz. Devamlı oyun oynayıp TV izlemek istiyorlar." derken, G6, "Konsantrasyonlarını derse toplamak zor oluyor." ifadesini vurgulamaktadır. G8, "Dikkatleri çabuk dağılıyor. Derse katılmak istememe durumu oluyor." şeklinde bir gözlemde bulunmaktadır. Oyun ve dışarı çıkma istekleri de dikkat çekicidir. G6, "Küçükler daha fazla oyun oynamak istiyorlar." diye belirtirken, G5, "Bizim derslerdeki zamanlarını oyunla veya dışarı çıkıp gezmekle harcamak istiyorlar." diyor. G9 ise, "Her birinin dikkatini toplamak, ilgilerini çekmeyi başarmak zor oluyor." şeklinde bir ifade kullanmaktadır.

Ailevi sorunlar da önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır. G4, "Annelerine, bize, birbirlerine yalan söylemeleri." derken, G1, "Çocukları evdeki bakıcı ile birlikte camiye götürmek gerekiyor." ifadesini paylaşmaktadır. G10, "Algı düşüklüğü, algılamada zayıflık oluyor." diyerek durumu özetlemektedir. Son olarak, kimlik problemleri de gözlemlenmektedir. G10, "Çocuklar annelerinin yeni yaptığı evlilikten dünyaya gelen bebeği sürekli dile getirmeye çalışıyorlar." derken, G2, "Çocuklar geçmişte yaşadıkları olaylardan bahsetmek istiyorlar." ifadesiyle durumu desteklemektedir.

4.14 Sevgi/Çocuk Evlerindeki Derslerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bulgular

Sevgi/Çocuk Evlerindeki derslerin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik bulgular Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4.14 Derslerin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Dini ve Ahlaki Gelişim	Dini Bilgiler	G1, G5, G6, G8	"Çocuklar Kur'an okuması biliyorlar, sure biliyorlar, namaz kılmak, hadis gibi bilgilere sahipler." (G1) "Abdest alıyor namaza başlamak istiyor. Oruç tutmak istiyor." (G5) "Tesettüre girenler, namaza başlayanlar oldu." (G8) "Başladığımla geldiğim nokta aynı değil. Daha iyi dinleyip daha iyi cevaplar veriyorlar." (G6)
	Davranış Değişiklikleri	G2, G5, G6, G7	"Eğitim alan çocukların davranışları yaşantıları ailede olan çocuklara daha yakın." (G2) "Bundan sonra derse gittiğimde ‘Bana dua sure ezberletin ben de diğer arkadaşım gibi okumak istiyorum’ gibi olumlu sonuçlar elde ettik." (G5) "Onlarla arkadaş gibi sohbet edince bizimle aralarında bir bağ oluştu." (G9)
Bağ Kurma ve Güven	Eğitmen-Çocuk İlişkisi	G3, G6, G9, G10	"Evlerde ders verdiğim çocuklar büyüyor ve çocuklarıyla birlikte beni ziyarete geliyor." (G3) "Güvenilir bir kaynak arıyorlar. Faydalı olduğunu görüyorum." (G6) "Onlarla arkadaş gibi sohbet edince bizimle aralarında bir bağ oluştu." (G9) "Çocuklar bizi daha iyi kabulleniyor ve derslere karşı ilgi de otomatik olarak geliyor." (G10)
	Çocukların Kurdukları Olumlu Duygusal Bağ	G1, G2, G3, G10	"Çocuklar bizi her zaman yanında yakınında görmek istiyor." (G1) "Çocuklar, ‘Beni seviyor, beni değerli görüyor’ düşüncesi oluşuyor." (G10) "O sevgi ile intihardan vazgeçmiş çocuk." (G3)
Eğitim Sürecin Etkileri	İleriye Yönelik Olumlu Sonuçlar	G1, G2, G5, G11	"Eğitim almayan öğrencilerle daha sonradan karşılaşınca kötü alışkanlıklarından sıyrılmamış olarak görüyoruz." (G2) "Ders bitince de ‘Hocam Allah razı olsun, iyi ki anlattınız’ diye dönütler alıyorum." (G11) "İlk camiye götürdüğümde cemaat beni kovacak hale gelmişti ama şimdi sakın oturuyorlar." (G1)
	Psikolojik Katkıları	G3, G5, G7, G9	"Bizi seviyorlar ve bizden tatmin edici cevaplar alıyorlar." (G7) "Çocuklar, ‘Hocam Allah razı olsun, iyi ki anlattınız’ diyor." (G11) "Yolda görünce bile hocam diye karşılamaları çok güzel." (G3)

Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen derslerin çocuklar üzerindeki etkilerine bakıldığında; Dinî ve ahlaki gelişim açısından, katılımcılar çocukların Kur'an okuduğunu, sure bildiğini ve namaz kılma, hadis gibi dinî bilgilere sahip olduğunu ifade etmektedirler. G1, "Çocuklar Kur'an okuması biliyorlar, sure biliyorlar, namaz kılmak, hadis gibi bilgilere sahipler." derken, G5, "Abdest alıyor namaza başlamak istiyor. Oruç tutmak istiyor." diye belirtmektedir. Davranış değişiklikleri açısından, G2, "Eğitim alan çocukların davranışları, yaşantıları ailede olan çocuklara daha yakın." ifadesiyle olumlu gelişmeleri vurgulamaktadır. G5, "Derse gittiğimde 'Bana dua sure ezberletin, ben de diğer arkadaşım gibi okumak istiyorum' gibi olumlu sonuçlar elde ettik." demektedir.

Bağ kurma ve güven teması altında, eğitimci-çocuk ilişkisi güçlenmiştir. G3, "Evlerde ders verdiğim çocuklar büyüyor ve çocuklarıyla birlikte beni ziyarete geliyor." derken, G6, "Güvenilir bir kaynak arıyorlar. Faydalı olduğunu görüyorum." ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca, G1, "Çocuklar bizi her zaman yanında, yakınında görmek istiyor." diyerek olumlu duygusal bağların geliştiğini belirtmektedir. Eğitim sürecinin etkileri de gözlemlenmektedir. G2, "Eğitim almayan öğrencilerle daha sonradan karşılaşınca kötü alışkanlıklarından sıyrılmamış olarak görüyoruz." şeklinde bir gözlemlerde bulunmaktadır. Psikolojik katkılar açısından ise, G7, "Bizi seviyorlar ve bizden tatmin edici cevaplar alıyorlar." derken, G11, "Hocam Allah razı olsun, iyi ki anlattınız." diyerek derslerin olumlu etkilerini ifade etmektedir. Bu ifadeler, çocukların eğitime olan ilgisini ve eğitimciyle kurdukları güçlü bağları ortaya koymaktadır.

4.15 Verilen Dinî Eğitimin Kalıcılığını Sağlamak İçin Öneriler

Sevgi/Çocuk evlerindeki çocuklara verilen dinî eğitimin onların hayatlarında kalıcılığını sağlamak için öneriler Tablo 4.15'de sunulmuştur.

Tablo 4.15 Çocuklara verilen dinî eğitimin onların hayatlarında kalıcılığını sağlamak için öneriler

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Eğitim Sürecinin Devamlılığı	Sürekli İletişim ve Takip	G2, G3, G5, G8	"Evlerden ayrıldıktan sonra da görüşme devam ettirilmeli." (G2) "Hatta ben derse gittiğim zamanlarda onları iftara alırdım. Bu da onlarda çok etkileyici, kalıcı oluyor." (G3) "Dışarda gördüğümüzde de çocukla rehberlik devam etmeli." (G5) "İrtibatı koparmamalı. Onları hediyelerle ve birlikte yapılan gezilerle desteklemek lazım." (G8)
	Zaman ve Katılımın Artırılması	G4, G6, G9, G10	"Din eğitiminin zaman olarak çoğaltılması gerekir." (G4) "Okulda da sokakta da dinî yaşantısı olan şeylerle karşılaşırda daha etkili oluyor." (G6) "Daha sistemli ve daha sık aralıklarla dersler yapılabilir." (G9) "Din Eğitiminin hayatın bir parçası olduğunu kavramaları ile alakalı bir durum." (G10)
Öğretim Yöntemleri ve Uygulama	Yaşayarak Öğretim ve Örnek Olma	G3, G6, G10, G11	"Hayat sorunsuz değil, hayatla beraber akar, hayata rağmen değil." (G10) "Namaz vakti geldiğinde çocuklarla birlikte namaz kılıp da çıkmak, dinin hayatımın bir parçası olduğunu ve benim de bununla mutlu olduğumu onlara göstermek." (G10) "Biz onlara yaşayarak öğretmeye çalıştık." (G7) "Sadece derse girip çıkmamalıdır." (G3)
	Öğrencilere Uygulamalı Etkinlikler	G1, G2, G3, G7	"Hastane, huzurevi ziyareti, yoksullara iyilik gibi şeyler öğretebiliriz." (G1) "Onlarla kötü ortamlara karşı daha yakından görüşerek dostane uyarmalıyız." (G2) "Bunlar onların iç kontrollerine bir fren gibi oluyordu." (G3) "Ramazan ayında süslemeler alarak, evde daha manevi ve somut bir ortam kurarak anlatılanları daha etkili yapabiliriz." (G7)
Aile ve Sosyal Destek	Aile Desteği ve Katılımı	G7, G5, G8	"Bizim anlattığımız konunun annelerden destek alarak uygulamaya devam edilmesi etkili olur." (G7) "Dışarda da rehberlik devam etmeli." (G5) "İrtibatı koparmamalı. Onları hediyelerle ve birlikte yapılan gezilerle desteklemek lazım." (G8)
	Öğretmen-Çocuk Bağının Güçlendirilmesi	G1, G3, G8	"Çocuklar hocamın evine gittiklerinde çok etkileniyor." (G3) "Onları hediyelerle ve birlikte yapılan gezilerle desteklemek lazım." (G8) "İlk başta kendisini sevdirmesi gerekir." (G8)

Verilen dinî eğitimin kalıcılığını sağlamak için görevler tarafından çeşitli öneriler sunulmuştur. Eğitim sürecinin devamlılığı açısından, katılımcılar evlerden ayrıldıktan sonra da iletişimin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. G2, "Evlerden

ayrıldıktan sonra da görüşme devam ettirilmeli." derken, G3, "Hatta ben derse gittiğim zamanlarda onları iftara alırdım. Bu da onlarda çok etkileyici, kalıcı oluyor." ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca, çocuklarla dışarıda da rehberliğin devam etmesi gerektiği belirtilmektedir.

Zaman ve katılımın artırılması için, G4, "Din eğitiminin zaman olarak çoğaltılması gerekir." diyerek daha fazla zaman ayrılmasının önemine dikkat çekmektedir. G6, "Okulda da sokakta da dinî yaşantısı olan şeylerle karşılaşırса daha etkili oluyor." ifadesiyle, dinî eğitimin günlük yaşamın bir parçası haline getirilmesini önermektedir. Öğretim yöntemleri ve uygulama konusunda, katılımcılar yaşayarak öğretim ve örnek olmanın önemini vurgulamaktadır. G10, "Hayat sorunsuz değil, hayatla beraber akar, hayata rağmen değil." derken, G3, "Biz onlara yaşayarak öğretmeye çalıştık." ifadesiyle deneyim temelli öğrenmenin gerekliliğini belirtmektedir.

Öğrencilere uygulamalı etkinlikler düzenlenmesi de önerilmektedir. G1, "Hastane, huzurevi ziyareti, yoksullara iyilik gibi şeyler öğretebiliriz." derken, G7, "Ramazan ayında süslemeler alarak, evde daha manevi ve somut bir ortam kurarak anlatılanları daha etkili yapabiliriz." şeklinde önerilerde bulunmaktadır. Aile ve sosyal destek açısından, G7, "Bizim anlattığımız konunun annelerden destek alarak uygulamaya devam edilmesi etkili olur." diyerek ailelerin katılımının önemini vurgulamaktadır. Öğretmen-çocuk bağının güçlendirilmesi de önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır; G3, "Çocuklar hocamın evine gittiklerinde çok etkileniyor." ifadesiyle öğretmenlerin kişisel bağ kurmasının etkisini belirtmektedir. Bu öneriler, çocuklara verilen dinî eğitimin daha kalıcı olmasını sağlamaya yönelik etkili stratejiler sunmaktadır.

4.16 Çocukların Toplumda Daha İyi Bir Yetişkin Olması ve Psikolojik Durumunun Daha İyi Olması İçin Kurumların Nasıl Geliştirilebileceğine Yönelik Bulgular

Sevgi/Çocuk Evleri'ndeki çocukların topluma daha iyi bir yetişkin ve psikolojik durumu daha sağlam bir birey kazandırmak için kurumları nasıl geliştirebileceğine yönelik bulgular Tablo 4.16'da sunulmuştur.

Tablo 4.16 Sevgi/Çocuk Evleri'ndeki çocukların topluma daha iyi bir yetişkin ve psikolojik durumu daha sağlam bir birey kazandırmak için kurumları nasıl geliştirilebileceğine yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Eğitim	Manevi eğitim	G1, G2, G6, G9	- "Dinî eğitim vermenin önemini öncelikle vazifeliler öğrenmeli." (G1) - "Dinî eğitimin olmadığı hiçbir millet ayakta kalamaz." (G6) - "Değerler eğitiminin ve din eğitiminin daha da güzel bir şekilde yaygınlaştırılması gerekir." (G9)
	Psikolojik destek	G7, G8	- "Haftada bir gün de olsa bir psikoloğun eve gelip çocukların psikolojileriyle ilgilenmeleri gerekir." (G7) - "Evlere psikolog gönderimi artmalı." (G8)
	Hizmet içi eğitim	G3, G10	- "Seminerler her ne kadar iyi yapılıyor olsa bile sonrasında yapılan hizmetler yeterince anlatılmıyor." (G10) - "Tecrübe paylaşımları çoğaltılabilir." (G3)
Kurum	Bakım elemanlarının eğitimi	G4, G5, G8	- "Tüm görevliler daha iyi eğitilmeli, donanımlı olmalı." (G5) - "Personellerini bu konuyla alakalı olarak eğitmeli, insani yönünden girmeli konuya." (G4)
	Faaliyetlerin çeşitlendirilmesi	G1, G3, G8	- "Evler arası bilgi yarışması gibi faaliyetler düzenlenebilir." (G1) - "Eğitimler, seminerler artırılabilir." (G3) - "Doğum günlerini önemseyip unutmamak gerekir." (G8)
	Toplumsal Farkındalık	G4, G10	- "O çocukları oralara gönderen insanların eğitilmesi gerek." (G4) - "Hizmet içi yapılan eğitim seminerlerinde kimsesiz çocuklara yapılan bu manevi hizmetin dillendirilmesi gerekiyor." (G10)
Çocukların Desteklenmesi	İletişim ve güven	G4, G7, G8	- "O çocuklara kendi çocuklarımıza davrandığımız gibi davranabilmeliyiz." (G4) - "Psikolojilerinin iyi olması bizim için de önemlidir." (G7) - "Onların doğum günlerini önemseyip unutmamak gerekir." (G8)
	Çocukların beceri ve yeteneklerinin desteklenmesi	G2, G11	- "Çocuklarımız becerilerine göre sınıflandırılmalıdır." (G2) - "El sanatları hocası farklı geliyor, biz din eğitimi için gidiyoruz. Çocuklara her şey en iyisinden kaynağından sunuluyor." (G11)
	Kurum sonrası izleme	G2, G10	- "Bu kurumdan çıktıktan sonra takiplerinin yapılması önemli." (G2) - "Topluma daha iyi bir yetişkin, psikolojileri daha sağlam bir birey olmaları için onların tercihleri ile şekillenebilecek bir hayat olduğunu onlara göstermeye çalışıyoruz." (G10)

Çocukların toplumda daha iyi bir yetişkin olmasını sağlamak ve psikolojik durumlarını güçlendirmek amacıyla kurumların geliştirilmesine yönelik çeşitli bulgular ortaya konmuştur. Eğitim alanında, katılımcılar manevi eğitimin önemine vurgu yaparak, G1'in "Dinî eğitim vermenin ehemmiyetini öncelikle vazifeliler öğrenmeli." ifadesiyle bu konuyu desteklemişlerdir. Ayrıca, G6 "Dinî eğitimin olmadığı hiçbir millet ayakta kalmaz." diyerek dinî eğitimin toplumsal faydasını vurgulamaktadır. Psikolojik destek açısından, G7 ve G8, çocukların psikolojileriyle ilgilenmek üzere haftada en az bir gün bir psikoloğun eve gelmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Kurum içindeki bakım elemanlarının eğitimi de önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. G4, "Tüm görevliler daha iyi eğitilmeli, donanımlı olmalı." derken, G5 de personelin insani yönlerini geliştirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Faaliyetlerin çeşitlendirilmesi amacıyla, G1, "Evler arası bilgi yarışması gibi faaliyetler düzenlenebilir." önerisinde bulunurken, G3 eğitimlerin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Toplumsal farkındalık oluşturulması adına, G4, "O çocukları oralara gönderen insanların eğitilmesi gerek." ifadesiyle, çocukların bakımında rol oynayan toplulukların bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çocukların desteklenmesi açısından, iletişim ve güven temasında G4, "O çocuklara kendi çocuklarımıza davrandığımız gibi davranabilmeliyiz." diyerek aile sıcaklığının önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca, G2, "Çocuklarımız becerilerine göre sınıflandırılmalıdır." ifadesiyle çocukların yeteneklerinin desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca kurum sonrası izleme süreçleri de önem taşımaktadır. G2, "Bu kurumdan çıktıktan sonra takiplerinin yapılması önemli." derken, G10, "Topluma daha iyi bir yetişkin, psikolojileri daha sağlam bir birey olmaları için onların tercihleri ile şekillenebilecek bir hayat olduğunu onlara göstermeye çalışıyoruz." diyerek çocukların gelecekteki gelişimlerinin desteklenmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu bulgular, kurumsal yapının güçlendirilmesi ve çocukların topluma kazandırılmasında önemli stratejiler sunmaktadır.

4.17 Kurumlarda Çalışabilecek Görevlilerde Bulunması Gereken Niteliklere Yönelik Bulgular

Kurumlarda çalışabilecek olan görevlilerin sahip olası gereken niteliklere yönelik bulgular Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17 Kurumlarda çalışabilecek olan görevlilerin sahip olası gereken niteliklere yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Kişisel Donanım	Sabır ve Hoşgörü	G1, G2, G4, G5, G8, G10	"Karşısındakinin çocuk olduğunu unutmayan görevli olmalıdır." (G1) "Sabırlı olmaları gerekiyor." (G8) "Onlara onların ailesi gibi davranmalı ve sevgi ortamını sağlamalıyız." (G4)
	İletişim Yeteneği	G1, G3, G7, G8, G10	"Çocuklarla iletişimi iyi olan..." (G1) "Empati gücü gerekiyor. Bunları başaramadığımız ölçüde muvaffak oluruz." (G8) "Çocuk psikolojisinden anlayan, çocukla çocuk olabilen..." (G3)
	Psikolojik Esneklik	G2, G3, G8	"Psikolojik esnekliği olmalı. Gerçekten yıkılan tipler oraya gitmemeli." (G2) "Çabuk öfkelenmemek gerekiyor." (G8)
	Gönüllülük	G2, G5, G9	"Kesinlikle zorunlu bir görev olmamalıdır. Gidecek olan gönüllü ve sevecek gitmeli." (G2) "Gönüllülük, samimiyet, gelişime açık olmak, fedakârlık, sabır gerekir." (G9)
Mesleki Donanım	Eğitim ve Formasyon	G6, G7, G10	"Formasyon almış öğretmenler olmalı, çocuğun dilinden anlamalı." (G6) "Psikolojik, pedagojik eğitim almış bireyler gerekir." (G7)
	Tecrübe	G3, G10	"Tecrübeli, anlatma ve dikkat kabiliyeti yüksek..." (G10) "Masal anlatma, kıssa anlatma gibi farklı şekilde anlatabilme kabiliyetine sahip olmalı." (G10)
	Çok Yönlü Yeterlilik	G8, G10	"Bilgi, kişilik, karakter ve mesleki anlamda donanımlı olmaları gerekiyor." (G8) "Kolunda birçok bilezikle gitmeli..." (G10)
İş Birliği	Kurumlar Arası İş Birliği	G2, G9	"Müftülüğün amiri ile Sosyal Hizmetler’in amirinin sıkı görüşmesi arada yapılmak istenen faaliyetleri kolaylaştırıyor." (G2) "Kurumlar arasında iletişim gerekir." (G9)
	Motivasyon	G2, G10	"Arada yıkılabiliyor din görevlisi çünkü şevkle gidiyorsun ama ters bir tepki görüyorsun... 5 yıl sürekli gidene bir teşekkür belgesi verilse, bu da çalışan açısından teşvik edici olur." (G2)
	Çocuklarla Güçlü Bağlar Kurma	G2, G4	"Sevdiği bağ kurduğu birini görmek mutlu ediyor." (G2) "Oradaki çocukları kendi çocuğu gibi görüp sabırlı olmalı." (G4)

Kurumlarda çalışabilecek görevlilerin sahip olması gereken niteliklere yönelik bulgular, çeşitli temalar altında toplanmıştır. Kişisel donanım açısından, katılımcılar görevlinin sabırlı, hoşgörülü ve çocuklara karşı empati gösteren bir yaklaşım sergilemesi gerektiğini vurgulamaktadır. G1, "Karşısındakinin çocuk olduğunu unutmayan görevli olmalıdır." derken, G8 de "Sabırlı olmaları gerekiyor." ifadesiyle bu durumu desteklemektedir. İletişim yeteneği de önemli bir nitelik olarak öne çıkmakta; G3, "Çocuk psikolojisinden anlayan, çocukla çocuk olabilen..." şeklinde bir tanım yapmaktadır.

Psikolojik esneklik, görevlinin stresle başa çıkabilme yeteneği olarak tanımlanmakta ve G2, "Psikolojik esnekliği olmalı." diyerek bu özelliğin gerekliliğini belirtmektedir. Gönüllülük ise, görevlinin bu role zorunlu değil, istekli bir şekilde katılması gerektiğini ifade etmektedir; G2, "Kesinlikle zorunlu bir görev olmamalıdır." demektedir. Mesleki donanım açısından, eğitim ve formasyonun önemi vurgulanmakta; G6, "Formasyon almış öğretmenler olmalı." ifadesiyle nitelikli bir eğitimci profilinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tecrübe, görevlinin anlatım yeteneği ve dikkat kabiliyeti ile ilişkilendirilmekte; G10, "Tecrübeli, anlatma ve dikkat kabiliyeti yüksek..." demektedir.

Kurumlar arası iş birliği de önemli bir unsur olarak öne çıkmakta; G2, "Müftülüğün amiri ile Sosyal Hizmetler'in amirinin sıkı görüşmesi arada yapılmak istenen faaliyetleri kolaylaştırıyor." ifadesiyle iş birliğinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Motivasyon, görevlinin uzun süreli katılımını teşvik edecek unsurlar arasında sayılmakta; G2, "5 yıl sürekli gidene bir teşekkür belgesi verilse, bu da çalışan açısından teşvik edici olur." diyerek motivasyonun önemini belirtmektedir. Son olarak, çocuklarla güçlü bağlar kurma yeteneği, görevlinin çocukları kendi evladı gibi görmesi gerektiği fikriyle desteklenmektedir; G4, "Oradaki çocukları kendi çocuğu gibi görüp sabırlı olmalı." ifadesi, bu bağların ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, kurumlarda görev alacak bireylerin niteliklerinin belirlenmesinde önemli bir çerçeve sunmaktadır.

4.18 Görevlilerin Mesleki Gelişim Engellerine Yönelik Bulgular

Görevlilerin mesleki olarak kendilerini geliştirmek istediklerinde karşılaştıkları problemlere bulgular Tablo 4.18’de sunulmuştur.

Tablo 4.18 Görevlilerin mesleki olarak kendilerini geliştirmek istediklerinde karşılaştıkları problemlere yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Hizmet İçi Eğitimler	Eğitim İhtiyaçları	G1, G3, G5, G6, G9	G1: "Hizmet içi kursların ara sıra tekrarlanması lazım." G6: "Seminere daha çok ihtiyacımız var. Yüz yüze olmasa da online olabilir." G9: "Branşlaşma uygulaması mesleki yeterlilik ve ilgiye göre daha verimli olabilir."
	Online Eğitim Tercihi	G1, G4, G5, G6, G7	G4: "Hizmet içi kurslar çok uzun olmak yerine çevrimiçi olsa daha iyi olur." G5: "Online eğitim aldım." G6: "Online olabilir. Senede bir kere de olsa seminer yapılmalı."
	Eğitim İçeriği	G3, G6, G9	G3: "Psikolojik İlk Yardım kitabı gibi kaynaklarla gelişim sağlanmalı." G9: "Kişiler yetenekli olduğu alanlarda kendini ispatlama fırsatı bulmalı."
Ekonomik ve Maddi Destek	Kurumların Sağladığı İmkanlar	G3, G4, G6, G7, G8	G3: "Ekonomik olarak her imkân veriliyor Sevgi/Çocuk Evleri’nde." G8: "Çocuklara kitap almada ya da hediye almada kurumların görevlilere maddi anlamda yardımcı olmaları gerekir."
	Maddi Destek Eksikliği	G1, G11	G1: "Bize hediyeleşme konusunun uygulanması için maddi yardım artırılabilir." G11: "Çocuklara ödül hediye alırken biz maaşımızdan kullanıyoruz ama vakıflar ya da Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla halledilebilir."
Zaman ve Motivasyon	Zaman Yönetimi	G7, G9	G7: "Zaman yetersiz oluyor ama bu konuyla alakalı kendini geliştirmek isteyen bir zorluk yoktur." G9: "Çok farklı alanlarda hizmete koşturmak çalışırken kendimize fazla vakit kalmıyor."
	Motivasyon	G10, G11	G10: "Kendini geliştirmeye istekli olan bir görevli, hiçbir şekilde zorlanmaz ve her fırsatı kendini geliştirmekte kullanır." G11: "Çocuklara ödül hediye almak benim için sorun olmuyor ama başkaları için sorun olabilir, çözüm vakıflar ya da ilgili kurumlarla sağlanabilir."

Görevlilerin mesleki gelişim engellerine yönelik bulgulara bakıldığında; Hizmet içi eğitimler, katılımcıların en önemli ihtiyaçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. G1, "Hizmet içi kursların ara sıra tekrarlanması lazım." diyerek eğitimin sürekliliğinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, G6'nın belirttiği gibi, "Seminere daha çok

ihtiyacımız var," ifadesi, yüz yüze veya çevrimiçi eğitimlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Branşlaşma uygulamaları da mesleki yeterlilik açısından daha verimli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Online eğitim tercihleri, katılımcılar arasında yaygın bir istek olarak belirmektedir. G4, "Hizmet içi kurslar çok uzun olmak yerine çevrimiçi olsa daha iyi olur," şeklinde bir öneride bulunurken, G5, "Online eğitim aldım," diyerek bu yöntemin uygulanabilirliğini desteklemektedir. Eğitim içerikleri açısından, G3, "Psikolojik İlk Yardım kitabı gibi kaynaklarla gelişim sağlanmalı," ifadesiyle belirli kaynakların kullanımının önemine dikkat çekmektedir.

Ekonomik ve maddi destek, katılımcıların karşılaştığı başka bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. G3, "Ekonomik olarak her imkân veriliyor Sevgi/Çocuk Evleri'nde," derken, G8, "Çocuklara kitap almada ya da hediye almada kurumların görevlilere maddi anlamda yardımcı olmaları gerekir," diyerek bu konuda destek talebinde bulunmaktadır. Maddi destek eksikliği de G1 ve G11 tarafından dile getirilmiştir; G1, "Bize hediyeleşme konusunun uygulanması için maddi yardım artırılabilir," derken, G11, "Çocuklara ödül hediye alırken biz maaşımızdan kullanıyoruz," ifadesiyle durumu açıklamaktadır.

Zaman yönetimi, görevlilerin mesleki gelişiminde bir engel olarak belirtilmektedir. G7, "Zaman yetersiz oluyor ama bu konuyla alakalı kendini geliştirmek isteyen bir zorluk yoktur," derken, G9, "Çok farklı alanlarda hizmete koşturmayla çalışırken kendimize fazla vakit kalmıyor," diyerek zamanın kısıtlayıcı etkisini vurgulamaktadır. Motivasyon açısından ise, G10, "Kendini geliştirmeye istekli olan bir görevli, hiçbir şekilde zorlanmaz," şeklinde bir görüş belirtmektedir. G11 de, "Çocuklara ödül hediye almak benim için sorun olmuyor," diyerek motivasyonun farklı bireylerde değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir. Bu bulgular, görevlilerin mesleki gelişimlerini engelleyen faktörlerin anlaşılması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

4.19 Kurumdaki Din Görevlilerinin Çocuklara Daha İyi Bir Eğitim Verebilmesi İçin Çocukların Geçmişi ile İlgili Bilgi Sahibi Olup Olmamalarına Yönelik Bulgular

Din Görevlilerinin çocukların geçmişi ile ilgili bilgi sahibi olup olmamalarına yönelik bulgular Tablo 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.19 Din Görevlilerinin çocukların geçmişi ile ilgili bilgi sahibi olup olmamalarına yönelik bulgular

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Gerekliliği	Geniş düzeyde bilgi	G1, G4, G5	G1: "Çocukların sorduğu soruları onların içinde bulunduğu durumu bilirse, o hassasiyet içinde cevap verebiliriz." G4: "Onların duygularını anlamak, onları isyana zorlamamak, nefret durumlarına düşürmemek için bilinmesi iyi olur."
	Yeterli düzeyde bilgi	G2, G6	G2: "Bu çocuğa göre hatta kişilere göre değişir. Bu yüzden yeteri kadar bilgi sahibi olsalar yeterli." G6: "Tamamen hayatını bilmesine gerek yok. Bazı kritik noktalarını, motivasyonu sağlamak adına bilebilir."
Gereksizliği	Olumsuz etki	G7, G9, G11	G7: "Biz sadece onların ilerde nasıl bir Müslüman olacağıyla ilgilenmeliyiz ve onu düşünmeliyiz." G11: "Bilgi sahibi olunca konuşma esnasında yanlışlıkla da olsa bir söz söyleyecek olsak çocuk bunu anlar ve kendini geri çeker."
	Pedagojik zarar	G8, G10	G8: "Bilmemek daha iyi önyargıyı engellemek için." G10: "Çocukların geçmişine duyduğu öfkeye biz de sahip olmuş olacağız. Bu durum ona daha iyi bir din eğitimi vermemizi sağlamayacak."
Yaklaşım Stratejileri	Çocukların duyarlılıkları	G3, G5	G3: "Çocuklar anlatmak isterse anlatıyorlar. Biz sormuyoruz. Yıkılabiliriz de." G5: "Bilmeden onun yarasına tuz basarsız ve bu da ters tepmesine sebep olur."
	Travmaları anlamak	G4, G10	G4: "Çocuğun travmasını bilirse ona aynı duyguları hatırlatıp yaşatmış olmayız." G10: "Dersin işlenmesine engel olacak olan bir durum varsa bundan haberdar olup ona göre davranabiliriz."
Eğitim Sürecine Etkiler	Bilgi eksikliği derslere olumsuz yansımaları	G4, G5	G4: "Onların duygularını anlamak, onları isyana zorlamamak için duygu durumlarını bilmek iyi olur." G5: "Neler yaşamış bilmemiz onlara yaklaşımımızı yönlendirir."
	Bilgi yükünün din eğitimine olumsuz etkisi	G7, G11	G7: "Geçmiş bilmek yerine geleceği düşünmeliyiz." G11: "Çocukların geçmişine odaklanmak, din eğitiminin etkisini zayıflatabilir."

Tablo 4.19'un devamı

Tema	Kategori	Katılımcılar (Görevli No)	Katılımcı Görüşleri
Etik ve Gizlilik İhtiyacı	Gizlilik politikaları	G9, G11	G9: "Çocuklarımızın geçmiş yaşantısının gizliliğinin korunması Sosyal Hizmetlerin politikası." G11: "Çocukların geçmişinin gizli kalması gerekiyor."
	Önyargıların önlenmesi	G8, G10	G8: "Bilmemek daha iyi önyargıyı engellemek için." G10: "Sadece çocuğun ahlaki olumsuzlukları varsa bunlar ifade edilebilir."

Kurumdaki din görevlilerinin çocuklara daha iyi bir eğitim verebilmesi için çocukların geçmişi ile ilgili bilgi sahibi olmasının gerekliliği üzerine yapılan değerlendirmeler, çeşitli temalar etrafında şekillenmiştir. İlk olarak, çocukların geçmişi hakkında geniş düzeyde bilgi sahibi olmanın önemine vurgu yapılmaktadır. G1, "Çocukların sorduğu soruları onların içinde bulunduğu durumu bilirsek, o hassasiyet içinde cevap verebiliriz," derken, G4 de "Onların duygularını anlamak, onları isyana zorlamamak için bilinmesi iyi olur," ifadesiyle bu konunun önemini desteklemektedir. Ancak G2 ve G6 gibi katılımcılar, yeterli düzeyde bilginin yeterli olabileceğini, "Tamamen hayatını bilmesine gerek yok," şeklinde belirterek, kritik noktaların bilinmesinin yeterli olacağını ifade etmektedir.

Öte yandan, bazı katılımcılar, geçmişe dair bilgi sahibi olmanın olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. G7, "Biz sadece onların ilerde nasıl bir Müslüman olacağıyla ilgilenmeliyiz," diyerek geçmişin dikkate alınmasının gereksiz olduğunu belirtirken, G11, "Bilgi sahibi olunca konuşma esnasında yanlışlıkla da olsa bir söz söyleyecek olsak çocuk bunu anlar," ifadesiyle olası yanlış anlamalar konusunda uyarıda bulunmaktadır. Ayrıca, G8 ve G10, geçmişe dair bilgi sahibi olmanın pedagojik zararlara yol açabileceğini, "Çocukların geçmişine duyduğu öfkeye biz de sahip olmuş olacağız," diyerek bu durumun din eğitimi üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır.

Yaklaşım stratejileri açısından, çocukların duyarlılıklarına dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. G3, "Çocuklar anlatmak isterse anlatıyorlar. Biz sormuyoruz," derken, G5, "Bilmeden onun yarasına tuz basarız," diyerek yanlış bir yaklaşımın olumsuz sonuçlar doğurabileceğini belirtmektedir. G4 ve G10, çocukların travmalarını

anlamanın önemini vurgulamakta ve bu bilgilerin derslerin işlenmesine olumlu katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir.

Eğitim sürecine etkiler açısından, bilgi eksikliğinin derslere olumsuz yansıdığı, G4'ün "Onların duygularını anlamak için duygu durumlarını bilmek iyi olur," ifadesiyle dile getirilmektedir. Bunun yanı sıra, G7 ve G11, geçmişe odaklanmanın din eğitimi zayıflatabileceğini belirtmektedir. Ayrıca etik ve gizlilik ihtiyacı, katılımcılar arasında önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. G9, "Çocuklarımızın geçmiş yaşantısının gizliliğinin korunması Sosyal Hizmetlerin politikası," derken, G11, "Çocukların geçmişinin gizli kalması gerekiyor," ifadesiyle gizlilik ilkesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bulgular, din görevlilerinin çocukların geçmişine dair bilgi sahibi olmasının eğitim süreçlerine olan etkilerini ve bu konuda dikkat edilmesi gereken etik hususları ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde bulgulara bağlı olarak tartışma ve sonuç bölümlerine yer verilmiştir.

5.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Verilen Din Eğitimi Yeterli Midir?” Sorusuna Yönelik Tartışma

Sevgi/Çocuk Evleri’nde görev yapan personelin eğitim süreçleri ve uygulamaları incelendiğinde, göreve başlama öncesi, görevde bilgilendirme ve eğitim düzeylerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Görevlilerin bir kısmı, göreve başlamadan önce kapsamlı seminerlere ve bilgilendirme toplantılarına katılmışken, bazıları bu süreçlere daha sınırlı şekilde dâhil olmuş veya hiçbir eğitim almamıştır. Bu durum, uygulamalardaki standartların bölgesel ya da bireysel faktörlere bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

Din eğitimi derslerinde yaygın olarak "Değerler Eğitimi 1 ve 2" kitaplarının kullanılması, müfredatın bir dereceye kadar standartlaştırıldığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, bazı görevliler müfredatın başlangıçta mevcut olmadığını, ancak süreç içinde geliştirildiğini ifade etmişlerdir. Yıllık ders planlarının uygulanması konusunda genel bir eğilim gözlemlenmekle birlikte, uygulamada farklılıklar bulunmaktadır. Bazı görevliler kendi programlarını oluşturduklarını ifade ederken, diğerleri hazır müfredat doğrultusunda yıllık planlarla çalışmaktadır. Bu durum, eğitim ve öğretim süreçlerinin merkez tarafından belirli bir düzeyde kontrol edilmesine rağmen uygulamada yerel esnekliklere açık olduğunu göstermektedir. Ayrıca, görevli sayısı ve haftalık ders saatleri incelendiğinde, personelin iş yükünün dağılımında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bazı görevliler haftada bir gün ve yalnızca bir eve giderken, diğerleri haftanın birçok günü birden fazla eve düzenli olarak gitmektedir.

Araştırma bulguları Sevgi/Çocuk Evlerinde görev yapan personelin eğitim süreçleri ve uygulamaları arasında standardizasyon eksikliği olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle, başlangıç öncesi bilgilendirme ve eğitim süreçlerinin daha tutarlı bir şekilde planlanması, personelin görevlerine daha hazır başlamasını sağlayabilir. Ayrıca,

müfredat ve yıllık planların daha net bir şekilde tanımlanması ve uygulanması, eğitim süreçlerinin kalitesini artırabilir. Görevli iş yükünün dengeli dağılımı ve düzenli eğitimlerin devam ettirilmesi de hem personelin hem de öğrencilerin faydasına olacaktır. Bu bulgular, eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi için merkezî ve yerel düzeyde iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların haftalık ders süresinin yeterliliği konusundaki görüşlerine göre mevcut uygulamanın temel ihtiyaçları karşıladığını göstermektedir. İçerik yoğunluğu nedeniyle bazı durumlarda sınırlamaların ortaya çıkabildiği de görülmektedir. Öte yandan, ders süresini yetersiz bulan katılımcılar, süre artırımıyla daha etkili bir öğretim sürecinin sağlanabileceğini öne sürmektedir. Özellikle, haftalık ders saatlerinin artırılması ve bir eve haftada birden fazla kez gidilmesi gerektiğini belirten katılımcılar, bu düzenlemelerin öğrenciye daha fazla zaman ayırarak öğrenme süreçlerini destekleyeceğine inanmaktadır. Bu görüşler, farklı öğrenci gruplarının öğrenme ihtiyaçlarına göre sürelerin yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Ayrıca, belirli dönemlerde ek süreye ihtiyaç duyulmasının belirtilmesi, ders planlamasında esnek uygulamalara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Daha dengeli bir öğretim süresi sağlanabilmesi için içerik yoğunluğu göz önüne alınarak haftalık ders sürelerinin yeniden planlanması, ek süre ya da günler ile desteklenmesi önerilebilir. Bu yaklaşım, öğretim sürecinin daha verimli ve kapsayıcı olmasına katkı sağlayabilir.

Araştırma bulguları, Sevgi/Çocuk Evlerinde din eğitimi dersine yönelik; öğrencilerin ön hazırlık, araç gereç temini ve ders tekrarına ilişkin durumlarının çeşitli değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin ön hazırlık durumu, genelde düzensiz bir yapı sergilemekte ve hazırlık yapmama oranı yüksek görünmektedir. Bu durum, öğrencilerin yoğun bireysel ders yükü gibi dışsal faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Hazırlığın evden eve değişiklik göstermesi, her evdeki destek ve yönlendirme mekanizmalarının farklılık göstermesiyle açıklanabilir. Araç gereç hazırlama konusunda da benzer şekilde farklılaşan durumlar göze çarpmaktadır. Araç gereçlerin bazı öğrenciler tarafından temin edilmesi olumlu bir durumken, görevli ya da ev annelerinden yardım alınması veya görevlinin temin etmesi, öğrencilerin öz düzenleme becerilerinde eksiklikler olabileceğine işaret

etmektedir. Bununla birlikte, etkinlik bağlamında öğrencilerin malzeme hazırlama sorumluluğu üstlenmeleri, uygun bir yönlendirme olduğunda öğrencilerin bu beceriyi geliştirebileceğini göstermektedir. Bu durum, öz yeterlik duygusunun artırılması ve öğrencilerin sorumluluk alabilmelerine yönelik fırsatlar sunulmasının önemini vurgulamaktadır.

Önceki derslerin tekrarının genelde yetersiz olduğu söylenebilir. Bu eksiklik, öğrencilerin ders sürecinde bilgiyi pekiştirme ve öğrenmeyi derinleştirme fırsatlarını kaçırmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte, beraber tekrar yapma veya motivasyon durumlarında tekrara yönelme, öğrencilerin uygun bir destek ya da motive edici faktörle öğrenmeye daha fazla katılım gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak için düzenli tekrar yapmalarını teşvik edecek stratejiler uygulanması gerekmektedir.

Bulgular, öğrencilerin Din Eğitimi dersine olan ilgisinin, kullanılan yöntemler, aile desteği ve bireysel farklılıklar gibi faktörlere bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. İlgi ve motivasyonun artırılmasında oyun, hikâye ve etkinlik gibi interaktif unsurların etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum, geleneksel anlatım yöntemlerinin yetersizliğine işaret ederken, öğrencilerin aktif katılımını sağlayan modern yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin ders dinleme davranışlarının materyal kullanımıyla desteklendiğinde olumlu yönde değişmesi, öğrenme süreçlerinde görsel ve işitsel unsurların önemini açıkça göstermektedir. Aynı şekilde, derse olan sevgi ve motivasyonun öğretmenle kurulan ilişki ve dersin sunum şekliyle doğrudan bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Motivasyon süresinin genelde kısa olması ise öğrencilerin dikkat sürelerinin sınırlı olduğunu ve bu sürenin oyun veya etkinliklerle uzatılabileceğini göstermektedir.

Ergenlik döneminin öğrencilerin ders işleyişine etkisinde gözlemlenen agresiflik, karşı gelme ve hükmetme gibi davranışsal sorunlar, öğrencilerin kimlik geliştirme sürecinde sınırlarını test etme ve bağımsızlık arayışıyla ilişkilidir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre, ergenlik dönemi kimlik kazanma ile rol karmaşası arasında bir

denge arayışını içerir.¹⁴⁰ Bu bağlamda, öğrencilerin otorite figürleriyle çatışmaları, bu dönemin doğal bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Psikolojik sorunların derse olumsuz etkileri, ergenlik döneminde öğrencilerin artan duygusal hassasiyeti ve yaşanan anlık duygu durum değişiklikleri ile ilişkilidir. Bu süreç, öğrencilerin duygusal düzenleme becerilerinin henüz tam olarak gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.¹⁴¹ Alınganlık ve dikkat dağınıklığı öğrencilerin derse odaklanmasını zorlaştırmakta ve öğretmenlerin öğrenme ortamını düzenlerken bu psikolojik ihtiyaçları göz önünde bulundurmasını gerektirmektedir. Aynı şekilde, karşı cinsle ilgilenme gibi sosyal etkileşimler, öğrencilerin dikkatini dağıtabilmekte ve ders içi motivasyonlarını azaltabilmektedir.

Sorgulama ve çatışma eğilimleri ise, ergenlik döneminin bilişsel gelişim özellikleriyle açıklanabilir. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre, ergenlik dönemi soyut düşünme becerilerinin geliştiği ve bireylerin eleştirel düşünme yeteneklerini kullanmaya başladığı bir süreçtir.¹⁴² Öğrencilerin ahiret, adalet ve hak gibi soyut kavramları sorgulama eğilimleri, bu bilişsel gelişim özellikleriyle uyumludur. Bu eğilimler, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi açısından olumlu bir potansiyel taşımakla birlikte, dersin akışını yönetmekte zorluklara neden olabilmektedir.

Bu dönemde materyal kullanımı, birebir eğitim ve motivasyonun etkili yöntemler olarak öne çıkması, öğrencilerin dikkat sürelerinin sınırlılığına ve bireysel ilgi alanlarının çeşitliliğine yanıt verme ihtiyacını yansıtmaktadır. Yapılan araştırmalar, bireyselleştirilmiş öğretim yöntemlerinin öğrencilerin motivasyonunu artırmada ve öğrenme sürecine katılımlarını desteklemede etkili olduğunu göstermektedir.¹⁴³

Bireysel farklılıklar, sağlık durumu ve zekâ seviyesi gibi özelliklerin eğitim sürecine etkilerini de kapsamaktadır. Vygotsky'nin yakınsak gelişim alanı (ZPD) teorisi,

¹⁴⁰ Jacobus G. Maree, "The Psychosocial Development Theory of Erik Erikson: Critical Overview," *The Influence of Theorists and Pioneers on Early Childhood Education* (London: Routledge, 2022), 119-133.

¹⁴¹ Laurence Steinberg, "Adolescent Brain Science and Juvenile Justice Policymaking" 23/4 (2017), 410.

¹⁴² Jean Piaget, *Piaget's Theory of Cognitive Development, Childhood Cognitive Development: The Essential Readings* (Oxford: Blackwell, 2000), 33-47.

¹⁴³ Carol Ann Tomlinson, *Differentiating Instruction for Mixed Ability Classrooms* (Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 2001).

öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde desteklenmesi gerektiğini öne çıkarmaktadır.¹⁴⁴ Aynı zamanda, büyük öğrencilerin küçükleri baskılaması gibi sosyal dinamikler, Bandura'nın sosyal öğrenme teorisiyle açıklanabilir. Bu teori, öğrencilerin akranlarıyla olan etkileşimlerinden doğrudan öğrenme deneyimleri elde ettiğini öne sürmektedir. Öğretmenlerin yaş grupları ve bireysel farklılıklar arasında denge kurmak için hem bilişsel hem de sosyal farklılıkları göz önünde bulundurması gereklidir. Küçük öğrenciler için somut materyallere dayalı öğretim yöntemleri kullanmak, büyük öğrenciler için ise eleştirel düşünmeyi teşvik eden soyut kavramlara yönelmek, bu tür farklılıkların yarattığı zorlukları aşmak için etkili bir yol olabilir.¹⁴⁵

Çocukların dinî konulara yönelik merak ve soruları, gelişimsel ihtiyaçlarının ve çevresel etkilerin bir yansımasıdır. İnanç ve ahiret temalarına yoğunlaşmaları, ölüm ve ölüm sonrası hayata dair sorgulamaları, özellikle "kimlik ve rol karmaşası" döneminde (12-18 yaş), bireyler yaşamın anlamına ve ölüm sonrası varoluşa dair sorular sorma eğilimindedir.¹⁴⁶ Bu durum, ergenlerin soyut düşünce yeteneklerinin gelişmesiyle birlikte dinî ve varoluşsal kavramlara duyarlılıklarının artmasıyla ilişkilidir. Özellikle liseli öğrencilerin kıyamet gibi temalara yoğun ilgisini belirtmesi, bu yaş grubunun soyut düşünce ve gelecek kaygısı gibi gelişimsel özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

"Allah'ın Varlığı" temasında çocukların varoluşsal sorular yöneltmesi, onların dünyayı anlamlandırma çabasını göstermektedir. Frankl'ın anlam terapisi teorisine göre, bireylerin yaşamlarına anlam yükleme ihtiyacı, onları inanç, yaratılış ve varoluş gibi temel sorular sormaya itmektedir. Sosyal medya ve güncel konuların etkisi, çocukların bilişsel gelişimlerini çevresel faktörler üzerinden nasıl inşa ettiklerini göstermektedir.¹⁴⁷ Bronfenbrenner'ın ekolojik sistemler teorisine göre, çocukların gelişimi, aile ve okul gibi mikro sistemlerden olduğu kadar medya ve kültürel çevre gibi makro sistemlerden de etkilenir.¹⁴⁸ TikTok gibi popüler platformların çocukların sorularını şekillendirmesi, dijital medya ortamının bu sistem üzerindeki etkisini açıkça

¹⁴⁴ Luis Carlos Moll, "Vygotsky's Zone of Proximal Development: Rethinking Its Instructional Implications", *Journal for the Study of Education and Development* 13/51-52 (1990), 157-158.

¹⁴⁵ Albert Bandura, *Social Foundations of Thought and Action A Social Cognitive Theory* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1986), 23-28.

¹⁴⁶ Patrick H. Munley, "Erik Erikson's Theory of Psychosocial Development and Vocational Behavior", *Journal of Counseling Psychology* 22/4 (1975), 314.

¹⁴⁷ Viktor E. Frankl, *Man's Search For Meaning* (New York: Simon and Schuster, 1985).

¹⁴⁸ Matthew lee Wendel; Wayner Garney; Kenneth R. Mcleroy, "Ecological Approaches", *American Journal of Public Health* 86 (2015), 674-677.

ortaya koymaktadır. İnternette görülen bilgiler, çocukların dinî veya ahlaki sorular yöneltme biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Psikolojik ve sosyal sorunlar bağlamında, çocukların sevgi, merhamet ve adalet gibi değerlere yönelik sorularının öne çıkması, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisiyle açıklanabilir.¹⁴⁹ Sevgi ve aidiyet ihtiyacını karşılamakta zorlanan çocuklar, bu eksikliklerini dinî bağlamda ifade edebilir. Bu durum çocukların sosyal bağlamda karşılanmamış duygusal ihtiyaçlarını dinî sorular aracılığıyla dışa vurduklarını göstermektedir.

Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen derslerin çocuklar üzerindeki etkileri açısından çocukların Kur'an okuma, sureleri bilme ve ibadetlere yönelme gibi kazanımlara katkı sağladığı ortaya çıkmaktadır. Çocukların görevlilerden ve birbirlerinden etkilenecek dinî uygulamalara yönelmeleri, bu öğrenme sürecinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Davranış değişiklikleri açısından, verilen eğitimin çocukların olumlu davranışlar geliştirmesine katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir.

Sevgi/Çocuk Evlerinde verilen eğitim, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimini destekleyerek olumsuz alışkanlıklardan uzaklaşmalarına yardımcı olmaktadır. Rogers'a göre, bireyler güvenli ve destekleyici bir ortamda gelişim potansiyellerini ortaya çıkarabilir.¹⁵⁰ Görevlilerin çocuklara tatmin edici cevaplar vermesi ve sevgi dolu bir yaklaşım sergilemesi, bu gelişim potansiyelini desteklemektedir. Eğitim süreçlerinin, çocukların yalnızca dinî bilgilerini artırmakla kalmayıp, güven, aidiyet ve olumlu davranış geliştirme gibi temel insani ihtiyaçlarını da karşılamada etkili olduğu söylenebilir.

5.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemi Olan Sevgi/Çocuk Evlerinde Verilen Din Eğitiminin Müfredat İçeriği Yeterli Midir? “Sorusuna Yönelik Tartışma

Din eğitimi derslerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin çocukların derse olan ilgisini artırma ve öğrenme süreçlerini daha verimli hale getirme amacına hizmet ettiği, bulgular sonucu görülmektedir. Özellikle soru-cevap, eğitsel oyunlar, görsel ve işitsel

¹⁴⁹ Abraham Harold Maslow, “A Theory of Human Motivation”, *Psychological Review Google schola* 50/4 (1943), 21-28.

¹⁵⁰ Carl R. Rogers, *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy* (Houghton Mifflin, 1995).

materyaller gibi aktif öğrenme tekniklerinin tercih edilmesi, çocukların derse katılımını teşvik etmekte ve onların eğitim sürecine olan ilgisini artırmaktadır. Bu tür teknikler, çocukların bilgiyi daha derinlemesine ve etkileşimli bir şekilde öğrenmelerini sağlamakta, dolayısıyla öğrenme kalitesini yükseltmektedir.¹⁵¹ Eğitsel oyunlar ve görsel materyaller gibi araçların, çocukların öğrenme deneyimlerini zenginleştirdiği ve dersin daha ilgi çekici hale gelmesini sağladığı da literatürde geniş bir şekilde yer bulmaktadır.¹⁵² Bu bağlamda, çocukların aktif katılımını teşvik eden ve öğrenme süreçlerini somutlaştıran yöntemlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, gezi ve uygulamalı faaliyetlerin de çocukların derse olan bağlarını güçlendirdiği ve öğrenmeyi daha somut hale getirdiği belirtilmektedir. Özellikle uygulamalı öğrenme, çocukların teorik bilgileri pratikte nasıl kullanabileceklerini görmelerine olanak tanıyarak öğrenmeyi daha anlamlı kılmaktadır.¹⁵³ Gezi gibi etkinliklerin, çocukların öğrenme sürecinde daha fazla etkileşimde bulunmaları ve öğrendikleri bilgileri gerçek dünyada uygulamalarını sağlamaları açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.¹⁵⁴ Ancak, bu tür etkinliklerin ve yöntemlerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yeterli zaman ve kaynakların olması gerektiği de bir başka önemli noktadır. Görevlilerin, mevcut zaman dilimlerinin ve etkinlik imkanlarının yetersiz olduğunu belirtmeleri, eğitim sürecinin sınırlı koşullarda yürütüldüğünü göstermektedir. Zamanın yetersizliği, eğitimcilerin öğrencilerle daha fazla etkileşimde bulunmalarını ve daha fazla uygulamalı etkinlik düzenlemelerini engellemektedir.¹⁵⁵

Din eğitimi kitaplarının ve materyallerinin etkililiği üzerine yapılan değerlendirmelerde bazı görevliler mevcut kitapların kavram yanlışlarının giderilmesinde destekleyici olduğunu ve genel olarak yeterli bulunduklarını ifade etmişlerdir. Ancak materyallerin sınırlı kullanımına ve yaş gruplarına göre içeriğin

¹⁵¹ Greta Griffin Freeman, "The Implementation of Character Education and Children's Literature to Teach Bullying Characteristics and Prevention Strategies to Preschool Children: An Action Research Project", *Early Childhood Education Journal* 42/5 (2014), 305-316.

¹⁵² John D. Mayer, "A Tale of Two Visions: Can a New View of Personality Help Integrate Psychology", *American Psychologist* 60/4 (2005), 294.

¹⁵³ Bryan Kolb, "Functions of the frontal cortex of the rat: A comparative review", *Brain Research Reviews* 8/1 (1984), 65-98.

¹⁵⁴ Jeffrey A. Raelin, "Toward an Epistemology of Practice", *Academy of Management Learning & Education* 6/4 (2007), 495-519.

¹⁵⁵ David Boud; Robyn Lawson; David G. Thompson, "Does student engagement in self-assessment calibrate their judgement over time", *Assessment & Evaluation in Higher Education* 38/8 (2013), 941-956.

yetersizliğine dikkat çeken ve kitapların yetersiz olduğunu vurgulayan katılımcılar da bulunmaktadır. Kitapların daha çok oyunlarla öğretme yoluna gittiği, ancak bu yaklaşımın yaşça büyük çocuklar için eksik kaldığı ifade edilmiştir.

Din eğitimi programı ile ilgili yaşanan sorunlar, içerik, uygulama ve öğretim süreçleri bağlamında değerlendirildiğinde, görevlilerin bu alanlarda çeşitli eksiklikler gördükleri ve bunların geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu vurguladıkları görülmektedir. Programın içeriğiyle ilgili görüşler, içeriklerin yüzeysel olduğu ve genel kaldığı yönündedir. Program materyallerinin daha derinlemesine bilgi sunmaması, çocukların kavramsal anlamalarını desteklemekten uzak kalmasına yol açmaktadır. Bu durum, çocukların yalnızca yüzeysel bilgi edinmesiyle sonuçlanarak, derin öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilir. Din eğitimi gibi değer aktarımını da hedefleyen bir alanda, içerik derinliğinin eksik olması, öğrenme sürecinde önemli bir boşluk yaratmaktadır.

Programın kapsamını genişletme gerekliliği de katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Sosyal faaliyetlerin ve oyun temelli etkinliklerin programa entegre edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin yalnızca bilgiye maruz kalmasını değil, aynı zamanda öğrendiklerini hayata geçirmesini sağlamaktadır. Sosyal etkinliklerin öğrencilerin duyuşsal ve bilişsel gelişimlerine olumlu katkı sunduğu düşünülmektedir. Özellikle oyun temelli etkinliklerin, öğrencilerin aktif katılımını artırdığı ve öğrenme süreçlerini daha eğlenceli hale getirdiği bilinmektedir.

Araç-gereç eksikliği ise uygulama süreçlerindeki önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Görevliler, zaman zaman materyal eksikliği yaşandığını ifade etmişlerdir. Materyal eksikliği, özellikle etkinlik temelli öğretim yöntemlerinin uygulanabilirliğini sınırlandırmaktadır. Araç-gereçlerin yetersiz olması, dersin kalitesini ve çocukların derse katılımını olumsuz etkileyen temel faktörlerden biridir.

Programın geliştirilmesine yönelik öneriler kapsamında sosyal etkinlikler, oyunlar ve farklı yöntemlerin programa dahil edilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Bu öneriler, programın hem etkili hem de ilgi çekici hale getirilmesi açısından önemlidir. Bu tür önerilerin etkili öğrenme süreçlerine katkı sunduğu ifade edilmektedir.

5.3 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi Hizmeti Veren Din Görevlerinin Karşılaştıkları Sorunlar Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Tartışma

Din eğitimi bağlamında çocuklara yönelik öğretim süreçlerinde yaşanan zorluklara bakıldığında; en fazla zorlanan konuların başında "İnanç ve İman Konuları" gelmektedir. Özellikle Allah'ın varlığı, birliği ve ezeli-ebedi olması gibi soyut kavramların, çocukların bilişsel gelişim düzeylerine uygun şekilde kazandırılmasının zor olduğu belirtilmiştir. Piaget'in bilişsel gelişim teorisine göre, çocuklar somut işlem döneminden soyut işlem dönemine geçiş aşamasında soyut kavramları anlamakta güçlük çekmektedir. Bu durum, din eğitimi bağlamında soyut kavramların anlaşılabilir hale getirilmesini zorlaştırmaktadır.

Kader ve kaza konuları da öğretim süreçlerinde sıkça zorlanan bir diğer alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin bu kavramları öğrenmede yaşadığı zorlukların, aynı zamanda dinî bilgilerin bireylerin günlük yaşam bağlamına oturtulmasındaki eksikliklerden kaynaklanabileceği de düşünülmektedir. Ölüm ve ahiret gibi temaların öğretiminde karşılaşılan zorluklar ise, bu kavramların hem soyut hem de duygusal olarak yoğun içeriğiyle ilişkilendirilebilir. Çocuklar, ölüm ve ahiret gibi temaları anlamlandırırken genellikle “ne zaman” veya “nasıl” gibi somut sorular sorarak bu konuları kendi bilişsel dünyalarına uyarlamaya çalışmaktadır. Ancak bu sorulara yanıt verirken kullanılan dilin karmaşıklığı ve görevlilerin bu soyut kavramları basit ve anlaşılır hale getirmekte zorlanması, çocukların konuyu kavramasını güçleştirmektedir.

Soyut kavramların anlatımı, din eğitiminin en zorlu alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Melekler, cinler ve şeytan gibi kavramlar, hem soyutluk hem de metafizik bir boyut içermektedir. Bu tür kavramların çocukların bilişsel düzeylerine uygun şekilde açıklanması, genellikle öğreticilerin pedagojik bilgi ve becerilerine bağlıdır. Araştırma bulguları, öğreticilerin bu tür kavramları anlatırken zorlandığını ve daha somut örnekler veya açıklamalar yapma ihtiyacı duyduklarını göstermektedir. Ancak, soyut kavramların somutlaştırılması sürecinde kullanılan yöntemlerin eksikliği, çocukların bu kavramları anlamasını zorlaştırmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, çocukların psikolojik ihtiyaçları önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Çocukların sevgi ve ilgi açlığı, görevliler tarafından sıkça vurgulanan bir durumdur. Bu durum, çocukların sağlıklı bir duygusal gelişim süreci geçirebilmesi için gerekli olan güvenli bağlanma ve sosyal destek mekanizmalarının eksikliğini ortaya koymaktadır. Bowlby'nin bağlanma kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, çocukların sevgi ve ilgi ihtiyacının karşılanamaması, duygusal açıdan kırılganlıklarına ve öğrenme süreçlerindeki motivasyon eksikliğine neden olabilmektedir. Ayrıca, travmatik deneyimler ve bu deneyimlerin çocukların psikolojik dünyasında yarattığı zorluklar da dikkat çekmektedir. Travmalar, çocukların kendilerini koruma amacıyla çevrelerine duvarlar örmelerine ve öğreticilere karşı daha mesafeli bir tutum sergilemelerine neden olmaktadır.¹⁵⁶

Araştırma, çocukların duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için görevlilerin farklı zorluklarla karşılaştığını göstermektedir. Psikolojik ve duygusal ihtiyaçların karşılanamaması, din görevlilerinin bu alanlarda daha fazla destek alması gerektiğine işaret etmektedir. Eğitim problemleri açısından ise çocukların dikkat ve motivasyon düzeylerini artıracak yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Çocukların oyuna ve etkinliklere olan ilgisini derslere entegre etmek, bu sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Ancak, bu süreçlerin başarılı olabilmesi için öğreticilerin pedagojik bilgi ve becerilerinin artırılması gereklidir.

5.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Olan “Sevgi/Çocuk Evlerinde Din Eğitimi Veren Din Görevlileri Yeterli Bilgiye Sahip Midir?” Sorusuna Yönelik Tartışma

Kurumlarda görev alacak bireylerin sahip olması gereken nitelikler, çocukların eğitimi ve gelişimi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Araştırma bulguları, görevlilerin kişisel donanımının, özellikle sabır, hoşgörü ve empati gibi özelliklere sahip olmasının önemini vurgulamaktadır. Çocuklar, gelişimsel süreçlerinde duygusal olarak kırılgan ve değişken olabilirler, bu nedenle görevlilerin bu özellikleri sergilemesi, sağlıklı bir öğretim ve rehberlik süreci için gereklidir. Çocuk psikolojisi konusunda bilgi sahibi olmak ve çocuklarla etkili iletişim kurabilmek, görevlinin başarısını artıran

¹⁵⁶ Tüzün ve Sayar, 2006, s.64.

unsurlardır. Sabırlı ve empatik bir yaklaşım, çocukların kendilerini güvenli ve anlaşılmış hissetmelerini sağlar, bu da onların öğrenme süreçlerine olumlu katkı yapar.

İletişim yeteneği, bu bağlamda öne çıkan bir diğer niteliktir. Çocuklar, duygusal ve zihinsel olarak farklı gelişim seviyelerinde oldukları için, görevlinin iletişim becerileri oldukça önemlidir. Çocuklarla etkili bir şekilde iletişim kurabilen, onların dünyasına ineabilen ve onları doğru şekilde anlayabilen bireyler, eğitimde daha başarılı olacaktır. İletişim becerilerinin yanı sıra, psikolojik esneklik de bir görevlide bulunması gereken önemli bir özelliktir. Psikolojik esneklik, özellikle stresli durumlarla başa çıkabilme yeteneğiyle ilişkilidir. Çocukların zaman zaman zorlayıcı davranışlar sergilemesi, görevlinin bu durumlarla etkili bir şekilde başa çıkabilme yeteneğini gerektirir. Bu da, görevlilerin duygusal olarak dayanıklı ve esnek olmalarını sağlayarak, çocuklara karşı sağlıklı bir rehberlik sunmalarına olanak tanır.

Gönüllülük, görevlinin motivasyonu ve performansı üzerinde doğrudan etkili bir faktördür. Araştırma bulguları, görevlinin bu role zorunluluk duygusu yerine, isteklilikle katılmasının daha verimli sonuçlar doğuracağını ortaya koymaktadır. Gönüllülük, görevlinin işe olan bağlılığını artırır ve bu da uzun vadede daha sürdürülebilir ve etkili bir eğitim süreci sağlar. Gönüllü olarak çalışan bireyler, kendi motivasyonlarını ve çocuklarla olan ilişkilerini daha güçlü tutabilmektedir. Ayrıca, görevlinin bu role zorunlu olarak girmemesi, daha derinlemesine bir özveri ve sorumluluk hissi doğurur. Bu da, çocukların eğitimi açısından kritik öneme sahiptir.

Mesleki donanım açısından, eğitim ve formasyonun önemi göz ardı edilemez. Çocuk eğitimi ve rehberliği, sadece kişisel özellikler değil, aynı zamanda mesleki bilgi ve becerilerle de desteklenmelidir. Eğitimli ve formasyon almış görevler, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir ve buna uygun pedagojik yöntemler geliştirebilir. Eğitimli bir görevli, çocukların bilişsel ve duygusal gelişim süreçlerine daha uygun müdahaleler yaparak, çocukların potansiyellerini en iyi şekilde ortaya koymalarını sağlar. Tecrübe de, görevlinin etkili bir eğitim süreci yürütmesinde önemli bir faktördür. Tecrübeli bireyler, çocukların davranışlarını ve öğrenme süreçlerini daha iyi analiz edebilir ve onlara yönelik stratejiler geliştirebilir.

Kurumlar arası iş birliği, başarılı bir eğitim süreci için gerekli olan bir diğer unsur olarak vurgulanmaktadır. Özellikle kurumlar arası koordinasyon, farklı uzmanlık alanlarının birbirini tamamlamasını sağlayarak, daha etkili bir eğitim ortamı yaratır. Müftülük ve Sosyal Hizmetler gibi kurumlar arasındaki iş birliği, çocukların eğitim sürecine katkı sağlayan önemli faktörlerden biridir. Bu iş birliği, eğitim süreçlerinin daha etkili ve verimli bir şekilde işlenmesini sağlar. Ayrıca, görevlinin motivasyonunu artıracak unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Motivasyon, görevlilerin uzun süreli katılımını teşvik eden önemli bir faktördür. Teşekkür belgeleri gibi ödüller, çalışanların bu alandaki motivasyonlarını artırarak, görevlerini daha verimli bir şekilde yerine getirmelerini sağlayabilir.

Görevlilerin mesleki gelişim engellerine yönelik bulgulara bakıldığında; katılımcıların en büyük ihtiyaçlardan biri olarak öne çıkan hizmet içi eğitimler, sürekli bir gelişim için gerekliliği vurgulanan bir unsurdur. Görevliler, bu tür eğitimlerin belirli aralıklarla tekrarlanmasını talep etmektedir. Sürekli eğitim, görevlilerin mesleki bilgi ve becerilerini güncel tutmalarına olanak tanırken, aynı zamanda çocuklarla daha etkili bir iletişim kurmalarını sağlar. Eğitim sürekliliği, bireylerin profesyonel gelişimlerini sürdürülebilir kılar ve çocuklara yönelik daha kaliteli hizmet sunmalarını teşvik eder.

Ekonomik ve maddi destek eksiklikleri de görevlilerin mesleki gelişimini engelleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların, çocuklar için kitap veya ödüller gibi materyalleri kendi maddi kaynaklarıyla temin etmeleri, finansal yük oluşturmakta ve bu durum motivasyonlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Kurumlar, görevlilerin eğitsel ve psikolojik gelişimini destekleyecek maddi kaynaklar sağlamakla yükümlüdür. Maddi destek, görevlilerin eğitim süreçlerine daha fazla odaklanmalarını sağlayacak, aynı zamanda çocuklar için daha kaliteli materyallerin temin edilmesini mümkün kılacaktır. Bu eksiklik, mesleki gelişimin önündeki en önemli engellerden biridir ve çözülmesi gereken kritik bir noktadır.

Zaman yönetimi, görevlilerin mesleki gelişim süreçlerinde karşılaştıkları bir diğer engeldir. Zaman yetersizliği, görevlilerin eğitime katılmak için gereken zamanı bulmalarını zorlaştırmakta, bu da profesyonel gelişim süreçlerinin aksamasına neden olmaktadır. Görevlilerin, çocuklarla ilgilenmenin yanı sıra pek çok farklı alanda

hizmet sundukları düşünöldüğünde, zamanın sınırlı olması kaçınılmazdır. Bu durum, zaman yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Görevlilerin mesleki gelişim için gerekli zamanı ayırabilmeleri, eğitim programlarının daha verimli ve etkili olmasını sağlayacaktır.

Motivasyon, görevlilerin gelişim süreçlerinde değişken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesleki gelişime yönelik motivasyon, kişisel isteklere ve dışsal ödüllere dayalı olarak farklılık gösterebilir. Bazı görevliler, kendi istekleriyle kendilerini geliştirmeye istekliken, diğerleri dışsal teşviklere ihtiyaç duymaktadır. Motivasyon eksiklikleri, mesleki gelişim süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda, görevlilerin motivasyonlarını artırmak için uygun teşviklerin sunulması, mesleki gelişim süreçlerinin daha etkili hale gelmesini sağlayacaktır. Maddi ve manevi ödüller, görevlilerin katılımını artırarak, eğitim süreçlerinin sürdürülebilirliğini sağlayabilir.

Din görevlilerinin çocukların geçmişı hakkında bilgi sahibi olmalarının gerekliliğı, eğitim süreçlerini daha etkili hale getirebilmek için önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların görüşlerine göre, çocukların geçmişı hakkında bilgi sahibi olmak, onların duygusal durumlarını anlamada ve doğru şekilde yanıt vermede kritik bir rol oynamaktadır. Çocukların içinde bulundukları durumu anlamadan verilecek tepkiler, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamada eksik kalabilir. Bu nedenle, din görevlilerinin çocukların geçmişı hakkında temel bir bilgiye sahip olmaları gerektiğı, eğitimin duygusal boyutunu güçlendirebilir ve daha empatik bir yaklaşım sergilenmesini sağlayabilir. Çocukların sorularına verdikleri cevaplar, sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda onların duygusal ihtiyaçlarını da karşılamalıdır.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar, geçmişe dair tüm bilgilere sahip olmanın gereksiz olduğunu savunmaktadır. Diğer katılımcılar, geçmiş hakkında yalnızca kritik noktaların bilinmesi gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle, çocukların travmalarını anlamak ve bu bilgiyi doğru bir şekilde kullanmak, öğretici bir yaklaşım geliştirilmesine yardımcı olabilir. Aksi takdirde, çocukların tüm geçmişıyle ilgilenmek, eğitim sürecine zarar verebilir. Bu bakış açısı, çocukların mahremiyetine saygı duymanın ve sadece gerekli bilgileri öğrenmenin eğitimde daha verimli sonuçlar

doğuracağına işaret etmektedir. Böylece, din görevlileri, duygusal hassasiyetleri göz önünde bulundurarak daha doğru bir eğitim süreci yürütebilir.

Bazı katılımcılar ise geçmişe dair bilgi sahibi olmanın olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Çocukların geçmişinin bilinmesi, eğitimin yanlış anlaşılmalara yol açmasına ve din eğitiminin zayıflamasına neden olabilir. Özellikle, çocukların geçmişine dair yapılan konuşmaların yanlış anlaşılması, onların gelecekteki dinî gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda, eğitimde sadece çocukların dinî gelişimine odaklanmak, geçmişle ilgili bilgilere odaklanmaktan daha verimli olabilir. Ayrıca, çocukların geçmişine dair sahip olunan bilgiler, din görevlilerinin yanlış bir şekilde tepki vermesine yol açabilir, bu da çocuğun duygusal durumunu daha da karmaşık hale getirebilir. Dolayısıyla, bu tür hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması, pedagojik açıdan önemlidir.

Yaklaşım stratejilerinin çocukların duygusal hassasiyetlerini dikkate alması gerektiği de katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Çocuklar, kendi hikayelerini anlatmaya istekli olabilirler, ancak bu durumda onların duygusal yaralarına zarar vermemek için dikkatli olunmalıdır. Din görevlilerinin, çocukların travmalarını anlamaları ve buna uygun bir eğitim yaklaşımı geliştirmeleri gerekmektedir. Eğitim süreci, çocukların psikolojik durumlarını dikkate alarak şekillendirilmelidir. Bu yaklaşım, yalnızca eğitimsel açıdan değil, aynı zamanda etik ve duygusal açıdan da büyük önem taşımaktadır.

Eğitim sürecine etkiler açısından, çocukların geçmişi hakkında bilgi sahibi olmanın din eğitimi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceği görülmektedir. Çocukların duygusal durumlarını anlamak, eğitim sürecine olumlu katkılar sağlayabilir. Ancak, geçmişe odaklanmanın din eğitimine zarar verebileceği de ifade edilmektedir. Din eğitimi, çocukların psikolojik gelişimini destekleyen, onlara dinî bilgiyi güvenli ve sağlam bir şekilde sunan bir süreç olmalıdır. Bu nedenle, geçmişe dair bilgi edinmenin sınırlı tutulması, din eğitimine daha fazla katkı sağlayabilir. Eğitimde, çocukların duygusal ve psikolojik iyiliğini gözetmek, dinî bilgiyi çocuklara en etkili şekilde aktarmanın yolu olacaktır.

Bununla birlikte etik ve gizlilik ihtiyacı, bu bulguların önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların geçmiş yaşantılarının gizliliğini korumak, din görevlilerinin en önemli sorumluluklarından biridir. Çocukların geçmişine dair bilgi edinmek, aynı zamanda gizlilik ilkesine büyük bir özen göstermeyi gerektirir. Din görevlilerinin, çocukların geçmişi hakkında yalnızca gerekli ve etik olarak uygun bilgiler edinmeleri, din eğitiminin hem pedagojik hem de etik açıdan sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için önemlidir. Bu açıdan, çocukların mahremiyetine saygı göstermek ve gizliliği korumak, hem eğitimin kalitesini artıracak hem de çocukların duygusal güvenliğini sağlayacaktır.

5.5 Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Olan “Din Görevlilerinin Sevgi/Çocuk Evlerindeki Din Eğitiminin İyileştirilmesi İçin Tavsiyeleri Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Tartışma

Din eğitiminin zaman açısından artırılması gerektiği önerisi, eğitimin daha derinlemesine ve kalıcı olabilmesi için önemli bir adımdır. Katılımcılar, din eğitiminin daha fazla zaman ayrılarak uygulanmasının, çocukların dinî bilgileri daha iyi özümsemelerine yardımcı olacağını belirtmektedir. Zamanın artırılması, eğitim sürecinde çocukların öğrendiklerini pekiştirebilmeleri için bir fırsat oluşturacaktır.

Uygulamalı etkinlikler düzenlenmesi, dinî eğitimin kalıcılığı için bir diğer önemli strateji olarak belirtilmiştir. Görevliler, çocukların öğrendikleri bilgileri somut etkinliklerle pekiştirebileceğini vurgulamaktadır. Örneğin, hastane, huzurevi ziyaretleri gibi etkinlikler, öğrencilerin dinî değerleri gerçek yaşamda görerek anlamalarını sağlar. Ayrıca, Ramazan ayında yapılan etkinlikler gibi manevi atmosferler, çocukların dinî duygularını pekiştirebilir. Bu tür etkinlikler, çocukların öğrenmelerini hem duygusal hem de zihinsel olarak pekiştirmelerine olanak tanır. Uygulamalı etkinlikler, dinî eğitimin sadece sınıfta değil, yaşamın her alanında etkili bir şekilde işlenmesini sağlar.

Çocukların toplumda daha iyi bir yetişkin olabilmeleri ve psikolojik durumlarının güçlendirilmesi amacıyla yapılan değerlendirmeler, dinî eğitimin ve psikolojik desteğin önemini vurgulamaktadır. Katılımcılar, dinî eğitimin yalnızca bireylerin

inançlarını pekiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapı için de kritik bir rol oynadığını ifade etmektedir. Dinî eğitimin, toplumun ahlaki yapısını güçlendiren bir araç olarak görülmesi, katılımcıların dinî eğitimin sadece bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir gereklilik olduğuna inandıklarını göstermektedir. Bu bağlamda, katılımcılar, görevli personelin dinî eğitim konusunda bilgili olması gerektiğini ve bu bilginin toplumda güçlü bir manevi yapının oluşmasına katkıda bulunacağını vurgulamaktadır.

Psikolojik destek ise, çocukların gelişim süreçlerinde kritik bir yer tutmaktadır. Görevliler, çocukların psikolojik sağlıklarının gözetilmesi gerektiğine dair önemli bir öneri sunmuşlardır. Haftada bir psikoloğun evlere gelmesi önerisi, çocukların psikolojik ihtiyaçlarının düzenli olarak karşılanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu tür bir yaklaşım, çocukların psikolojik gelişimlerinin izlenmesini ve onlara gerektiğinde profesyonel yardım sağlanmasını mümkün kılacaktır. Psikolojik destek, sadece çocukların ruhsal iyilik hallerini artırmakla kalmayıp, onların sosyal ve bilişsel gelişimlerini de olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca, sağlıklı bir psikolojik temel, çocukların toplumda daha sağlam bir yetişkin olarak yer alabilmelerini sağlayacaktır.

Kurumsal yapının güçlendirilmesi açısından, kurum içindeki bakım elemanlarının eğitimi önemli bir tema olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, görevlilerin donanımının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitimli personel, çocukların hem psikolojik hem de eğitsel ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılayabilir. Ayrıca, personelin insani yönlerinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, yalnızca çocuklara eğitim verme değil, aynı zamanda onların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olma anlamına gelmektedir. Eğitimli ve empatik bir personel, çocukların gelişim süreçlerini daha sağlıklı bir şekilde yönlendirebilir, bu da kurumun verimliliğini artırır.

Faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve çocukların daha geniş bir deneyim yelpazesiyle desteklenmesi gerektiği de katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu bağlamda, eğitimlerin artırılması ve çocukların ilgisini çekebilecek farklı etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir. Bilgi yarışması gibi etkinlikler, çocukların öğrenme süreçlerini eğlenceli ve etkili hale getirebilir. Bu tür faaliyetler, çocukların sosyal becerilerini geliştirirken, aynı zamanda bilgilerini pekiştirmelerine yardımcı olur.

Eğitimlerin çeşitlenmesi, çocukların ilgisini canlı tutar ve onların öğrenmeye karşı olan tutumlarını geliştirir. Aynı zamanda, eğitsel etkinlikler, çocukların duygusal bağlarını güçlendirerek daha sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerine olanak tanır.

Toplumsal farkındalık oluşturulması, kurumların etkili çalışabilmesi için kritik bir faktördür. Katılımcılar, çocukların bakımına katkı sağlayan toplulukların bilinçlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu, sadece çocuklara yönelik değil, aynı zamanda toplumun genelinde de empati ve duyarlılık oluşturulmasına olanak tanıyacaktır. Çocukların bakımını üstlenen aileler ve çevre, onların gelişimini en iyi şekilde destekleyebilmek için eğitilmiş olmalıdır. Bu nedenle, toplumda çocukların psikolojik ve manevi ihtiyaçları konusunda farkındalık yaratmak, onların sağlıklı gelişim süreçlerini kolaylaştıracak ve sosyal uyumlarını artıracaktır.

Son olarak, kurum sonrası izleme süreçleri ve çocukların gelecekteki gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kurumdan çıkan çocukların takip edilmesi, onların sosyal hayata uyum sağlamaları için önemli bir adımdır. Çocukların bireysel tercihlerine göre şekillendirilmiş bir hayat sunmak, onların özgüvenlerini artıracak ve topluma daha sağlıklı bireyler olarak kazandırılmalarına yardımcı olacaktır. Bu izleme süreci, çocukların potansiyellerini keşfetmelerine olanak tanır ve onlara uygun sosyal ve psikolojik destek sunulmasına imkân verir. Sonuç olarak, kurumsal yapıların güçlendirilmesi, çocukların geleceğe daha sağlam adımlar atmalarını sağlayacak ve topluma yararlı bireyler kazandırılmasına katkıda bulunacaktır.

5.6 Sonuç ve Öneriler

Din görevlileri tarafından verilen din eğitimi, çocuklara, hayata olumlu bir şekilde bakmalarını sağlamaktadır. Din eğitimi, çocukların iç huzuru kazanmasına vesile olur. Hayatta karşılaştıkları sıkıntılı durumlarda olumlu yanları da görerek mutlu ve öz güvenli bireyler olurlar. Sevgi bağı ile verilen din eğitimi sayesinde intihardan vazgeçen çocukların olduğunu yapılan mülakat neticesinde öğrenmekteyiz. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara din eğitimi verilirken sevgiyle yaklaşmanın ne kadar ehemmiyetli olduğu, onları kendilerine zarar vermekten koruduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Sevgi /Çocuk Evleri’ndeki din eğitimi insanın kendini bilmesini; kendisini bilen Rabbini bileceğini, bu bilginin ise insana kendini yalnız hissettirmeyeceği inancını vermektedir. Çocuklar kendisinin sahipsiz olmadığını, bir yaratıcısı olduğunu bilerek kendine manevi bir dayanak noktası oluşturacağı sonucu çıkarılmaktadır. Dünyanın sıkıntıları, elemeleri ve ıstırapları karşısında Rabbine yönelir, dua eder. Hayata umutla bakar, mücadeleden geri durmaz, sıkıntı ve karşılaştığı problemler karşısında azimle, sabırla mücadele ruhunu kazanır.

Verilen din eğitimi ile öz bakımlarını ihmal etmez, düzene çevre temizliğine önem verir. Çünkü verilen din eğitimi ile kalbinde Allah’ı hisseden çocuklar, Allah’ın temiz olanları seveceğini bilir ve ona göre davranır. Temizlik imandandır şiarını kendilerine düstur edinir ve temizliğe ve temiz olmaya hayatının her safhasında yer verir. Çocuklar öz bakımlarını yaptığı gibi elbisesine, odasına, kaldığı Sevgi/Çocuk Evi’ne de özen gösterir. Bilir ki bu davranış Rabbinin hoşuna gider, temiz olmayı ve temiz kalmayı hayatının her safhasında uygular. Pis olmanın ve düzensizliğin de kendisine ve çevreye vereceği zararı öğretir. Doğru bir din eğitiminden sonra bu konuda çocukların daha şuurlu hale geldiği ve temiz kalmaya, düzenli bir hayat yaşamaya önem verdiklerini görmekteyiz.

Din Eğitiminin sadece maddi kirlilikten değil, manevi kirlilikten de bahsetmektedir. Verilen din eğitimi sayesinde manevi kirlilik olan aklın yanlış bilgi ile bulanmasından, kalbin yanlış duygularla kirlenmesinden, kin ve haset gibi kötü duygulardan çocukların muhafaza olunacağı sonucu da çıkmaktadır. Verilen din eğitiminin onlara temiz ve saf bir aklı kazandırdığını, huzur ve huşu içinde, sevgi ve şuur ile dolu bir kalp ve akıl temizliği sağladığını gelen dönütlerden anlıyoruz.

Din eğitimi verilen çocukların sosyalleşmesinin de kolay olduğu çıkarımına ulaşabiliriz. Din görevlileri ile yapılan mülakatlar sonucunda bu konudaki olumlu değişimler şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuklar büyüklerine nasıl davranacağını bilir, tebessüm etmenin, selamlaşmanın, hediyeleşmenin ne kadar ehemmiyetli olduğunu, kendisine ve çevresine huzuru nasıl sağlayacağını anlar ve yaşar.

- Gelen misafirlere nasıl davranacağını, misafirin nasıl ağırlanacağını, bu konudaki eksikliklerini tamamladıklarını ve ilerideki hayata tam hazırlanırlar.
- Aynı evde yaşadığı arkadaşlarıyla din kardeşi olduğu bilgisini içselleştirdiğinde, kardeşlik duygusunun pekiştiği gözlemlenmiştir.
- Verilen sözlerin tutarlı olması ve mutlaka tutulması gerektiğini öğrenen çocuklar, toplumda daha saygın bireyler olduklarını fark etmektedir.

Din görevlerimizin vermiş olduğu cevaplardan; yaşayarak öğrenme metodu ile çocukların camilerde halkımızla omuz omuza, birlikte namaz kılmalarının, topluma entegre olmaları bakımından önemli olduğu belirtilmiştir. Böylelikle toplumla iç içe olduklarını, dinî mekânların adabı bakımından da büyük gelişmelerin olduğunu çocuklar üzerinde görmekteyiz. Camiye ilk geldiklerinde cami adabını bilmeyen çocuklar, din görevlerimizin vermiş olduğu eğitimle ve büyük bir gayretle bu kazanımın kendilerine verilmiş olduğunu çocukların davranışlarında görmekteyiz. Artık camide cemaate uyum sağladıkları, halkın ve çocukların huzurunun arttığına, insanlar içinde uyum sağladıklarına şahit olunmuştur. Çoğu görevli ilk başladığı yer ile geldiğimiz nokta arasında büyük farklar var çok ilerleme kat ettiklerini belirtmektedirler.

Verilen din eğitimi ile çocukların, daha önce birlikte yaşadıkları ailelerinden, şimdi ayrı kalmış olmanın verdiği sevgi eksikliğinin, Allah ve peygamber sevgisi verilerek doldurulabildiği sonucuna varılmıştır. Din Görevlileri tarafından çocuklara anlatılan Hazreti Muhammed'in hayatı, kendilerine rehber olmuştur. Hazreti Peygamberin de annesiz, babasız büyüdüğünü öğrenen çocuklar: "Hazreti Muhammed de benim gibi yetim ve öksüz büyümüş ama bütün sıkıntılar karşısında yılmamış, çalışmış, çabalamış hayata ümitle bakmıştır." düşüncesini kazanırlar. Böylelikle hayatın zor ve sıkıntılı şartları karşısında Hazreti Peygamberin çözüm metotlarını kendi hayatında uyguladıkları görülmüştür. Çocuklar, annesiz ve babasız bir şekilde amcasının yanında büyüyen Hazreti Muhammed'in hayatını öğrendiğinde onun hayatını kendilerine örnek almışlardır.

Yapılan araştırmada, Din Görevlileri, Kur'an-ı Kerim ve sünnetin öğretilmesi gerekliliğine değinmişlerdir. Böylece güvenilir kaynaklarla, sağlam adımlarla kendinden emin bir şekilde geleceğe yöneldiklerini çocukların olumlu davranışlarından anlamaktayız. Din Eğitimi alan öğrencilerimizin daha sosyal, başarılı ve vefalı olduklarını Diyanet personelleriyle yapılan mülakatın sonucundan anlamaktayız.

Verilen din eğitimi sayesinde çocuklarda ahde vefa duygusunun geliştiği görülmüştür. Bazı Din Grevlerimizin yetiştirdiği Sevgi ve ocuk Evleri'ndeki çocuklar büyümüş, ataması yapılmış, mesleğini eline almış ve evlenip yuvasını kurduktan sonra çocukları ile birlikte yıllar sonra Din Görevlisi hocalarını ziyarette gelmişlerdir. Çocukların vefa sahibi olduklarını, çocukların kalplerinde dinimizin sevgisinin yer ettiğini ve kendilerine bu kutsî sevgiyi kazandıran kişileri unutmadığını, yapılan araştırma neticesinde görmekteyiz. Din Eğitimi dersi veren hocalarımızın meyvelerini bu şekilde geri alması çok önemlidir. Bir ocuğumuzu topluma kazandırmanın mutluluğunu duymak ve başkalarına da duyurmanın sevinci, personelin görev aşkını ve isteğini de pekiştirmektedir.

Din görevlileri derse gittiklerinde hediyelerle, ikramlarla gittiklerini belirtmiş; çocuklara bu şekilde ders vermenin faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Hem güzel örnek olmuş hem de onların gönüllerine girmeyi başarmışlardır. Sevgi ve muhabbet ile ve sohbet havası tarzında din eğitimi verilmesi gerektiğini, çoğu görevli personelin vermiş olduğu cevaplardan anlıyoruz.

Din Eğitim dersinde dualar öğretildiğinde ve Kur'an-ı Kerim okuma eğitimi verildiğinde ise çocukların kendine güven duygusu geldiğini görmekteyiz. Derslerden sonra hocalarına dua eden çocuklardan güzel geri dönüşler alınmaktadır. Yapılan alışma sonucunda çocuklarımızın derse olan eğilimi ve ilgisinin de arttığını görüyoruz

Din eğitimi verilmeyen çocukların din eğitimi alındıktan sonraki durumları kıyas edildiğinde çok olumlu sonuçlar alındığı görülmektedir. Verilen din eğitimi ile çocukların dinî bilgilerinin tamamlandığı, eksikliklerinin giderildiği görülmektedir.

Bu eğitim sayesinde tesettüre giren kızların olduğu görülmüştür. Namaza başlayan, yardımlaşma duygusu gelişen, komşularına selam veren, güven eksikliği olan çocukların böylelikle kendilerine güven kazanmışlardır. Çocukların zihnindeki soru işaretleri Diyanet personelinin vermiş olduğu cevaplarla giderilmektedir. Her şeyin bir hikmeti olduğu, kendilerinin diğer insanlardan farklı olmadığı gibi, akıllarındaki sorulara en güzel şekilde cevap verildiğini görürler. Çocuklar sorularına cevap buldukça kendinden emin olarak hayata pozitif bakarlar. Çocuklar genellikle Allah'ın varlığı ve birliği, ahiretin ispatı, adalet ve merhamet vb. konulardaki sorularına cevap aramaktadırlar. Din Görevlilerinin, çocukların akıllarındaki her türlü sorulara cevap vermeye çalıştıklarını görmekteyiz.

En önemlisi ise verilen din eğitimi ile vatan ve millet sevgisi de çocuklara öğretilmektedir. Çocuklar, kendisinin milletin bir ferdi olduğunu, devletin kendisine sahip çıktığını bilir. Devletin kendisine vermiş olduğu bu hizmetin değerini anlar. Din görevlerine karşı göstermiş olduğu vefayı, bakım elemanlarına ve tüm kuruma gösterir. Kendisini yetiştiren, bakıp büyüten ve zor zamanlarında yanında olan devletin ve milletin her daim yanında durarak, çalışıp hizmet ederek vefa borcunu ödemeye çalışır.

Biz burada çocukların yaşamlarındaki olaylara, din eğitimi penceresinden bakarak bütün soruların cevaplarını ve sorunların çözümlerini Kur'an-ı Kerim ve Sünnet ışığında bularak anlamlandırdığı sonucunu görmekteyiz.

Din Görevlileri, sadece kurum içinde kaldıkları vakit değil de çocuklar kurumdan ayrılıp memur olduktan sonra da iletişime devam edilmesi gerektiğini önemle vurgularlar. Böylece verilen eğitimin sürekliliği sağlanacaktır.

Yapılan araştırmada; sosyal faaliyetler yapılarak gezilerin düzenlendiği, değişik tarihi mekânları tanıtarak, çocukların hayatına farklı renkler katıldığı görülmüştür.

Bir diğer husus ise Sevgi/ Çocuk Evleri'nde kalan korunmaya ihtiyacı olan çocukların, verilen dinî eğitimle zararlı madde alışkanlıklardan da uzak durdukları görülmüştür.

Din görevlisi derse gitmeden önce ders programından anlatacağı konuya uygun olarak hazırlanmalı, o haftanın konusuna programdan bakmalı, konuyu çeşitli kaynaklardan araştırmalı ve hazırlık yaparak gitmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Konuyu çocukların anlayacağı şekilde anlatıp gerekli materyallerle desteklenmesi gerektiğini söylemektedirler. Gerekli görsel materyallerle, oyunlarla, sorularla eğitim metodu çeşitlendirilmelidir.

Din görevlileri yeni karşılaşmış oldukları çocuklara sevgiyle yaklaşmalı, onların gönüllerini kazanmak için onlara ufak hediyeler götürmeleri hususuna dikkat çekmektedirler. Ancak bu ödül ve hediye konusunda bazen desteğe de ihtiyaç duyulabildiği ifade edilmiştir.

Sevgi ve Çocuk Evi'ne gidildiğinde güler yüz ve tebessümle çocuklara selam verilerek girilmesi gerektiğini, din eğitiminin çocuklara sadece anlatarak değil yaşanarak verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Derse gitmeden evvel evdeki görevliye önceden haber verilmesi, ders saati gelmeden önce çocukların bakım elemanları tarafından hazırlanılması, motive edilmesi, ders araç ve gereçlerinin hazırlanması konusunda din görevlerimize yardımcı olmaları tavsiye edilmektedir. Çünkü, bakım elemanlarının din görevlileri ile birlikte hareket etmesi çocuklar üzerinde olumlu etkiler doğuruyor, faydalı oluyor.

Çocuklara anne-baba hakkını ve vazifelerini anlatırken onlara “Siz de büyüyünce anne baba olacaksınız.” bakış açısıyla anlatılırsa hem geleceğe dair güzel bir hayal kurmalarına vesile olunur. Çocukların geleceğe ümitle bakmalarını sağlar. Hem de zaten onlarda yara olan anne baba konusunu iyi bir yöne çevrilebilir.

Yapılan araştırmanın neticesinde din eğitimi vermenin kolay olmadığı görülmektedir. Din görevlisi kendini her alanda geliştirmelidir. Sabırla davranmalı ve çocuk psikolojisini anlayan liyakat sahibi kişilerin din eğitimi vermeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Araştırmamızdan yaptığımız çıkarımlara göre din eğitimcilerinin eğitim ve bilgi seviyesi yükseldikçe ders işleyişlerindeki kalite, çocukların sorduğu sorulara verdikleri cevapların kalitesi, ders işlerken kullandıkları materyallerin ve ders

yöntemlerinin çeşitliliği artmaktadır. Çocuklara kazandırdıkları davranış şekilleri daha kaliteli bir hal almaktadır.

Sevgi/Çocuk Evleri'nde ders verecek olan görevliler en azından lisans eğitimini tamamlamış olan, pedagojik eğitim almış ve travma yaşamış bireylere karşı nasıl yaklaşılacağını bilen, bu kişilere ümit verebilecek yöntemler üretebilen kişiler olmalıdırlar.

Bir diğer husus da görevlilerin birçoğu, Sevgi ve Çocuk Evleri'nde derse giren din görevlilerinin aldığı seminer ve kitapçıkların artırılması ve din görevlileri arasında bilgi ve tecrübe paylaşımlarının artması talebinde bulunmuştur.

Din Görevlilerin tamamı din eğitiminin, çocuklar üzerinde çok etkili olduğunu vurgulamışlardır. Din Görevlilerine göre bu eğitimin Sevgi/Çocuk Evleri'nde verilmesi çok gerekliliğine değinmişlerdir. Din Görevlilerinin, Din Eğitimi sayesinde çocukları zararlı alışkanlıklardan uzak tutmaya çalıştıkları görülmektedir. Ahlaki olumsuzlukların, davranış bozukluklarının düzeltilmesi ve çocukların topluma kazandırılması konusunda Sosyal Hizmetler kurumuna büyük yardımcı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları açısından Sevgi/Çocuk Evlerinde din eğitimi veren din görevlilerine, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sevgi/Çocuk Evleri birimi yöneticilerine ve İl Müftülüğü Sevgi/Çocuk Evleri yöneticilerine yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

5.6.1 Din Görevlilerine Yönelik Öneriler

1. *Eğitim Sürekliliği Sağlanmalı:* Din görevlileri, çocuklarla olan iletişimlerini sadece kurum içi eğitimlerle sınırlamamalıdır. Çocuklar evlerden ayrıldığında da din görevlileri, onların gelişimini izlemeli ve destekleyici bir ilişki kurmalıdır.
2. *Yaşanarak Öğretim Yöntemi Uygulanmalı:* Din görevlileri, teoriye dayalı anlatımlar yerine, çocuklara gerçek hayattan örneklerle dinî değerleri öğretmeye

özen göstermelidir. Bu yaklaşım, çocukların değerleri daha iyi kavrayarak içselleştirmelerine yardımcı olacaktır.

3. *Psikolojik Desteğe Yönlendirme Yapılmalı:* Din görevlileri, çocukların ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, gerektiğinde profesyonel psikolojik destek almalarını sağlamak için çocukları ilgili birimlere yönlendirmelidir.
4. *Empati Geliştirilmeli:* Din görevlileri, çocukların geçmişini ve yaşadıkları travmaları göz önünde bulundurarak daha empatik bir yaklaşım benimsemeli, onların duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmalıdır.
5. *Etkinlikler Düzenlenmeli:* Çocuklara yönelik dinî eğitim dışında, sosyal sorumluluk projeleri ve etkinlikler düzenlenmeli; örneğin, hastane, huzurevi gibi yerlere ziyaretler yaparak dinî değerler gerçek yaşamda pekiştirilmelidir.

5.6.2 Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sevgi/Çocuk Evleri Birimi Yöneticilerine Yönelik Öneriler

6. *Çalışan Eğitime Yatırım Yapılmalı:* Sevgi/Çocuk Evleri biriminde çalışan tüm personel hem dinî hem de psikolojik açıdan donanımlı olmalı ve düzenli eğitimlerle kendilerini geliştirmelidir. Bu sayede, çocukların eğitim süreçlerine daha etkili bir şekilde katkı sağlanabilir.
7. *Toplumsal Farkındalık Artırılmalı:* Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, çocukların bakımında rol oynayan aileler ve toplum üyeleri için farkındalık programları düzenlemelidir. Çocukların bakımı, sadece kurum çalışanlarının sorumluluğu değil, aynı zamanda toplumun geniş kesimlerinin sorumluluğudur.
8. *İzleme Süreçleri Güçlendirilmelidir:* Çocuklar kurumdan ayrıldıktan sonra, onların gelişim süreçleri izlenmeli ve düzenli olarak geri bildirim alınmalıdır. Çocukların kurum sonrası yaşamlarına entegre olmaları için çeşitli destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

9. *Psikolojik Destek Artırılmalı:* Çocukların duygusal ve psikolojik sağlıkları düzenli olarak izlenmeli, gerekirse profesyonel psikologlar tarafından destek verilmelidir. Ayrıca, psikolojik destek için bir ekip oluşturulmalı ve çocukların ruhsal iyilik halleri sürekli takip edilmelidir.
10. *Aile Katılımı Sağlanmalı:* Çocukların eğitimi sadece kurum içinde gerçekleşmemelidir. Aileler, çocukların eğitimi ve gelişimi sürecine dahil edilmeli, aile içindeki manevi destek artırılmalıdır. Bu, çocukların eğitiminin sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

5.6.3 İl Müftülüğü Sevgi/Çocuk Evleri Yöneticilerine Yönelik Öneriler

11. *Din Eğitimi Programları Geliştirilmeli:* İl Müftülüğü, çocuklara yönelik daha kapsamlı ve yaşlarına uygun din eğitimi programları geliştirmelidir. Bu programlar, çocukların hem dinî bilgilerini hem de manevi dünyalarını güçlendirecek şekilde tasarlanmalıdır.
12. *Din Görevlilerine Destek Sağlanmalı:* Din görevlileri, verdikleri eğitimi daha verimli hale getirebilmek için, İl Müftülüğü tarafından düzenlenecek eğitimlerle desteklenmeli ve dinî eğitimle ilgili güncel yaklaşımlar konusunda bilgilendirilmelidir.
13. *Etkili İletişim Yöntemleri Geliştirilmeli:* Çocuklarla kurulan iletişimde, onların psikolojik durumlarına uygun, empatik ve anlayışlı bir yaklaşım benimsenmelidir. Din görevlileri ve yöneticiler, çocukların içsel dünyalarını anlamaya yönelik iletişim becerilerini geliştirmelidir.

Çocukların Takip Süreci Sağlanmalı: Çocukların eğitimi tamamlandıktan sonra da İl Müftülüğü, çocukların dinî ve psikolojik gelişimlerini izlemeli ve gerektiğinde müdahale edilmelidir. Kurumdan çıkan çocuklar için bir izleme ve rehberlik sistemi oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akseki, Ahmet Hamdi. *İslam Dini*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1970.
- Aksu, Ayşe Betül. *Gençlik Döneminde Görülen Zararlı Alışkanlıklar ve Din Eğitimi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Arı, Abdüsselam. “Yetim”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- ASHB, T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler - Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri Genel. “Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü”. Erişim 14 Kasım 2024. <http://www.aile.gov.tr/siirt/kuruluslarimiz/cocuk-evleri-sitesi-mudurlugu/>
- ASHB, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024). *Bilgilendirme Kitapçığı*, s.48.https://www.aile.gov.tr/media/159360/turkiye-geneli-bilgilendirme-kitapcigi_2024.pdf (Erişim Tarihi: 20.07.2025).
- Ay, Mehmet Emin. “Hz. Peygamber ve Çocuklar”. *Diyanet İşleri Başkanlığı özel sayı* (2003), 21.
- Aydın, Mehmet Akif. “DEYN”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Aydın, Mustafa. *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları, 2. bs., 2000.
- Ayhan, Ayhan. *Din Eğitimi ve Öğretimi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.
- Aykaç, Mehmet. “Fâtıma Bint Esed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 12. İstanbul: TDV Yayınları, 1995. <https://islamansiklopedisi.org.tr/fatima-bint-esed>
- Bakılcı, Abdurrahman. *Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Bandura, Albert. *Social Foundations of Thought and Action A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1986.

- Başer, Hacer. *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli “Çocuk Evleri”*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Berger, Peter L. *Dinin Sosyal Gerçekliği*. çev. Ali Coşkun. İstanbul: İnsan Yayınları, 1993.
- Bilgin Beyza - Selçuk Mualla. *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Gün Yayıncılık, 1997.
- Bilgin, Beyza. “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXIV (1981), 469-483.
- Bilgin, Beyza. “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1-2 (01 Haziran 1981), 469-484.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayıncılık, 1998.
- Boud, David - Lawson, Robyn; Thompson, David G. “Does student engagement in self-assessment calibrate their judgement over time”. *Assessment & Evaluation in Higher Education* 38/8 (2013), 941-956.
- Buhârî. *Sahîh-i Buhârî Mutasarı*. nşr. Hanîfî Akın. İstanbul: Polen Yayınları, Kilim Matbacılık. 2008.
- Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1996.
- Çekin, Abdulkadir. “Din ve Eğitiminin Toplumsal Yönü Üzerine Değerlendirmeler”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2/2 (01 Haziran 2013), 36-48.
- Dağlıoğlu, Ufuk. “Rabbim Beni Terbiye Etti (Eddebenî Rabbî)’ Rivâyetinin Sıhhati ve Rivâyetin Anlamı Üzerine Bazı Mülâhazalar”. *İHYA Uluslar Arası İslam Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8104231>
- Demir, Orhan. *Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi*. Bursa: Düşünce Kitabevi, 2004.
- Demirkol, Nursena. *Sosyal Hayata Katkısı Açısından Din Eğitimi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020. <https://kutuphane.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=eng&tidno=30261&BilimDali=Din>
- Efe, Şule. *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Kurumlardaki Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Din ve Değerler Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022. <https://kutuphane.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=tr&tidno=36032>

- Freeman, Greta Griffin. "The Implementation of Character Education and Children's Literature to Teach Bullying Characteristics and Prevention Strategies to Preschool Children: An Action Research Project". *Early Childhood Education Journal* 42/5 (2014), 305-316.
- Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed. *El-Munkızu Min-ad-Dalâl, İmam Gazali, çev. Hilmi Göngör*. Ankara: Maarif Vekâleti Yayınları, 1960.
- Gögen, Rukiye. "Din Görevlilerine Göre Çocuk/Sevgi Evleri'nde Kalan Çocukların Din Eğitimi: Sivas İli Örneği". *Eskiye* 45 (20 Eylül 2021), 843-873. <https://doi.org/10.37697/eskiye.955023>
- Göktepe, Kaya - Ayşe vd. *Çocuk Evi, Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Destek Merkezlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. baskı., 2020.
- Hökelekli, Hayati. *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Kalaycı, Hakkı. "Korunmaya Muhtaçlık Olgusu ve Tarihsel Gelişim Süreçlerinin Sosyolojik Bir Değerlendirmesi". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 19.
- Kaplan, Hava. *Çocuk Evlerinde Uygulanan Dini Rehberlik Hizmetlerinin Din Görevlileri ve Ev Sorumluları Açısından Değerlendirilmesi: Çanakkale Örneği*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016. <https://kutuphane.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=tr&tidno=24493>
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2020.
- Kazıcı Ziya - Ayhan Halis. "Tâlim ve Terbiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 39. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Keten, Derya. *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Kolb, Bryan. "Functions of the frontal cortex of the rat: A comparative review". *Brain Research Reviews* 8/1 (1984), 65-98.
- Kozan, Leyla. *Korunmaya Muhtaç Çocukların Din Eğitimi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012. <https://kutuphane.isam.org.tr/detayilhtezt.php?navdil=tr&tidno=5435&BilimDali=Din>

Köse Ali - Küçükcan Talip. *Doğal Afetler ve Din*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.

Kur'anı Kerim Meali. çev. Altuntaş, Halil; Şahin, Muzaffer. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Yenigün Matbaacılık., 2011.

Maree, Jacobus G. “*The Psychosocial Development Theory of Erik Erikson: Critical Overview*,” *The Influence of Theorists and Pioneers on Early Childhood Education*. London: Routledge, 2022.

Martı, Huriye. *Sosyal Hizmet Kurumlarında: Din Hizmetleri Rehberi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2. baskı., 2015.

Maslow, Abraham Harold. “A Theory of Human Motivation”. *Psychological Review Google schola* 50/4 (1943), 21-28.

Mayer, John D. “A Tale of Two Visions: Can a New View of Personality Help Integrate Psychology”. *American Psychologist* 60/4 (2005).

Milliyet. “Evde yetişen çocukların hayalleri bile değişiyor”. 19 Şubat 2017. Erişim 27 Temmuz 2025. <https://www.milliyet.com.tr/pazar/evde-yetisen-cocuklarin-hayalleri-bile-degisiyor-2398766>

Moll, Luis C. “Vygotsky’s Zone of Proximal Development: Rethinking Its Instructional Implications”. *Journal for the Study of Education and Development* 13/51-52 (1990), 157-158.

Munley, Patrick H. “Erik Erikson’s Theory of Psychosocial Development and Vocational Behavior”. *Journal of Counseling Psychology* 22/4 (1975), 314-319.

Mutlu Yuva Derneği. Erişim 27 Temmuz 2025. <https://mutluyuva.org>

Müslim. *Sahîhi Müslîm Muhtasarı*. nşr. Hanifi Akın. İstanbul: 2008

Okumuş, Ejder. “Din ve Sosyalleşme”. *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* IX/11 (2014), 429-454.

Orhan, Kaşif. *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Kayseri ve Nevşehir Örneği*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesakademi/issue/85363/1460408>

Pazarlı, Osman. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1982.

Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 9. baskı., 2013.

Piaget, Jean. *Piaget's Theory of Cognitive Development, Childhood Cognitive Development: The Essential Readings*. Oxford: Blackwell, 2. Basım, 2000. Polen Yayınları, 2008.

Raelin, Jeffrey A. "Toward an Epistemology of Practice". *Academy of Management Learning & Education* 6/4 (2007), 495-519.

Robert K. Yin. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks,CA Sage, 2009.

Rogers, Carl R. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin, 1995.

Sarıçam, İbrahim. *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. baskı., 2004.

Sosyal Hizmetler Kanunu. 2828 Birinci Bölüm (24 Mayıs 1983). Erişim 14 Kasım2024.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Steinberg, Laurence. "Adolescent Brain Science and Juvenile Justice Policymaking" *23/4* (2017), 410-414.

Şentürk, Lütfi - Yazıcı, Seyfettin. *İslam ilmi hali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 22. baskı., 2014.

Taş, Fadime. *Çocuk Evleri Sitesinde Yürütülen Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri (Adana Örneği)*. Kahramanmaraş : Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Tomlinson, Carol Ann. *Differentiating Instruction for Mixed Ability Classrooms*. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 2. Basım, 2001.

Topaloğlu, Bekir. "RAB". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 34. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık, 9. Basım, 2017.

Tümer, Günay. "Din". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Türk Dil Kurumu. “Eğitim”. Erişim 12 Ekim 2024. <https://sozluk.gov.tr>

Türk Dil Kurumu. “Mürebbiye”. Erişim 06 Kasım 2024. <https://sozluk.gov.tr>

Türk Dil Kurumu. “Öksüz”. Erişim 19 Nisan 2025. <https://sozluk.gov.tr>

UNICEF Türkiye. “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, Erişim 27 Temmuz 2025. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>

Viktor E. Frankl. *Man’s Search For Meaning*. New York: Simon and Schuster, 1985.

Wendel, Marhew lee - Garney, Wayner McLeroy - Kenneth R.R.,. “Ecological Approaches”. *American Journal of Public Health* 86 (2015), 674-677.

Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din*. Adana: Karahan Kitabevi, 2007.

Yavuz, Caner. *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: DİB Yayınları, 1983.

Yavuz, Kerim. *Günümüzde Din Eğitimi*. Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998.

Yazıcı, Ergün. “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/18 (25 Kasım 2013), 499-525.

Yazıcı, Nesimi. “Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XLVIII/1 (2007), 1-46.

Yıldırım, Ali, Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

EKLER

EK A Veri Toplama Aracı

AYDINLATILMIŞ ONAY FORMU

Sizi Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dr. İslam Musayev öğretim üyesi tarafından yürütülen “Din Görevlilerine Göre Sevgi Evlerinde Din Eğitimi: Kastamonu İli Örneği” başlıklı araştırmaya katılmaya davet ediyoruz. Aşağıda ayrıntılı bilgileri verilen çalışmaya katılmadan önce bu formun okunması önem taşınmaktadır. Bu araştırmaya katılmak tamamen kendi iradenizle olması koşulu esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmama ya da istediğiniz zaman, hiçbir sebep göstermeden ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırma hakkında anlamadığınız herhangi bir konuyu çekinmeden sorabilirsiniz. Elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak olup, anket sonuçlarından derlenecek istatistiki bilgiler proje sonuçlarının değerlendirileceği raporlarda ve bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

1. Çalışmanın Amacı
Din görevlilerine göre sevgi evlerinde kalan çocukların Din eğitiminin durumunu ve sevgi evlerinde kalan çocukların din eğitimi sırasında hasıl olan ihtiyaçlarını ve sorunlarını tespit etmek amacıyla bir araştırma yapıyorum. Bu çalışmanın program hazırlayıcılarına, diğer araştırmacılara ve din görevlilerine faydalı olacağını ümit ediyorum.
2. Çalışmanın Süresi: 40-45 dakikadır
3. Planlanan Katılımcı Sayısı: 10
4. Araştırmada Yapılacak Genel İşler (Sorular hakkında genel bilgi, soru sayısı, ortalama cevaplama süresi)
GÖRÜŞME SORULARI 1) Mesleki unvanınız nedir? 2) Eğitim durumunuz hakkında bilgi verir misiniz? 3) Diyanet İşleri Başkanlığında din eğitimcisi olarak görev süreniz ne kadardır? 4) Din görevlisi olarak kaç yıl çalıştıktan sonra Sevgi Evleri kurumunda eğitim vermeye başladınız? 5) Sevgi Evleri’nde vazifeye başlamanız sizin başvurunuzla mı oldu yoksa mecburi görevlendirme mi? 6) Sevgi Evleri’nde vazifeye başlamadan önce veya sonra eğitim seminer kitapçık veya bilgilendirme v.b aldınız mı? 7) Sevgi Evlerindeki eğitim sürecinde uygulamanız için size verilmiş olan bir müfredat var mı? a) Yıllık ders planı uygulanıyor mu? b) Din Eğitimi dersinde Kılavuz kitap kullanıyor musunuz? 8) Haftada kaç gün Sevgi evine derse gidiyorsunuz? 9) Kaç tane Sevgi Evine gidiyorsunuz? Düzenli gidiyor musunuz?

EK A'nın Devamı

- 10) Ders süresi ne kadar? Sizce bu ders süresi yeterli mi?
- 11) Derse gittiğinizde öğrencilerinizin **ön hazırlıklarını** yaptığını düşünüyor musunuz? Neden?
- a) Yeni konuya çalışarak geliyorlar mı?
 - b) Araç gereçlerini hazırlıyorlar mı? Nasıl yapıyorlar?
 - c) Önceden işlenen derslerin tekrarını yapıyorlar mı?
- 12) Öğrencilerin **Din Eğitimi dersine ilgi ve alakaları** ne durumdadır?
- a) Konu anlatırken sizi dinliyorlar mı?
 - b) Dersi seviyorlar mı?
 - c) Derse motivasyonları ne kadar sürüyor?
 - d) Verdiğiniz ödevleri yapıyorlar mı?
- 13) Din Eğitimi dersini anlatırken hangi **yöntem ve teknikleri** (Soru-Cevap, Eğitsel oyun, Materyal Hazırlama, Örnek Olay, Gezi v. b.) **uyguluyorsunuz**? Sizce yeterli mi? Cevap hayır ise neden?
- 14) Din Eğitimi **kitaplarının/materyallerinin derste yeterli olduğunu** düşünüyor musunuz? Neden? a) Bu konuda öğrencilerin kavram yanlışlığını düzeltiyor mu?
- 15) Öğrencinin, **ergenlik dönemine** girmesinden dolayı dersin işlenmesine mâni olan problemler oluyor mu? Oluyorsa bu problemler nelerdir?
- 16) Din Eğitimi dersinde **öğrenci sayısı** soruna sebep oluyor mu? Öğrencilerin aralarındaki yaş farkı sorun oluyor mu?
- 17) Sevgi Evlerindeki **sorumlular veya bakım elemanları** size Din Eğitimi dersinde yardımcı oluyor mu? Derse hazırlık aşamasında öğrencileri teşvik ettiğini düşünüyor musunuz? Çocuklara kazandırdıkları düşünceler nelerdir?
- 18) Din **Eğitimi programı** ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz? Bu sorunlar nelerdir?
- a) Öğrenci seviyesine göre midir?
 - b) Din eğitimi programı açık ve anlaşılır şekilde mi?
- 19) Çocukların size **en çok soru yönelttiği dinî konu** nedir? Onların en çok dikkatini çeken meseleyi ne olarak tespit ettiniz?
- 20) Çocuklara **en çok hangi konuyu anlatırken zorlanıyorsunuz**?
- 21) Sevgi Evlerinde eğitim veren bir vazifeli olarak **çocuklarla alakalı ne gibi güçlüklerle** karşılaşıyorsunuz?
- 22) Sevgi Evlerinde yapmış olduğunuz dersler **çocuklar üzerinde** sizce nasıl bir **etki** ediyor?
- 23) Korunmaya muhtaç olan bu bireylerimize verilen **din eğitimi**in onların hayatlarında **kalıcılığını** sağlamak için ne gibi tavsiyeler verebilirsiniz?
- 24) Sevgi Evleri'ndeki çocukların **topluma daha iyi** bir yetişkin ve psikolojik durumu daha **sağlam bir birey kazandırmak** için bu kurumları nasıl geliştirebiliriz? Ne önerirsiniz?
- 25) Sizce bu kurumlarda çalışabilecek olan **vazifeliler ne gibi niteliklere** sahip olmalıdırlar?

EK A'nın Devamı

26) Kendinizi **mesleki olarak geliştirmek** istediğinizde karşılaştığınız problemler nelerdir?

a) Bu konuyla ilgili hizmet içi kurslara katılmakta zorluk çekiyor musunuz?

b) Ekonomik yetersizlikler veya başka herhangi durumlar sorun oluyor mu?

27) Size göre bu kurumlarda vazifeli din görevlilerinin **ocuklara daha iyi bir yaklaşım için çocukların geçmişi ile alakalı bilgi sahibi olmaları** gerekir mi? Neden?

Katılım Onayı:

Yukarıda yapılan açıklamaları okudum ve anladım. Araştırma hakkında yazılı ve sözlü açıklama tarafıma yapıldı, sorularımı sordum ve tatmin edici yanıtlar aldım. İstediğim zaman araştırmadan ayrılma hakkına sahip olduğum bilinci ile çalışmaya gönüllü olarak katılmayı onaylıyorum. Bu formun bir kopyası tarafıma verildi.

Katılımcının adı soyadı: _____

Tarih: __ / __ / ____

Katılımcının imzası: _____

Sorumlu Araştırmacının adı soyadı: _____

İmzası: _____

EK B Etik Kurul Raporu

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve
Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI SAYISI
2

KARAR SAYISI
12

TOPLANTI TARİHİ
7.02.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi İslam MUSAYEV'in yardımcı araştırmacı, Salih ÇOBAN'ın sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları "**Din Görevlilerine Göre Sevgi Evlerinde Din Eğitimi:Kastamonu İli Örneği**" isimli çalışma; Kurulumuzca uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; onam formlarının gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması, veri toplama araçlarının (anket, ölçek, mülakat,...) uygulama izninin gerekli kurumlardan alınması, çalışmada kullanılacak olan veri toplama araçlarını geliştiren kişilerden müsaadelerinin alınmış olması, çalışmada ses/görüntü kaydı alınacaksa katılımcılardan gerekli izinlerin alınması, veri toplamaya etik kurul kararından sonra başlanması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

*Kurul Üyesi Prof. Dr. Kutay OKTAY; izinli olması sebebiyle toplantıya katılmamıştır.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Eyüp AKMAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Burhan BALTACI
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Serkan DİLEK
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Tolga ULUSOY
Kurul Üyesi

DAĞITIM LİSTESİ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kuruluna
Sayın Dr. Öğr. Üyesi İslam MUSAYEV

Belge Doğrulama Kodu: 9PAUM93

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Kuzeykent Kampüsü, Merkez/Kastamonu

Telefon No: (0 366) 2801012

e-Posta:

Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr

Faks No: (0 366) 2801139

İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr

Bilgi için :

Serdar Durur

Raportör

Telefon No:

(0 366) 2801000 - 1144

EK C İşbirliği Protokolü

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI İLE
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
ARASINDA İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Yasal Dayanak ve Tanımlar

Amaç ve Kapsam

MADDE 1 – (1) Bu Protokol ile; ailenin kurulması, aile yapısının ve değerlerinin korunması, gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere ailenin güçlendirilmesi, aileyi ve aile içinde bireyi tehdit eden problemler hakkında toplumun duyarlı kılınması, aile, kadın, çocuk, genç, yaşlı ve engelli bireyler ile toplumun sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan diğer kesimlerinin yaşadıkları sorunlara ve bu kapsamda sunulan koruyucu ve önleyici sosyal hizmetlere yönelik bilinç ve farkındalıklarının artırılması ile sosyal ve manevi destek hizmetlerini güçlendirmeye yönelik ortak çalışmalar yapılarak problemlerin çözümüne katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

(2) Protokol, belirtilen amaçlar doğrultusunda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasındaki işbirliği esaslarını kapsamaktadır.

Yasal Dayanak

MADDE 2 – (1) Protokolün dayanağı, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'dur.

Tanımlar ve Kısaltmalar

MADDE 3 – (1) Protokolde geçen;

AEP: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim Programını,

Bakanlık: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığını,

Başkanlık: Diyanet İşleri Başkanlığını,

Kurum/Kuruluş: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının taşra teşkilatında hizmet verdiği birimlerini,

Müftülük: İl/İlçe Müftülüklerini,

Müdürlük: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerini,

Sosyal Hizmet Merkezi (SHM): Sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin, hizmete erişim kolaylığı esasıyla bir arada ve gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sunulduğu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı merkezlerini,

EK C'nin Devamı

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM Taraflar ve Sorumluluk

Taraflar

MADDE 4 – (1) Bu Protokolün tarafları, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığıdır.

Sorumluluk

MADDE 5 – (1) Bu protokolün yürütülmesinde taraflar eşit derecede yetkili ve sorumludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Ortak Hükümler ve Tarafların Yükümlülükleri

Ortak Hükümler

MADDE 6 – (1) Ailenin kurulması, güçlendirilmesi, aile içi iletişimin artırılması, aile bireylerinin sorun çözme kapasitelerinin geliştirilmesi, koruyucu ailelik gibi konularda toplumda bilinç ve duyarlılık sağlamak amacıyla ortak çalışmalar yapmak.

(2) Aileyi tehdit eden her türlü problemin çözümü konusunda inisiyatif alarak ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile ortak çalışmalar yapmak.

(3) Kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadele, töre cinayetleri gibi konularda ortak çalışmalar yapmak.

(4) Çocuk hakları, çocuk ihmal ve istismarı, çocuğa yönelik şiddetle mücadele, çocuklara yönelik sanal ve gerçek tehlikeler, erken yaşta evlilikler gibi konularda toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması amacıyla içeriğinin ortaklaşa belirlendiği çalışmalar yapmak.

(5) Hizmet sunulan kesimlere yönelik eğitim programlarında kullanılmak üzere Başkanlıkla birlikte yeni bir eğitim modülü ve içeriklerini hazırlamak.

(6) İşbirliği alanlarında eğitim, dini rehberlik ve sosyal hizmet modelleri geliştirmek.

(7) Kurum bakımı altındaki çocukların aile sıcaklığına eşdeğer ortamda bakımlarını sağlayabilmek için ortak çalışmalar yapmak.

(8) Bakanlığa bağlı kuruluşlarda ahlakî, dinî ve millî duyguları geliştirmeye yönelik değerler eğitimi ve dini rehberlik faaliyetleri ile dini ve milli günlerde ortak faaliyetler yapmak.

(9) Afet ve acil durumlar başta olmak üzere olağanüstü hallerde bireylere ve gruplara sağlanan psiko-sosyal ve manevi destek çalışmalarını ortak yürütmek.

(10) Aile yapısı hakkında araştırmalar yapmak üzere yurtiçinde ve yurtdışında eğitim ve proje destekleri sağlamak.

EK C'nin Devamı

(11) Kurum bakımı altında olan engelli bireylerin, yaşlı, kadın ve çocuk ile şehit yakını ve gazilerin belirlenecek kriterler çerçevesinde umre organizasyonlarına katılımını sağlamak.

(12) Başkanlık tarafından yürütülen hutbe, vaaz vb. faaliyetlerden işitme engellilerin yararlandırılmasına katkı sağlamak üzere, camilerde işaret dili tercümanı bulundurulmasına yönelik ortak çalışma yürütmek.

(13) Başkanlığa bağlı din hizmeti verilen cami, mescit ve Kur'an Kursu gibi hizmet binalarının engelliler için erişilebilir ve ulaşılabilir hale getirilmesi konusunda çalışmalar yapmak.

(14) Şehit yakını, gaziler ile çocuklarına yönelik psiko-sosyal destek ve manevi destek ziyaretlerini birlikte planlamak.

(15) Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlar ile hizmetleri bakanlık tarafından koordine edilen Aile Destek Merkezleri (ADEM) ve Sosyal Dayanışma Merkezlerinde (SODAM) koruyucu ve önleyici faaliyetler kapsamında ortak çalışmalar yapmak.

(16) Eğitimler ile ilgili yapılacak ölçme ve değerlendirmelerde kullanılacak ölçek, Bakanlık ve Başkanlık uzmanlarınca hazırlanacak olup eğitici eğitimleri ve eğitime katılacak personele Başkanlık tarafından uygulanmasını sağlamak.

(17) Yürütülen eğitim çalışmalarının etki analizlerinin Başkanlık ve Bakanlık tarafından müştereken yapılmasını sağlamak.

(18) Protokolün sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve ortaya çıkacak muhtemel sorunların iyi niyet esasına göre karşılıklı görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulması için Bakanlığın ve Başkanlığın merkez teşkilatlarından ikişer personel görevlendirerek bir İşbirliği Komisyonu oluşturmak.

Tarafların Yükümlülükleri

MADDE 7- (1) Tarafların yükümlülükleri şunlardır:

a) Bakanlığın Yükümlülükleri;

- 1) Başkanlık personeline yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim, kurs ve programlarda Bakanlığın çalışma alanlarına ilişkin konularda gerekli bilgi paylaşımında bulunmak ve Bakanlık tarafından alanında uzman personel, materyal ve eğitimci desteği sağlamak.
- 2) Bakanlığa bağlı kurum ya da kuruluşlarda görev yapan meslek elemanlarının (psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci, öğretmen vb.) Müftülüklerin ilgili çalışmaları için görevlendirilmelerini sağlamak.
- 3) Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlarda (İl Müdürlükleri, SHM vb.) görevlendirilen Başkanlık personelinin yapacağı etkinliklerde ihtiyaç duyulan materyal ve teknik desteğin kurum veya kuruluş müdürlüklerince sağlanması hususunda gerekli tedbirleri almak.
- 4) Başkanlığın işaret dili tercümanı ihtiyacının karşılanması konusunda destek sağlamak.

EK C'nin Devamı

- 5) 13 Eylül 2014 tarihli 29118 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Sosyal Yardım Verilerinin Kaydedilmesine ve Paylaşılmasına İlişkin Yönetmelik" hükümleri kapsamında karşılıklılık ilkesine göre sosyal yardım verilerini paylaşmak.
- 6) Bakanlığa bağlı kuruluşlarda görevlendirilen Başkanlık personeline ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde Bakanlık ve/veya Bakanlığın taşra teşkilatı tarafından ek ders ücreti ödenmesini sağlamak.
- 7) Bakanlık yayınlarının, Başkanlığın ilgili birimlerine ücretsiz olarak gönderilmesini sağlamak.

b) Başkanlığın Yükümlülükleri;

- 1) Bakanlığın yürüttüğü program ve projelere sorumluluk alanları çerçevesinde katkı sağlamak.
- 2) Bakanlığa bağlı kuruluşlarda manevi destek ve dini rehberlik hizmeti sunmak.
- 3) Aile içi iletişim, ailede rol paylaşımı, aile içi şiddet, çocuk eğitimi, çocuk yaşta evlilikler gibi konularda dini bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri düzenlemek.
- 4) Bakanlığın sosyal hizmet modellerinden yararlanan çocuklar başta olmak üzere tüm aile, kadın, genç, yaşlı ve engellilere dini ve millî değerlerimizi tanıtmak üzere etkinlikler düzenlemek.
- 5) Manevi rehberlik hizmetini, belirlenen mesleki yeterliliklere sahip personel marifetiyle her bir kuruluş için ayrı ayrı düzenleyerek bir standart çerçevesinde sunmak.
- 6) Başkanlıkça görevlendirilen personel tarafından Bakanlığa bağlı kuruluşlarda haftada en az iki saat ders verilmesini sağlamak.
- 7) İlgili kuruluşlarda çalışan Bakanlık personelinin hizmet içi eğitimlerinde din ve değerler eğitimi konularında eğitmeni görevlendirmek ve materyal desteği sağlamak.
- 8) Başkanlık yayınlarının, Bakanlığa bağlı kuruluşlarda bulunan kütüphanelere ücretsiz olarak gönderilmesini sağlamak.
- 9) Engellilerin, Başkanlığın sunduğu din hizmetlerine erişimini sağlamak.
- 10) Göçle gelen ve psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyan aileler ve çocukları ile refakatsiz çocuklara uyum sürecinde dini rehberlik hizmeti vermek.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Değişiklik

MADDE 8 – (1) Taraflardan biri Protokolde değişiklik yapmak istediği takdirde, bu önerisini yazılı olarak karşı tarafa bildirir. Protokol değişiklikleri, Bakanlık ve Başkanlığın müşterek kararı ile gerçekleştirilir.

EK C'nin Devamı

Protokolün Süresi

MADDE 9 – (1) Protokol herhangi bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Taraflardan birinin en az bir ay öncesinden diğer tarafa gerekçelerini de içerecek şekilde yazılı olarak bildirmesi suretiyle ya da yazılı mutabakat sağlanması durumunda Protokol sona erer.

Uyuşmazlıkların Çözümü

MADDE 10 – (1) Bu Protokol hükümlerinin uygulanmasından dolayı taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıklar karşılıklı görüşme yoluyla çözümlenir.

Yürürlük

MADDE 11 – (1) Diyanet İşleri Başkanlığı ile mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü arasında akdedilen 26/02/2007 tarihli işbirliği Protokolü,

Diyanet İşleri Başkanlığı ile mülga Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü arasında akdedilen 13/03//2008 tarihli işbirliği Protokolü,

Diyanet İşleri Başkanlığı ile mülga Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında akdedilen 26/10//2011 tarihli işbirliği Protokolü, işbu Protokolün imzalandığı tarihte yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) İmza tarihinden itibaren yürürlüğe giren işbu Protokol, iki nüsha halinde düzenlenmiş ve / / 2018 tarihinde imzalanmıştır.

Zehra Zümrüt SELÇUK

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı